

160212

Yıldız Teknik Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Yabancı Dil (İngilizce) Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

**YABANCI DİL ÖĞRENİMİNİN ÖĞRENİCİLER ÜZERİNDEKİ
EKİNSEL ETKİLERİ**

Levent BORA
03708013

Tez Danışmanı: Dr. Aybars ERÖZDEN

İstanbul, 2005

Önsöz

Dünya üzerinde farklı dönemlerde farklı diller geçer dil konumuna ulaşmış ve diğerlerinden daha çok sayıda insan topluluğuna hizmet etmiştir. Ancak hiçbir dil bugün dünya dili olarak anılan İngilizcenin sahip olduğu kullanıcı sayısına ve kullanım alanına erişememiştir. Küreselleşmenin de katkısıyla etkisi ve kullanımı daha da artan İngilizcenin böyle ivmeli yayılması bazı çevrelerce olumlu ve ekinsele zenginliğe katkı olarak algılanırken, bazı çevrelerce de dilsel ve ekinsele yayılmacılık olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte söz konusu görüşleri destekleyecek anlamda bilimsel araştırmalarda kullanılacak bir ölçme aracı bulunmamaktadır.

Bu çalışma yabancı dil öğreniminin öğrenciler üzerindeki dilsel ve ekinsele etkilerini saptamaya dönük ölçme aracı geliştirmek için kullanılmak üzere oluşturulmuş bir model ve örnek uygulamasını içermektedir.

Dünya üzerindeki rolünün yaygın olarak sorgulanmaya başladığı İngilizce öğretim ve öğreniminin, öğrenciler üzerindeki ekinsele etkilerinin saptanması alanında yapılacak sonraki çalışmalara katkı sağlaması umulan bu çalışmanın hazırlanmasında büyük katkısı bulunan Dr. Aybars ERÖZDEN'e gösterdiği ilginin yanında, özveriyle yaptığı yardım ve yönlendirmelerinden dolayı teşekkür ederim.

ÖZ

Tarih boyunca birtakım dillerin diğerlerine oranla daha çok yayılmasına ve daha çok kişi tarafından kullanılmasına tanık olunmuş olsa da, hiçbir dil bugün İngilizcenin sahip olduğu oranda kullanıcı sayısına ve kullanım alanına erişememiştir. Küreselleşmenin de katkısıyla uluslar arası dil olma özelliği perçinlenmiş olan İngilizcenin bu ivmeli yayılması bir yandan ekin sel zenginleşmeye yol açtığı ve toplumlar arası iletişimi olanaklı kıldığı için olumlu karşılanmakla birlikte, beraberinde birtakım toplumsal ve ekin sel kaygıları da gündeme taşımıştır. İngilizce kullanımının hızlı yayılması, İngilizcenin diğer dillerin kullanımına zarar verip yok olmalarına neden olduğu varsayımından yola çıkılarak dil yayılımcılığı olarak, beraberinde birtakım toplumsal ve ekin sel değerlerin de yerel değerlerin yok olması pahasına dünya üzerinde yayılmasına neden olduğu varsayımından ötürü de ekin sel yayılımcılık olarak algılanmaktadır.

Ülkemizde yabancı dil olarak öğretimi ve öğrenimi yaygın olarak yapılmakta olan İngilizcenin öğrenciler üzerindeki etkileri ile ilgili olarak da sezgisel ve çıkarıma dayalı birçok yorum yapılmıştır. Yabancı dilden ana dile aktarılan öğelerle Türkçenin yıprandığı yolunda birçok yorum yapılmış olmasına rağmen bu alanda bilimsel verilere dayalı bir çalışmaya olanak sağlayacak bir araç bulunmamaktadır.

Bu çalışmada yabancı dil öğreniminin öğrencilerin anadil kullanımları ve kendi ekin leri üzerinde olumsuz bir etki bırakacak herhangi bir değişime neden olup olmadığını saptamaya dönük ölçme aracı geliştirmede kullanılmak üzere bir model oluşturulmuş ve bu modelin seçilen bir kitle ile uygulaması örneklenmiştir.

Birinci bölümde çalışmanın sunuşu ve konuyla ilgili tanım, kavram ve görüşlerin bulunduğu ilgili artalan bilgisi yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, yabancı dil öğreniminin öğrenciler üzerindeki dilsel ve ekin sel etkilerini saptamaya dönük ölçme aracı geliştirmede kullanılmak üzere hazırlanan bir model önerisi ile birlikte bu modelin seçilen bir kitle ile örnek uygulaması, elde edilen bulgular, bunların değerlendirmesi ve yorumu bulunmaktadır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, önceki bölümde önerisi ve uygulaması sunulmuş olan modelin eleştirisi ve başka kullanıcılar tarafından sonraki kullanımlarına dönük öneriler yer almaktadır.

ABSTRACT

Although, some languages have spread and have been used more in comparison with other languages throughout history, none has reached the number of users and areas of use that English, today, has. Though this accelerated spread of English, whose strength as an international language has increased by the introduction of globalization, is regarded affirmative as it is considered to facilitate cultural richness and enable communication among societies, it has also brought about some social and cultural doubts along with it. The quick spread of English is regarded as linguistic imperialism since it is assumed to harm the use of indigenous languages and cause them to disappear; and as cultural imperialism because of the assumption that it carries some social and cultural values and spreads them at the expense of indigenous cultural values.

In Turkey, where widespread teaching and learning of English as a foreign language take place, quite a number of comments about the effects of English on learners have been made which are based solely on intuition and inference. Although lots of comments have been made claiming that Turkish is damaged because of direct transfer of elements that exist in foreign languages, there are no means which will enable a research which is based on scientific data on this issue.

In this study, a model which has been developed to be used for constructing a means of measurement to determine whether foreign language learning causes any negative effects on learners' culture and their use of mother tongue is presented along with its sample application on a group of learners.

The first part of this study includes presentation and literature review that consists of definitions, concepts and opinions on the issue.

The second part includes the proposal of a model to be used for constructing a means of measurement to determine linguistic and cultural effects of foreign language learning on learners and its sample application along with the findings obtained, their evaluation and related comments.

The last part presents a short overview of the study, a criticism and suggestions for the later use of the model that has been proposed.

İçindekiler

Önsöz.....	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
İçindekiler.....	iv
Çizelge Listesi.....	v
Kısaltmalar	vi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sunuş.....	1
1.2. İlgili Artalan Bilgisi	3
1.2.1. Tanımlar	3
1.2.1.1. Yabancı Dil.....	4
1.2.1.2. Öğrenim / Öğretim	4
1.2.1.3. Yabancı Dil Öğrenimi	4
1.2.1.4. Ekin	5
1.2.1.4.1. Normlar	7
1.2.1.4.2. Kurumlar	8
1.2.1.4.3. Değerler	8
1.2.2. Dil – Ekin İlişkisi	9
1.2.3. Ekinsele Öğeler / Göstergeler	12
1.2.3.1. Dil-İçerik Göstergeler.....	12
1.2.3.2. Dil-Dışarı Göstergeler	13
1.2.4. Yabancı Dil Öğreniminin Öğrenciler Üzerindeki Ekinsele Etkileri.....	13
1.2.4.1. Olumlu Etkiler.....	14
1.2.4.2. Olumsuz Etkiler.....	15
1.2.4.2.1. Ekinsele Yıpranma.....	15
1.2.4.2.2. Dilsel Yıpranma	21
2. ARAŞTIRMA.....	30
2.1 Konu.....	30
2.2. Amaç	31
2.3. Yabancı Dil Öğreniminin Öğrencilerin Anadil Kullanımları ve Ekinleri Üzerinde Olumsuz Etkisini ve Derecesini Saptamaya Yönelik Araç Geliştirilmesi İçin Bir Model Önerisi.....	32
2.4. Ere / Denek Kitle Özellikleri.....	33
2.4. Ölçülecek Özellikler / Değişkenler	35
2.5. Araştırmanın Tasarlanması	36
2.6. Veri Toplama Yolları.....	37
2.6.1. Sormaca Tekniğı	37
2.6.2. Çoktan-Seçmeli Soru Tekniğı	38
2.7. Ölçme Aracı.....	39
2.8. Araştırmanın Yürütülmesi.....	41
2.9. Bulgular.....	43
2.9.1. ÖA1 İle Elde Edilen Bulgular	43
2.9.1.1. ÖA1 İle Elde Edilen Sınıf Tabanlı Bulgular.....	44
2.9.1.2. ÖA1 İle Elde Edilen Şube Tabanlı Bulgular	48
2.9.2. ÖA3 İle Elde Edilen Bulgular	65
2.9.2.1. ÖA3 İle Elde Edilen Sınıf Tabanlı Bulgular.....	65
2.9.2.2. ÖA3 İle Elde Edilen Şube Tabanlı Bulgular	76
2.9.2.3. ÖA3 İle Elde Edilen Ölçüt Tabanlı Bulgular.....	84
2.10 Değerlendirme.....	88
2.11. Yorum	92
3. SONUÇ: Çözüm ve Öneriler.....	95
EK A. ÖA1.....	98
EK B. ÖA2.....	99
EK C. ÖA3.....	100
Kaynakça / Göndermeler	104

Çizelge Listesi

	Sayfa No.
Çizelge 1	Ölçütler ve Ölçen Sorular 41
Çizelge 2	ÖA1'in İlk Uygulama Sonuçları 44
Çizelge 3	ÖA1'in İkinci Uygulama Sonuçları 44
Çizelge 4	ÖA1 Değişim Oranları 45
Çizelge 5	ÖA1 Şube Tabanlı Ortalama Değişim Oranları 48
Çizelge 6	Erek-Dil Ekini Hakkında Tutum Değişim Sıralaması 48
Çizelge 7	ÖA3 İle Elde Edilen Sınıf Tabanlı Sonuçlar 65
Çizelge 8	Erek-Dil Öğelerinin Anadilde Kullanım Değişim Sıralaması 84
Çizelge 9	Sözcük Gurubuna Ait Bulgular 85
Çizelge 10	Kalıp-söz Gurubuna Ait Bulgular 86
Çizelge 11	Kavram Gurubuna Ait Bulgular 87

Kısaltmalar

B.F.Y.	: Bir Fikrim Yok
K. Km.	: Kesinlikle Katılmıyorum
K.	: Katılıyorum
Km.	: Katılmıyorum
ÖA1	: Birinci Ölçme Aracı
ÖA2	: İkinci Ölçme Aracı
ÖA3	: Üçüncü Ölçme Aracı
T. K.	: Tamamen Katılıyorum

1. GİRİŞ

1.1. Sunuş

Tarih boyunca birtakım diller diğerlerine oranla daha çok yayılmış ve daha çok kişi tarafından kullanılmıştır. Belirli aralıklarla farklı diller dünya üzerinde geçer dil konumuna sahip olmuş ve iletişim aracı olarak farklı topluluklara hizmet etmiş olsa da, hiçbir dil bugün İngilizcenin sahip olduğu oranda kullanıcı sayısına ve kullanım alanına erişememiştir. Küreselleşmenin de katkısıyla uluslar arası dil olma özelliği perçinlenmiş olan İngilizce, birçok ulus için ilk akla gelen yabancı dildir. Bugün dünya dili olarak anılan İngilizce, milyonlarca kişi tarafından kullanılmakta, şimdiye kadar hiçbir dil için görülmemiş sayıda kişi tarafından öğretilmekte ve öğrenilmektedir.

İngilizcenin küresel bağlamda benzeri görülmemiş bir hızla yayılıp en çok kullanılan dil olduğunu vurgulayan Pennycook, dünya üzerinde 1994 yılı itibariyle kabaca 700 milyon ile bir milyar arasında değişen sayıda bir insan grubunun İngilizce konuştuğunu belirtiyor (1996:7). İngilizce'nin dünya üzerindeki kullanım sıklığı ile ilgili olarak daha fazla istatistiksel bilgi edinmek için Cambridge Dil Ansiklopedisi'nden şu alıntıya göz atabiliriz:

İngilizce 60'dan fazla ülkede resmi veya yarı-resmi bir dil olarak kullanılmakta ve 20 ülkede de önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Tüm altı kıtada ya başat durumda veya iyi tesis edilmiş durumdadır. Kitaplarda, gazetelerde, havaalanlarında, hava-trafik kontrolünde, uluslar arası iş ve akademik konferanslarda, bilimde, teknolojiye, tıpta, diplomaside, sporda, uluslar arası yarışmalarda, popüler müzikte ve reklamcılıkta kullanılan temel dildir. Dünyadaki bilim adamlarının üçte ikisi İngilizce yazmaktadır. Dünyadaki postanın dörtte üçü İngilizce yazılmaktadır. Dünyadaki elektronik bilgi erişim dizgelerinin tamamındaki bilginin yüzde 80'i İngilizce olarak saklanmaktadır. İngilizce radyo programları 120 ülkede 150 milyonun üzerinde kişi tarafından dinlenmektedir. 50 milyondan fazla çocuk İngilizceyi ilkökul düzeyinde ek bir dil olarak; 80 milyondan fazlası da ortaokul düzeyinde okumaktadır (bu sayılara Çin dahil değildir). İngiliz Kültür Derneği (British Council) bir yılda dünyanın değişik yerlerinde 250 bin yabancı öğrencinin İngilizce öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Yalnızca A.B.D.'de 1983 yılında 337.000 yabancı öğrenci kaydolmuştur (Pennycook 1996:8; Crystal 1987:358'den alıntı).

İngilizcenin bu ivmeli yayılması bir yandan ekinel zenginleşme ve toplumlar arası iletişimi olanaklı kıldığı için olumlu karşılanmakla birlikte, beraberinde birtakım toplumsal ve ekinel kaygıları da gündeme taşımıştır. İngilizce kullanımının hızlı yayılması, İngilizcenin diğer dillerin kullanımına zarar verip yok olmalarına neden olduğu varsayımından yola çıkılarak dil yayılımcılığı olarak, beraberinde birtakım toplumsal ve ekinel değerlerin de yerel değerlerin yok olması pahasına dünya üzerinde yayılmasına neden olduğu varsayımından ötürü de ekinel yayılımcılık olarak algılanmaktadır. Bu doğrultuda birçok araştırmacı ve yazarın görüşlerine rastlanmakla birlikte yabancı dil öğreniminin böyle bir etkisinin varlığını saptamaya yarayacak bir araç bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, yabancı dil öğreniminin öğrencilerin anadil kullanımları ve kendi ekinleri üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olup olmadığını saptamaya yönelik araç geliştirilmesine katkı sağlayacak bir model oluşturmak ve oluşturulacak olan modelin seçilen bir uygulama kitlesi ile örneklenmesidir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın sonul ürün olarak çıktıları şunlar olacaktır:

A. Öğrencilerin yabancı dil öğrenimleri sonucunda erek-dil ekini ile ilgili tutumlarında ve yabancı dilden doğrudan aktararak Türkçede kullandıkları öğelerin oranında değişim oluşup oluşmadığını saptamada yararlanılacak bir aracın oluşturulmasında kullanılabilecek bir model.

B. Bu modelin örneği:

B1. Araç: Burada kullanılan araç sözcüğü ile yabancı dil öğreniminin, öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarını ve yabancı dilde kullanılan sözcük veya sözcük guruplarının (kalıp-söz) çeviri ya da doğrudan aktarım yoluyla anadillerinde ne oranda kullandıklarını saptamaya dönük veri toplamak için kullanılacak sormaca ve/veya benzeri bir araç demek istenmektedir.

B2. Uygulama

B3. Değerlendirme

Elinizdeki bu yüksek lisans çalışması önce “1.2. *İlgili Artalan Bilgisi*” bölümü ile başlamaktadır. Gözden geçirilmesinde yarar görülen tanım, kavram ve görüşlerin sunulduğu bu bölüm “1.2.1. *Tanımlar*” ile başlamakta, “1.2.2. *Dil-Ekin İlişkisi*”, “1.2.3. *Ekinsel Göstergeler*” ve “1.2.4. *Yabancı Dil Öğreniminin Öğrenici Üzerindeki Etkileri*” ile devam etmektedir. Yukarıda belirtilen sonul ürün çıktılarından olan *A.Model*, Tezin “2.3. *Yabancı Dil Öğreniminin Öğrencilerin Anadil Kullanımları Ve Ekinleri Üzerinde Olumsuz Etkisinin Derecesini Saptamaya Yönelik Araç Geliştirilmesi İçin Bir Model Önerisi*” bölümünde açıklanmaktadır. Önerilen modelin seçilen erek kitle üzerinde örnek bir uygulamasını içeren “2. *ARAŞTIRMA*” bölümünün içerisinde söz konusu uygulama ile ilgili bilgi ve bulgular ile elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve yorumu sunulmaktadır. Tezin son bölümü olan “3. *SONUÇ: Çözüm ve Öneriler*” bölümünde ise Tezin sonul ürün olarak çıktılarından kısaca bir özeti ve önerilen modelin başka kullanıcılar tarafından kullanılması durumunda göz önünde bulundurulması yararlı bulunan öneriler yer almaktadır. İyi okumalar.

1.2. İlgili Artalan Bilgisi

Bu bölümde çalışma ile ilgili artalan bilgisi sunulmuştur. Konuyla ilgili temel bilgi ve görüşlerin derlendiği bu bölümün ilk aşamasında konuyla ilgili tanımlar sunulmaktadır.

1.2.1. Tanımlar

Çalışmanın bu bölümünde yapılan açıklamaları izleme kolaylığı açısından konuyla ilgili tanımları gözden geçirmekte yarar görülmektedir.

1.2.1.1. Yabancı Dil

Türk Dil Kurumunun yayınladığı Türkçe sözlükte dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan olarak tanımlanmakta (TDK 1998:586). Yabancı dil ise ana dilin dışında olan dillerden her biri olarak tanımlanmaktadır.(TDK 1998:2358) Bu aşamada ana dilin ne olduğu sorusu akla geliyor. Ana dili için verilen tanım ise insanın çocukken anasından, evdekilerden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil olarak karşımıza çıkıyor (TDK 1998:104).

1.2.1.2. Öğrenim / Öğretim

Öğrenim, Türk Dil Kurumunun yayınladığı sözlüğe göre, herhangi bir meslek, sanat veya iş için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkların elde edilmesi amacıyla yapılan çalışma, tahsil olarak tanımlanmaktadır (TDK 1998:1719). Aynı kaynakta öğretim ise; 1. belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim. 2. öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işi olarak tanımlanmaktadır (TDK 1998:1719-20).

1.2.1.3. Yabancı Dil Öğrenimi

Bir öğrencinin yabancı bir dili öğrenmesi demek, kişinin ana dilinin sınırları ötesine geçip yeni bir dile, yeni bir ekine, yeni bir düşünme, duyma ve davranma biçimine erişmesi anlamına gelir. Yabancı bir dilin öğrenimi ve yabancı bir ekinin öğrenimi ilişkisine bakıldığında ise farklı yabancı dil öğrenim bağlamlarının varlığına dikkat çekmek gerekir. (1) Bunlardan birincisi ikinci dil öğrenimidir. Bu da iki türlü olabilir: (a) ikinci dili o dilin konuşulduğu ekin içerisinde öğrenmek (örneğin bir Türk'ün İngilizceyi Amerika'da öğrenmesi), (b) ikinci dili kendi ekini içerisinde ikinci dilin o ülkedeki eğitim, hükümet ve iş için geçer dil olarak kullanıldığı bir bağlamda öğrenmek (örneğin Hindistan'da bir Hintli'nin

İngilizce öğrenmesi). (2) Diğer bir bağlam ise teknik olarak yabancı dil öğrenimi olarak adlandırılır. Bu bağlamda öğrenci anadili dışında bir dili kendi ekini içerisinde öğrenir ve kendi ekin ortamında bu dili çok az sayıda kullanım fırsatı vardır (Brown, 1987:136). Bir Türk öğrencinin İngilizceyi Türkiye’de öğrenmesi, en son tanımı yapılan bağlama örnek olarak verilebilir. Bu üçüncü bağlamda söz edilen İngilizce kullanıcılarının sayısını tahmin etmek üç gurup arasında en zor olmakla birlikte, dünyada İngilizce konuşan üç gurup arasında en hızlı büyüyen olduğu rahatlıkla söylenebilir (Pennycook, 1996:8).

1.2.1.4. Ekin

Yabancı dil öğreniminin ekinsel etkilerinden söz edebilmek için önce ekin kavramının içeriğini ve çerçevesini çizmek gerekir. Sözlük anlamı olarak ekin, tarihi, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki kuşaklara iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars olarak tanımlanmaktadır (TDK 1998:1436). Ekin kavramı birçok toplumbilimci, insanbilimci ve dilbilimci tarafından benzer biçimlerde tanımlanmıştır.

Ekin, içerisinde var olduğumuz, düşündüğümüz, hissettiğimiz diğerleriyle ilişkilerimizi düzenlediğimiz bağlamdır, bir yaşam biçimidir. Ekin belirli bir zaman diliminde belirli bir insan topluluğunu belirleyen fikirler, gelenekler, yetiler, sanatlar ve araçlar olarak tanımlanabilir (Brown 1984:122).

Condon’a göre ise ekin, “çoğu bilinç eşiğinin altında kalan bütüncül bir örüntüler dizgesidir ve bu örüntülerin tamamı insan davranışını bir kuklanın hareketlerini kontrol eden ipler gibi yönetmektedir” (Brown 1984:123; Condon 1973:4’den alıntı).

Tezcan ise ekini insan davranışının öğrenilen kısmı olarak tanımlıyor ve “beşeri öğrenimin paylaşılmış ürünleri” olarak niteliyor (1997:67). Bu tanım, ekinsel davranış doğuştan gelen içgüdüler yahut diğer kalıtsal özelliklerden ayırmaktadır. Bu bağlamda ekin

biyolojik kalıtımın tersine, toplumsal kalıtım olarak adlandırılabilir ve bir toplumsal grupta kuşaktan kuşağa aktarılır.

Ekin toplumsal yaşamın sürdürülmesinde önemli temel işlevlere sahiptir. Bunları kısaca özetleyecek olursak:

- a. İnsanlara bir yaşam haritası sunar. Yaşam temellerini tanımlar.
- b. Değerleri yansıtır, topluma kimlik verir.
- c. Bireye toplumsal kimlik verir.
- d. İhtiyaçları karşılar, doyum sağlar.
- e. En ince ayrıntısına kadar toplumsal ilişkileri düzenler.
- f. Bütünleşmeyi sağlar. Bunu sağlamak için çatışmayı azaltır, işbirliğini artırır, kontrol ve baskı oluşturur, sapmaları ve çözülmeyi önler.
- g. Toplumu tanımlar (markalaştırır).
- h. Toplumsal ideolojiyi oluşturur (Çelebi 2004:154-162).

Tezcan'a göre ise ekin, kendisini oluşturan kurumların işlevlerinin toplamından farklı bir işleve sahiptir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- a. Ekin, bir toplumu diğerinden ayırmaya yarayan bir işaret gibidir.
- b. Ekin, bir topluma özgü olan değerleri içerir ve onları yorumlar.
- c. Ekin, toplumsal dayanışmanın temellerinden birini oluşturur.
- d. Ekin, bir toplumsal yapının hem kalıbını, hem de içeriğini dolduracak, biçimlendirecek malzemeyi sağlar.
- e. Ekin, toplumsal kişiliğin doğuş ve gelişiminde egemen bir etmendir (1997:67).

Bir toplumu diğerlerinden ayırt eden bir paradigmalar bütünü olarak da algılanabilecek ekini daha iyi anlayabilmek için ekini oluşturan alt ulamlara da göz atmak yerinde olacaktır. Bunlar normlar, kurumlar ve değerlerdir.

1.2.1.4.1. Normlar

Normlar toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların toplamı olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle normlar değerlerin ifadesidir ve kurala dönüştürülmüş halidir (Karaman 2005, Tezcan 1997:71). Normlar toplumsal sapmayı önler, kontrol ve bütünleşmeyi sağlar (Çelebi 2004:106). Sosyal bilimciler örüntüler konusunda, pratik amaçlar için üç genel kategori belirlemiştir. Bunlar töre, gelenek ve görenektir.

- a. Töreler genellikle bir toplumun “zorunlu davranışları” olarak tanımlanır. Toplumdan dışlama gibi yaptırımları vardır. Kişiler bazı temel ve önemli davranış örüntülerini, öyle yapmak zorunda olduklarını düşünerek yerine getirirler. Bunların, toplumun refahı için çok önemli olduğu kabul edilir. Örneğin modern toplumda yurtseverlik ve sadakat o denli değerlidir ki, tersi davranışta bulunlar hainlikle damgalanır ve kendilerine nefretle bakılır (Çelebi 2004:100).
- b. Gelenekler en yaygın uygulanan davranış örüntüleridir. Törelerden daha az zorunludurlar. “Yapılacak şey” olarak görülürler. Gelenekler büyük ölçüde istenen ekinel örüntülerdir. Fakat uygulanmaları için kesin kurallar bulunmaz. Örneğin Amerika’da düğünler genellikle kilisede başlar, sonra gelin ve damat için bir kabul töreni verilir ve balayına çıkılır. Bu davranış örüntüleri toplumun refahı için çok önemli değildir. Örüntülerin izlenmesinin geleneğe dönüşmesi için, genellikle olumsuz ve gayri resmi nitelikte bir baskı gerekir: Gülme, alay etme, dedikodu gibi (Çelebi 2004:101).

c. Görenekler sosyal davranış örüntülerinin en az zorlayıcı olanlarıdır. Göreneklerin çoğu bir toplumda geçerli olan çeşitli uzlaşmaların çevresinde toplanırlar. Görenekler uygun ve yaraşır eylem tarzlarıdır. Alışkanlıklara dayalıdır ama zorlayıcı değildir.  rnek olarak arkadaşlar arası tokalaşma, bir gösteriyi alkışlama, bedensel bazı işlevleri daha yumuşak sözcüklerle adlandırma ( zellikle çocukların yanında) verilebilir (Çelebi 2004:100).

1.2.1.4.2. Kurumlar

Kurum  o unlu un paylaştığı ve bazı temel gurup gereksinimlerinin karşılanması amacına yönelik davranış örüntüleri bileşimidir. Diğer bir deyişle kurum, kişilerin temel sosyal gereksinimlerini karşılama amacıyla belirlenmiş, onaylanmış ve birleştirilmiş tarzlarda oynadıkları, oldukça sürekli sosyal örüntü, rol ve ilişki yapısıdır (Çelebi 2004:140).

Toplum için özsel olan, birey ve ortak refah için en önemli olan kurumlar şunlardır: Aile, eğitim, ekonomi, siyaset, din ve boş zaman değerlendirme (Çelebi 2004:145). Kurumlar da normlar gibi ekinin sürekliliğini, bütünleşmeyi ve toplumsallaşmayı sağlamaktadır.

1.2.1.4.3. Değerler

Değerler ekine ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir. Değerler paylaşılırlar; toplumu oluşturan kişilerin çoğunluğu değerler üzerinde uzlaşmıştır. Dolayısıyla herhangi bir bireyin bireysel yargısına ba lı değildirler. Ciddiye alınırlar; kişiler bu değerleri, ortak refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması ile eş görür. Değerler  oşkularla birlikte bulunur; kişiler yüce değerler için özveride bulunur, d v ş r ve hatta hayatlarını verirler. Değerler kişiler arası oydaşma (consensus) ve uzlaşma gerektirdiği için, kavramsal olarak diğer değerli nesnelerden soyutlanabilirler (Çelebi 2004:167).

Damen ise ekinsel değer dizgesini şu biçimde aktarıyor:

Ekinsel değer dizgesi “neyin beklendiğini, ümit edildiğini, yasaklandığını ya da neye gereksinim duyulduğunu simgeler.” Gerçek durumun bir yazanağı değil, oluşumları yargılanıp sansürlerin uygulandığı “tümevarım yöntemiyle kurulmuş değerlendirmelerin mantıksal olarak dizildiği bir ölçüt kümesi”dir (Damen 1987:192; Albert 1968:288’den alıntı).

Ekinin oluşturan öğeler olan normlar, kurumlar ve değerlerde gerçekleşecek değişimler ekinsel kimliğin, yani bir toplumu diğerlerinden ayırt etmeye yarayan özelliklerin varlığını sürdürmesine engel olmadığı sürece istenen bir şey olarak görölmektedir. Hangi nedenle olursa olsun, toplumun ekinsel kimliğini değiştirecek, onu diğer toplumlardan farklı kılan özellikleri ortadan kaldıracak etkiler yaratan değişimler, doğal olmayan, ekinsel kimliği yıpratmaya dönük zararlı değişimler olarak algılanmaktadır. Ekin bir toplum için A’dan Z’ye doğru yanlış tanıımıdır. Ekin öğrenilir, toplumsaldır, tarihidir, sürekli, idealler toplamıdır ve değişir. Ancak bu değişim esnasında ana yapının, yani ekinsel kimliğin varlığını sürdürmesi esastır (Karaman 2005). Ekinsel değişim, varlığın sona ermesi anlamına gelmedikçe gereklidir.

1.2.2. Dil – Ekin İlişkisi

Ekinin oluşturulmasında ve yeni kuşaklara aktarılmasında dilin önemi çok büyüktür. Dil ve ekin sıkı sıkıya bağlı ve etkileşimlidir. Ekin büyük oranda dil aracılığıyla aktarılır; buna karşılık ekinsel örüntüler dille yansıtılırlar (Damen 1987:89). Dil ve ekin arasındaki ilişkiyi Uygur şöyle ifade ediyor:

Dil: kültür yapısını bir arada tutan çimentodur. ... Dile kültür açısından bakacak olursak ortaya çıkan genel görünüş şudur: Dil, kültürü hem kurar hem geliştirir: genellikle toplumsallaşmayı da toplumsallaşmayla birlikte tarihsel sürekliliği de sağlamakla insan varlığını eksiksizce olanaklı kılar dil (1984:19).

Uygur’un yaptığı açıklama dil ile ekin arasındaki karşılıklı hassas ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Dil bir taraftan toplumun şu anda sahip olduğu ekini, kavram ve değerleri

bir ayna gibi yansıtmakta, diğer taraftan ise ekin sel öğelerin aktarılmasında temel öğe olması nedeniyle o topluma ait kavramların ve değ erlerin bir sonraki kuşağa aktarılmasında yani ekin sel kimliğin yeni kuşakta biçimlenmesinde anahtar rol oynamaktadır. Uygur şöyle devam ediyor:

Gerçekte insanın anadilini öğrenmesi, kùltür edinmesinden başka bir şey değildir. En küçük konuşma edimi bile düpedüz bir kùltür edimidir. Dil yönünden kişisel bir büyüyüp serpilme kùltürce zenginleşmeyle el ele gider. İnsan dilde ne denli güçlenirse kùltürde kök salan kökleri de o denli derinlere gidip yayılır. Dilde ustalaşma, dünya ve kùltür yönelteleri açısından da ustalaşmayla eş anlamlıdır. Gerek insan teklerinin gerek insan kuşaklarının zengin deneylerini bir kùltür dünyası kurarak düzenlemesi, ancak dile ilişkin söyleyiş, sözcük hazinesi, kavram alanı, vurgulama, tümce kalıbı ve benzeri türden düzenlerle boğum boğum gerçekleşir (1984:21).

İletişim ve ekin arasındaki ilişki konusunda Damen, şu tümceyi aktarıyor: “... eğer iletişimi gerçekten anlamak durumundaysak, ekini de anlamak zorundayız.” (1987:21; Samovar, Porter and Jain 1981:18’den alıntı). İletişim ve ekin arasındaki sıkı bağın varlık nedenini araştırdığı söyleminde Baltaş şöyle diyor:

kùltür, gittikçe karmaşıklaşan yaşamla başa çıkabilmesi için insanın bilgiyi kodlama modelidir. Kodlanan bilgi iletişim araçlarıyla aktarılıp, paylaşıldığı için, kùltür ve iletişim birbirleriyle iç içedir. İlettiğimiz mesajlar, bireysel ve toplumsal bilgiyi içerirler. Bilgi yukarıda belirtildiği gibi kùltürün özüdür. *İnsan, yaşamının gelişmesi ve devamı için bilgiyi araştırır, oluşturur ve iletir*. Kùltür ve iletişimin birbirlerine sıkı sıkıya bağlılıklarının sebebi budur (1994:23).

Yabancı dil öğreniminde ekinin önemli bir yer tuttuğunu ileri süren Damen, dil öğreniminin dolaylı olarak ekin öğrenimini içerdiğini ve dil öğreniminde başarının kısmen dilbilimsel dizge ile birlikte taşınan ekin sel birikimin edinimiyle de ilgili olduğunu belirtmektedir. Yabancı dil öğretiminde öğretmenlerin bir tür ekin sel danışmanlık görevi yürüttüğünü ileri süren Damen, tüm yabancı dil sınıflarında ekinin belirtilen izlencenin nadiren bir parçası olarak belirtilse de çoğunlukla gizli bir gündem, beklentileri, algıları, tepkileri, öğretim ve öğrenim stratejilerini renklendiren ağırlıklı ancak fark edilmeyen bir boyutu olduğunu ileri sürmektedir (1987:4).

Dil öğrenimi ve ekin arasındaki ilişkiyle ilgili olarak 1971’de Dell Hymes’in dikkatleri üzerine çektiği *iletişimsel yeti* kavramına göz atmakta yarar vardır. Bu kavram yabancı dil öğretimi kapsamında iletişimde etkileşim ve bağlamın önemini vurgulamak için türetilmiştir. Bağlam sözcüğü iletişim sürecinde rol oynayan toplumsal, ekinsel ve bireysel değişkenlere işaret etmek için kullanılmaktadır (Damen 1987:77). Böylece iletişimde kullanılan dilsel öğelerin yanında iletişimi olanaklı kılan yaş, sınıf ve cinsiyet gibi sosyo-kültürel değişkenlerin de dikkate alınması ve yabancı dil öğrenim ortamına sokulmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. İletişimsel yeti neyin, ne zaman, kime ve nasıl söyleneceğini bilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bu da ekinin dil izlencesinde başlıca ve hatırı sayılır bir öge olarak dil öğrenim bağlamına girmesinin yolunu açmıştır (Damen 1987:102).

İletişimsel yetinin dil öğreniminin önemli bir bileşeni olarak görülmesinin ardından ekin sınıflara ve ders kitaplarına açık ve kasıtlı olarak sokulmuştur. Ekin toplumdilbilimsel yeti ve iletişimsel yetinin başlıca öğelerinden biri olarak görülmektedir (Damen 1987:256; Bachman ve Palmer 1982:451’den alıntı).

Dil ile ekin arasındaki sarmal bağlantıdan söz ederken *dilbilimsel gerekircilikten*, yani *Sapir-Whorf* varsayımından da söz etmek gerekir. Adı geçen varsayım “Dil ekinsel bir dünya görüşünü yansıtır mı, yoksa biçimlendirir mi?” sorusunu, dünya görüşünü biçimlendirir şeklinde yanıtlayan bir varsayımdır. Brown, Whorf’un varsayımını kendi ifadesiyle şöyle aktarmaktadır:

Her dilin arka planındaki dilbilim dizgesi (diğer bir deyişle dilbilgisi) fikirleri seslendirmek için yalnızca bir üretim aracı değil daha çok, kendisi fikirlerin şekillendiricisi, bireyin akılsal etkinliğine, izlenimlerinin çözümlemesine, kullanımda olan akılsal yığının bireşimine yol gösteren bir kılavuzu ve programıdır. Düşüncelerin formüle dökülmesi bağımsız bir süreç değildir, tam olarak bilinçlidir fakat belirli bir dilbilgisinin kısmen bir parçasıdır. Farklı dilbilgisi dizgelerinde, azdan çoğa, değişiklik göstermektedir. Biz doğayı ana dillerimizce masaya yatırılmış çizgileri boyunca kesip inceleriz (1987:139; Whorf 1956:212-214’den alıntı).

Dilin düşünce ve davranışları biçimlendiren bir öge olduğu varsayımı bazı araştırmacılar tarafından gerçeği yansıtmada aşırıya gitmek olarak yorumlanmış olsa da bir aşamaya kadar haklılık payının olabileceği göz ardı edilmemelidir. Sapir-Whorf varsayımının daha zayıf bir türünü sunan Damen'e göre dil ulamları ve ekinel düşünce örüntüleri arasında belli bir ilişki vardır. Dillerin anlayışsal etkinlikler üzerinde birtakım özel etkileri olduğunu söyleyen Damen, anlayışsal etkinliğin – en azından belli bir aşamaya kadar – yer aldığı dile bağlı olduğunu belirtmektedir (Damen 1987:125; Carroll 1973:126'dan alıntı).

1.2.3. Ekinel Öğeler / Göstergeler

Tanımından da hatırlanacağı üzere ekin, insan yaşamını düzenleyen her şeyi içermektedir. Ekinel öğeleri incelerken göstergeleri sınıflandırmak daha anlaşılır ve pratik bir yol olacaktır. Ekinel göstergeler dil-içi ve dil-dışı olarak ikiye ayrılabilir.

1.2.3.1. Dil-İçi Göstergeler

Dil-İçi göstergeler dilin kullanıldığı öğeleri içermektedir ve sözel olan ve olmayan diye ikiye ayrılabilir.

a. Sözel göstergeler:

Sözel göstergeler dili oluşturan tüm sözel öğeleri içermektedir. Bunların arasında sözcükler, deyimler, özdeyişler, ünlemler, günlük konuşmada kullanılan değişmez kalıplar (Çok yaşa!, Geçmiş olsun, vb.), yazınsal öğeler (şiir, öykü, vb.) sayılabilir. Bir ekine ait sözel göstergeler ait oldukları ekinin özelliklerini yansıtır. Örneğin Eskimo kabileleri karın değişik türlerini tanımlamak için yedi farklı sözcük kullanmakta, diğer taraftan Zaire'nin ekvatorial ormanlarındaki belirli kültürlerde kar sözcüğü hiç bulunmamaktadır (Brown 1987:138).

b. Söz-dışı göstergeler.

Sözel olmayan iletişim araçları da birer kültürel göstergedir. Bunlar arasında beden dilini oluşturan öğeler sayılabilir. Jestler ve mimikler, yani yüz ifadeleri ile baş, el, kol, ayak, bacak ve bedenin kullanımı söz-dışı iletişim öğeleridir. Bunların yanında güvenlik alanları ve kullanılan aksesuarlar da sözsüz iletişimde farklı mesajlar iletmek için kullanılmaktadır. Tüm bu göstergeler ekinin birer yansımasıdır ve diğer kültürel göstergelerde olduğu gibi ekinden ekine farklılık gösterebilirler. Farklı ekin gruplarına girdikçe sözsüz iletişim mesajlarının ayrıntılarını değerlendirmek zorlaşır. Grupların sessiz dillerini anlamak için önemli ölçüde bilgilenmeye ihtiyaç vardır. Bunun için o insanların ekinini, ilişkilerini, iletişimlerini ve dünyaya bakışlarını tanımak gerekir (Baltaş 1994:23).

1.2.3.2. Dil-Dışı Göstergeler

Dil-Dışı göstergeler belirli bir topluma has sözlü ya da sözsüz iletişim amaçlı kullanılan araçlar dışında kalan tüm ekin sel öğeleri içerirler. Resim, müzik, el sanatları, gelenek, görenek ve töreler, alışkanlıklar, giyim, yemek, boş zaman ve eğlence etkinlikleri bu guruba girmektedir. Ekinden ekine değişen özellikleri açıkça yansıtan bu göstergeler farklı toplumlar için farklı biçimlenirler. Örneğin hazır yiyecekler batılı toplumları çağrıştırırken, acılı yemekler Meksika veya İspanyol yemeklerini çağrıştırır. Başka bir örnekle her ekinin yerel halk dansları diğerlerinden farklıdır ve ayırt edicidir.

1.2.4. Yabancı Dil Öğreniminin Öğrenciler Üzerindeki Ekin sel Etkileri

Yabancı dil öğreniminin öğrenci üzerindeki etkileri konusunda yapılmış yorumları sınıflandırmak gerekirse olumlu ve olumsuz etkiler olarak iki sınıfta toplamak olasıdır.

1.2.4.1. Olumlu Etkiler

Bazı araştırmacılar yabancı dil veya ikinci dil olarak İngilizce öğreniminin daha iyi bir dünya görüşü açtığı ve insanların İngilizce öğrenirken erek-dil ekini, düşünce ve iletişim yolları hakkında bir şeyler edinmesinin de doğal ve gerekli olduğu düşüncesindedirler. Bunun bireyin kendi toplumu hakkındaki bilincini arttırdığı ve kişinin ufkunu ve kişiliğini geliştirmek gibi eğitimsel hizmetler gördüğü değerlendirilmektedir.

Günümüzde İngilizce öğrenimini bireylerin gelişimi ve gönenci için kaçınılmaz bir araç olarak görenler çoğunluktadır. Kachru, İngilizcenin çoğunlukla yazın mirasından, okuyucusuna ya da konuşmacısına yüklediği statüden ve teknoloji, bilim, ticaret ve diplomaside açtığı kapılardan dolayı öğrenildiğini belirtmektedir (1992:4). Kachru'ya göre,

İngilizcenin farklı ekinlerden gelen öğrencilerce edinimi, geniş vaatler içermektedir. İngilizce kişinin kendi ekinin ve dilinin sınırlarının ötesine ve ötesindeki rollere erişmek için bir gereksinim sembolüdür. ... Bugün İngilizce, teknoloji, bilim, hukuk ve yazın alanlarında aktardıklarından dolayı önemlidir. ... Taşındığı statünün bir sonucu olarak, İngilizce şimdilerde evrensellik, erkincilik, laiklik ve uluslararasılık ile ilişkilendirilmektedir (1992:10-11).

İngilizcenin yaygınlaşıp bugünkü hale gelmesinin bir nedenini bir zamanlar sömürge olan ülkelerde İngilizcenin bugün bilim ve teknolojiye açılan pencere olarak görülmesine bağlayan Kachru, bir diğer neden olarak da ağırlıkla İngilizce olarak gerçekleştirilen çok sayıda etkinlik, eylem ve konunun belirmesine bağlıyor. İlk örneklerinden birisinin hava trafik kontrolü için İngilizceyi benimsemeye dönük uluslar arası anlaşma olan bu konulardan bir diğeri de, Birleşmiş Milletler kuruluşunda başlamış olan uluslar arası yardım ve yönetim sağlayan birçok birimde İngilizce kullanılmasıdır. Uziletişim devrimi yola koyulunca, İngilizce uluslar arası medya, radyo ve televizyon, dergi ve gazetelerde egemen dil olmuştur. Bugün uluslar arası pop müzik endüstrisi, uzay ve hesap teknolojilerinin temel aktarım aracı İngilizcedir (1992:31).

Daha önceki yayılma nedenleri ne olursa olsun, yirmi birinci yüzyıldaki dünya bağlamında İngilizcenin olumlu bir gelişme olarak algılanması gerektiğini belirten Kachru'ya göre,

İngilizcenin tutumsal ve dilbilimsel açıdan açık bir üstünlüğü vardır: yerel dillerin, lehçelerin ve biçemlerin bazen istenmeyen çağrışımlara neden olduğu yerlerde dilbilimsel bağlamda bir *tarafsızlık* kazanmıştır (1990:8-9).

İngilizcenin dilbilimsel bağlamda tarafsızlık kazandığı iddiası konusuna biraz daha sakınlı yaklaşan Barrow, İngilizcede de diğer dillerde olduğu gibi dünyayı algılamada diğer dillere göre üstün veya yetersiz kalınan durumların olabileceğini belirtiyor. İngilizce öğretiminde görev alan kişilerin ekinel yayılımcılık yapıyor oldukları endişesi ile kendilerinden şüphe duymalarının yersiz oluşunu belirten Barrow, buna rağmen İngilizcenin üstün olarak nitelendirilmesi için gerekli olan özellikleri barındırdığını belirtiyor. Bunu da İngilizcenin doğru bir dünya görüşü sağlamasına ve yeterince zengin ve detaylı bilgi sağlayabilecek nitelikte olmasına bağlıyor. İngilizce öğretimi sürecinde insanların düşünme biçimlerinin de değişmesi olasılığı bağlamında ise, öğretmenleri düşünce aşılaktan sakınmaya dikkat etmeleri konusunda uyarıyor (1990:9).

1.2.4.2. Olumsuz Etkiler

İngilizcenin ikinci ya da yabancı bir dil olarak öğreniminin olumsuz etkileri hakkındaki görüşler, ekinel ve dilsel yıpranma olarak iki başlık altında incelenebilir.

1.2.4.2.1. Ekinel Yıpranma

İngilizce en çok yayılan dil olmasının ve daha önceki geçer dillerin hepsinden daha çok yerel türleri oluşmuş olan dil olma özelliklerinin yanında, en çok dil planlaması çabalarına uğramış dil olma özelliğini de taşımaktadır. Dil modernizasyonu ve dil gerçekliğini

korumaktan sorumlu akademiler ve diğer birimler, anadile karışmasından ve etkilemesinden ötürü sürekli olarak İngilizceyi en yaygın istenmeyen dil olarak göstermiştir (Kachru 1992:21).

Günümüzde İngilizcenin merkezi standart bir dil olarak varlığını sürdürebilmesi için çaba harcanması mı gerektiği, yoksa İngilizcenin farklı türlerinin kendi içlerinde kabul edilebilir biçimleri olduğunun onaylanması mı gerektiği konusunun tartışıldığını belirten Pennycook'a göre, İngilizcenin yayılmasının siyasal ve ekinel etkileri ile ilgili sorulması gereken asıl sorular atlanmaktadır. Pennycook'a göre İngilizcenin,

geniş çaplı kullanımı diğer dilleri tehdit etmektedir; birçok ülkede güç ve saygınlık dili haline gelmiş ve dolayısıyla toplumsal ve ekonomik gelişmenin kapısını tutan çok önemli bir öge olmuştur; belirli alanlarda kullanımı, özellikle profesyonel alanlarda, farklı güç ilişkilerini kızıştırabilmekte ve bu alanlara birçok insanın erişimini olanaksız kılabilir; dünyadaki konumu ona insanların uluslar arası akışını düzenleyen uluslar arası bir kapı tutucusu rolü de vermektedir; ulusal ve artan oranda ulusal olmayan dünyadaki başat bilgi ve ekin biçimleri ile yakından bağlantılıdır; anamalcılığın yayılışı, gelişmekte olan ülkelere yardım ve özellikle Kuzey Amerikan medyasının üstünlüğü gibi küresel konularla da bağlantılıdır (1996:12).

Uluslar arası akademik ilişkilerde, İngilizcenin üstünlüğünün çok derin sonuçları olduğuna dikkat çeken Pennycook, dünyadaki ders kitaplarının büyük bölümünün İngilizce yayımlanarak, ya İngilizce konuşan pazar için (İngiltere, A.B.D. Avusturalya, vb.) ya da uluslar arası bir pazar için tasarlandığını belirtiyor (1996:20). Her iki durumda da dünyanın dört bir yanındaki öğrencilerin çalışmalarını yürütebilmek için yalnızca yüksek düzeyde İngilizce yeterliğine erişmeye zorlanmakla kalmayıp, aynı zamanda yerel bağlam açısından sınırlı ve hatta son derece uyumsuz Batılı bilgi biçimlerine bağımlı bırakıldıklarını belirtiyor.

Uluslar arası bir dil olarak İngilizcenin rolünü sorgulayan Pennycook, BBC Dünya Haber Servisi'nin dünyanın küçüldüğünden ve tüm dünya için bir haber servisi olduklarından dem vuran reklamını eleştiriyor (1996:39). Bu reklamla dünya çevresinde daha fazla insanın daha çok yere gezi olanağı kazandığını ve küresel medyanın insanların evlerinin içine daha çok eriştiğini ve bunun da olumlu bir değişim olarak yansıtıldığını belirtiyor. Burada

sorulmayanın ise kimin gezdiği, küresel olarak kimin medyasının daha uzaklara uzandığı, uluslar arası gezi ve medya dilinin ne olduğunun sorgulanması olduğunu vurguluyor.

Dünyadaki önde gelen ekinlerin yayılma ve yöneşme yoluyla gelişimlerini sürdürdüğünü belirten Çelebi de, bunun ekin sel uyarlanmanın en önemli açıklaması olduğunu belirtiyor. Farklı özgeçmişlere sahip kişilerin birbirleriyle karşılaşmaları veya gönüllü göçler aracılığıyla giderek daha da hızlanmış olan ekin sel değışim ve yayılmanın, kitle iletişim araçları yoluyla çok daha kısa sürede gerçekleştiğini vurgulamaktadır (2004:163).

Naysmith'in "İngilizce öğretiminin dünyanın bir kısmının siyasal, ekonomik ve ekin sel olarak bir diğeri tarafından hükmedildiğ i bir sürecin bir parçası haline geldiğ i" şeklindeki görüşünü aktaran Pennycook, bu sürecin özünde İngilizcenin uluslar arası yayılımcılığ ın dili olarak merkezi konumundan söz ediyor (Pennycook, 1996:22; Naysmith 1987:3'den alıntı).

1992 yılında çıkardığı Dil Yayılımcılığı (Linguistic Imperialism) adlı kitabı ile dikkatleri dünya dili olarak İngilizce konusu üzerine çeken Phillipson, İngilizcenin dünyadaki bugünkü konumunun rastlantısal ya da dünya güçlerinin doğ al sonucu olmadığını belirtiyor. Phillipson adı geçen kitabında, ekonomik ve siyasal amaçlar için İngilizcenin dünya çapında kullanılmasına yardımcı olmanın İngilizce konuşan ülkelerin kasıtlı hükümet politikası olduğunu belirtiyor (Pennycook 1996:22). İngilizcenin bu denli hızlı yayılmasının arkasında ekonomik çıkarların da yattığını vurgulayan Phillipson, İngiliz eğitim ve çalışma bakanı David Blunkett'in Kasım 2000'de, geçen elli yılın resmi söylemini yansıtır biçimde söylediğ i şu tümceyi aktarıyor: "İngilizce (konuşma) akıcılığ ını ekonomik rekabet gücümüzü ve deniz aş ırı ülkelerde ekinimizi yükseltmek için kullanmak, ekonomik açıdan oldukça anlamlıdır." (Phillipson 2001:191). Phillipson, İngiltere'ye yılda 5 milyon £ gelir sağ layan bir endüstri olan TESOL (Teachers of English to Speakers of Other Languages) örgütünün kendi baş ına bir dış satım öğesi olduğunu belirtiyor (1998:108).

Phillipson *dil yayılımcılığı* terimini dilsel hiyerarşileşme ile bazı dillerin diğerleri azalırken neden artan çoklukta kullanıldığına; bu süreci hangi yapı ve ideolojilerin olanaklı kıldığına ve dil uzmanlarının bundaki rollerine dikkat çekmek için kullanmaktadır (Phillipson 1997:238). Phillipson'a göre İngilizce dil yayılımcılığı, "İngilizcenin üstün olduğu İngilizce ve diğer diller arasında yapısal ve ekinel eşitsizlikler kurulup sürekli olarak yinelenerek belirtildiğinde" işlemektedir (Pennycook 1996:22; Phillipson 1992:47'den alıntı). Sömürgecilik sonrası dönemde – birisi İngilizce veya Fransızca gibi kuzeyli bir ülkenin dili, diğeri de o ülkenin yerel dili olmak üzere – iki dilin konuşulduğu ülkelerde eğitim dilinin belirlenmesi bağlamında çift dilli bir eğitim politikası benimsemek yerine, (kuzeyli) dil uzmanlarının görüşleri ile o ülkede yaşayan (güneyli) seçkinlerin kararı ve eğitim için parasal yardım yapan Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşların bastırmasıyla yabancı dille eğitimin yürütülmesi, dil yayılımcılığına iyi bir örnek oluşturmaktadır (Phillipson 1997:238).

Phillipson'un dil yayılımcılığı tanımını çok genel olmakla eleştiren Canagarajah, dil yayılımcılığının günlük yaşantıda gözlenebilecek somut etkilerinin araştırılıp ortaya konmasının gerektiğini belirtiyor (2000:41).

Clarke ve Clarke ise İngilizce öğretim gereçlerinde öğrencilerin etkili çift dilli insanlar olmak yerine erek dilin onursal doğal konuşmacıları olmaya özendirildiklerini, aktarılan ekin ile de bu öğrenciler için bir model durumundaki erek-dil topluluğunun çeşitli değerlerinin, tutumlarının ve dünya görüşlerinin kastedildiğini belirtmektedir (1990:31).

İngilizcenin dünya üzerinde hızla yayılmasının diğer dil ve ekinler için bir tehdit oluşturduğu görüşünü benimseyen Modiano ise, yabancı dil eğitiminin böyle sonuçlar yaratmaması için İngilizcenin uluslar arası bir dil olarak (English as an International Language – EIL) öğretilmesini öneriyor. Modiano, İngilizcenin uluslar arası bir iletişim aracı olarak öğretimini temel alan bu öğretim türünde, yabancı dil olarak İngilizce (EFL) öğretiminden farklı olarak, Amerikan ve İngiliz sesletim biçimlerinin model olarak

sunulmadığını, bunun yerine farklı toplulukların farklı sesletim biçimlerinin de kabul edilebilir türler olarak değerlendirildiğini belirtiyor (2001a:159; 2001b:339).

Uluslar arası ilişkiler ve eşitlikle ilgili olarak Pennycook, gerek ulusal gerekse uluslar arası arenada güç ve varlık eşitsizliklerinin bulunduğunu ve uluslararasılık olarak adlandırılan farklı ülkelerin bir araya gelip “eşit olanaklar” gözeterek kaçınılmaz sorunları çözmesinden söz edilemeyeceğini belirtiyor (1996:39). Dünyadaki bilgi akışının rastlantısal olmayacak biçimde belirli bir yöne doğru olduğunu (CNN, BBC aracılığı ile) (varlıklı ülkelerden daha az varlıklı ülkelere doğru), gelir akışının da aksi yönde olduğuna dikkat çekiyor.

Dünyanın her yerinde İngilizcenin uluslar arası eşit fırsatlara erişimi olanaklı kılan bir araç olduğu iddiasını dilbilimsel açıdan sorgulayan Blommaert, aksini çağrıştıracak bir örnek veriyor. Makalesinde Tanzania’da İngilizce öğrenimi görmüş birisinin aldığı yabancı dil eğitiminin ülkesinde orta sınıftan birisi olarak algılanmasını sağlamaya yetmesine rağmen, İngilizce konuşulan ülkelerde eğitimsiz biri gibi değerlendirilebileceğinden söz ediyor (2003:619).

İngilizcenin eğitim konusunda diğer ülkelerin yerel dil ve ekinine nasıl zarar verdiğini açıklamak için Pennycook, Altbach’ın teorisinden söz ediyor (1996:48). Altbach mevcut entelektüel merkezlerin eğitimsel modeller sağlayarak, akademik kitap ve dergiler yayımlayarak, araştırma gündemini belirleyerek vb. yollarla uluslar arası akademik dizgede yoğun bir etkisinin olduğundan söz ediyor. Altbach’a göre bulundukları ülkelerde merkezi kurumlar olarak aşırı önemli roller üstlenen dairenin dış çizgisini oluşturan üniversiteler, çoğunlukla merkezden gelen bilginin dağıtıcısı olmaktan biraz daha fazla görev üstleniyorlar. Altbach bu sürecin beş evresini şöyle vurguluyor: Öncelikle araştırma modelleri ve eğitim biçimleri çoğunlukla yerel koşullara uygunsuz oluyor. İkincisi batı dillerinin yaygın kullanımı (özellikle İngilizce) üniversitelerin otomatik olarak nüfusun çoğunluğundan bağlantısını

kestiği için belirli sezdirimlere neden oluyor. Üçüncüsü bu üniversiteler bilgi üreticileri değil, tüketicileri haline geliyor. Dördüncüsü iletişim araçları – dergiler, kitaplar, vb. – sanayileşmiş ulusların denetimine geçiyor ve sonuncu evrede beyin göçü olarak da adlandırılan şey gerçekleşiyor ve iyi yetişmiş birçok insan dairenin dış çizgisindeki ulusları terk ediyorlar (Pennycook 1996:481; Altbach 1981:602'den alıntı).

Pennycook tarafından aktarıldığına göre,

batı eğitiminin uluslar arası yayılımını Üçüncü Dünya nüfuslarının yerel dil, simge, sanat, folklor, müzik ve bilgi dizgelerinin toplu bir yetisizleştirme sürecinin bir parçası olarak görmek hiç de zor değil (Pennycook 1996:49; Masemann 1986:22'den alıntı).

İngilizcenin yayılması ile birlikte günümüzde İngilizcenin etkilerinin yerel diller ve ekinler üzerindeki olası olumsuz etkilerinden tedirgin olan uluslar değişik önlemler almak zorunda hissetmiştir. Örneğin Filipinler'de İngilizcenin eğitim aracı olma sıfatı matematik ve fen bilimleri (etnik açıdan daha az sorun yaratan konular) ile sınırlandırılmıştır. Diğer taraftan budunsal olarak daha çok sorun yaratabilecek (özellikle tarih, yurttaşlık bilgisi, mesleki eğitim gibi) konular için ise öğretim dili olarak Filipince seçilmiştir (Kachru 1992:21).

İngilizceyi yabancı bir dil olarak öğreten tüm öğretmenlerin, farkında olmadan dünya üzerindeki diğer tüm dilleri ve ekinleri ortadan kaldırmaya kararlı gizli bir yayılımcı gücün hizmetinde çalıştıkları şüphesinden doğabilecek suçluluk duygusundan acil olarak kurtarılmaları gerektiğini vurgulayan Rajagopalan, bunun öğretmenlerin derslerinde eleştirel pedagoji kullanmaları yoluyla olanaklı olduğuna inanıyor. Rajagopalan dil dersliğinin öğretmenlerin ve öğrencilerin İngilizcenin dünya üzerinde hızla yayılması ve propagandası ve bunlarda kendilerinin rolleri ile ilgili konularda kaygılarını dile getirebilecekleri ideal ortam olduğunu belirtiyor (2000:5).

İletişimsel Dil Öğretim Yönteminin (Communicative Language Teaching) ekin ve dilsel yayılımcılığa çanak tuttuğunu, dolayısıyla bu yöntemin ikinci plana atılması ve bağlam

üzerine yoğunlaşmış bir öğretimin söz konusu sakıncaları ortadan kaldıracağını iddia eden Stephen Bax'ın makalesini eleştirdiği yazısında Harmer, bu görüşe karşı çıkıyor ve sorunun adı geçen yöntemin doğru uygulanmamasından kaynaklandığını belirtiyor (2003:293).

İngilizcenin dünya üzerinde geçer dil olarak yayılmasının diğer dillerin yok olmasına neden olacak bir tehdit oluşturduğu görüşüne katılmadığını belirten House, *kimlik için diller* ve *iletişim için diller* arasında bir ayrım yapıyor ve İngilizcenin uluslar arası geçer dil olarak English as Lingua Franca – ELF) öğretilmesinin kaygıları yok edeceğinden söz ediyor (2003:556).

Kachru'ya göre İngilizce öğretiminin olumsuz etkilerinden korunmak için ders gereci yazarının, romancının, oyun yazarının İngilizce-dışı toplumsal gerçeklikte uygun bir göstergebilim dizgesi yaratması gerekiyor. Ekin ve tutumun güçlü öğeleri dil ile birlikte geliyor. Sömürge mirasının bir parçası olarak, resmi İngilizce eğitimi yoluyla, uluslararası kitle iletişim araçları, özellikle de televizyon aracılığıyla bu güçlü öğelerin sürekliliği ve hatta güçlenmesi sağlanıyor. Yeni bir toplumsal gerçekliği araştırmak ve devam ettirmek için İngilizcenin belirli alışlagelmiş bağlantılarından ayıklanması, yaşam ve yazın hakkında duygu ve düşünceleri yükseltmesi için yeni bir sözel şenlik, yeni ritimler ve eklemeler geliştirmesi, hayal gücünün isteklerine hizmet etmesi gerekmektedir (1992:259).

1.2.4.2.2. Dilsel Yıpranma

İngilizcenin dünya üzerinde hızla yayılmasının farklı ülkelerde farklı olumsuz etkileri ortaya çıkmış olabilir. Ancak Türkiye'deki en büyük olumsuz etkisi ana dil olan Türkçenin kullanımı üzerinde gerçekleşmiştir. Bu da yabancı dilde bulunan sözcüklerin doğrudan Türkçeye sokulup kullanılması ile olmaktadır. Yabancı dilden ana dile sözcük aktarımı yeni bir şey değildir. Aksine doğal olarak her dilde başka dillerden aktarılmış birçok sözcük bulunmaktadır. Bu tip aktarımlar, eğer yabancı dilin kullanıldığı ülkede bulunmuş yeni bir

buluşu isimlendirmek içinse veya anadilde karşılığı olmayan bir kavramı ifade etmek için yapılıyorsa tehlikeli olarak görülmeyebilir. Çünkü söz konusu kavramın bir biçimde anadilde de belirtilebilmesi gerekecektir. Asıl tehlike anadilde karşılığı bulunan sözcük ya da kalıp-sözleri kullanmak yerine belki özentî, belki de aşağılık duygusu nedeniyle yabancı sözcük veya kalıp-sözleri doğrudan anadile aktararak kullanmaktır. Eroğul'un kendi ifadesiyle, "bu sözcükler yalnızca yeni ürün ya da kavramları adlandırmak için alınmıyor. Var olan Türkçe sözcükler atılıp yerlerine yabancıları kullanılıyor" (Demircan 2001b:72; Eroğul 1994'den alıntı). Bu biçimde anadil kendine has sözcükleri, söyleyişleri, özellik ve incelikleri yitirerek yıpranmaktadır. Hepçilingirler bu durumu Osmanlı'dan günümüze uzanacak biçimde şöyle belirtiyor:

Osmanlı atalarımızda kültürlü sayılmanın yolu, Arapça ve Farsça bilmekten geçirdi. Osmanlı "münevverleri" ne kadar kültürlü olduklarını kanıtlamak için bildikleri ve hayran oldukları bu dilleri şiirlerine, düzyazılarına, tarihlerine, çevirilerine yansıttıkları gibi, konuşmalarına bile yansıttılar. "Osmanlıca" dediğimiz yapay ve melez dil bu yolla doğdu. Onların torunları için kültürlü olmanın yolu önce Fransızca, daha sonra da İngilizce öğrenmekten geçti. Onlar da bu dilleri öğrendiler ve tıpkı ataları gibi, bu dillerden apardıkları kimi sözcükleri konuştuklarının, yazdıklarının içine serpiştirdiler. İttihat ve Terakki aydınları "Mon Cher", "Mon Dieu" diyerek redingot giyip fôtr takarak ne kadar kültürlü olduklarını göstermek fırsatını yakaladılar. Sonrakiler bu fırsatı, anlamını bilme gereği duymadıkları İngilizce sözcüklerle bezeli tişörtler, anoraklar giyerek ve "Okey", "All right" diyerek kullandılar. Daha sonra televizyon icat oldu, zaten olmayan mertlik tümünden bozuldu. Televizyon kanallarının adlarından başlayarak (Show, İnter Star, Flash vs.) program adlarına kadar (Top Secret, Pop Stop, Top On, First Class, Magazin Forever vs.) her şey İngilizceleştî. Türkçenin yetersizliğini öne sürerek (sanki Türkçenin yeterliliğini sağlayacak olanlar başkalarıymış, Türkçeyi özenli kullanma konusunda, yukarılardan birinin; örneğin Bill Clinton'ın emri bekleniyormuş gibi) Türkçeyi "banal" bulup İngilizce konuşmak, iki sözün arasına yabancı sözcük sıkıştırmak, o da olmazsa hem Türkçesini hem İngilizcesini bozup çorba haline getirilmiş bir dille meramını anlatmaya çalışmak moda oldu (2002:46).

Bu sorun farklı dönemlerde değişik yazarlar tarafından önemli görülmüş ve üstünde durulmuştur. Bu yazarlardan biri olan Mehmet Akif Ersoy da Batı dillerinden Türkçenin yapısı ve mantığı dikkate alınmadan çeviri kavramların yanlışlığını fark etmiş ve *Fatih Kürsüsünde* adlı eserinde bu konuyu dile getirmiştir. İki arkadaşın Galata Köprüsü'nden

Fatih'e giderken karşılıklı konuşmaları ile başlayan bu şiirin bir yerinde konuşmacılardan biri, yabancı dilleri taklit ederek kavramlara çeviri yoluyla kavramlar bulmasına itiraz eder. Ona göre Türkçenin kendine özgü bir ifade yolu veya "şive-i millisi" vardır ve yeni kavramlar için sözcük aranırken buna dikkat edilmelidir. Aksi takdirde Türkçe gibi görünen, fakat aslında yabancı olan kelimeler yüzünden dil bir anlaşma aracı olma özelliğini kaybedecektir (Gökçek 2005:45-6).

Yabancı dilden doğrudan yapılan aktarımlar, sözcük veya günlük yaşantıda sıkça kullanılan kalıp-sözlerin aktarımı şeklinde gerçekleşmektedir. Bu sorunu ve önemini Hepçilingirler bir örnekle şöyle belirtiyor:

Giderek biz de böyle konuşmaya başlamamış olsak üstünde durulmaya değmezdi belki; ama artık sokakta bir genç kızın, arkadaşına: "*Nasıl hissediyorsun?*" diye sorması da ırkiltmiyor bizi. İşte burada Türkçenin yalnız sözdizimi bozulmakla kalmıyor, dil mantığına, Türkçenin matematik bütünlüğüne yönelen bir saldırı başlıyor, belki art niyetsiz; ama dilin köklerini, yaslandığı dilbilgisel dayanakları yok edebilecek sessiz bir saldırı. Genç kızın sorusuna "*İyi hissediyorum.*" diye yanıt veren arkadaşı "*I feel good*"un Türkçesini söylemiş olarak aynı tümceyi yineleyen şarkıyla yakınlık kurabilir arasında, kendisini Türkçe (bile) konuşan bir Amerikalı gibi hissetmenin sarhoşluğunu yaşayabilir; ama duygularını anadiliyle anlatmış olmanın mutluluğunu ve huzurunu asla yaşayamaz. Neden? Söylediklerimin dilbilgisel açıklaması şu: *Hissetmek* eylemi, geçişli bir eylemdir ve geçişli eylemlerde yargının tamamlanması için nesne gereklidir. Bu açıklamayı bilmeden de Türkçeyi düzgün kullanabilirsiniz; çünkü anadil kullanımı – özellikle Türkçede – zaten sezgisel olarak sürdürülmekte. Şimdi kendinizi sınavabilirsiniz: Yukarıdaki tümcelerde "kendini, kendimi" sözcüklerinin eksikliğini *hissediyorsanız*, Türkçe sezginiz fena değil; yok, bu konuşmalar çok doğal, çok alışıldık geliyorsa size, "*dublaj Türkçesi*" çoktan sizi de kendi esintisine almış ve savurmakta demektir (2002:142).

İngilizceden doğrudan aktarım yoluyla Türkçe kullanıma sokulan kalıp-sözlerin Türkçede ne tür bir yıpranmaya yol açtığını Demircan bir örnekle şöyle açıklıyor:

İnsan kendi duygularını yabancıdilde gerçek olarak anlatamaz, ancak aktarır. Anadile çevrilse bile bu bir aktarımdır, anlamsızlamadır. "Hoşçakal" yerine (<*Take care of yourself*) karşılığı "kendine iyi bak" deyen kimse türkçe deyişin gerçek anlamını çeviri söz ile yansıtamaz. Öyleyse bu türden çeviriler ekinsel bir yozlaşmayı yansıtır, çünkü "kendine iyi bak" Türkçede "*sağığına, beslenmene özen göster*" anlamındadır. Bu söze çeviri yoluyla bindirilen yabancı önerme ile yalnızca 1) güzelim "*hoşça kal*" deyişi dilden atılmakla kalmıyor, 2) "*kendine iyi bak*" sözünün de Türkçe anlamı dilden atılır. Her iki durum da bir sığlaşma örneği. Türkçeyi öğretenler bu değişimi yalnızca eleştirmekle yetiniyor. Öztürkçe sözcüklerle dilin yozlaştığını ileri süren karşı

devrimcileri destekliyor. Elden giden Türkçe değil, dilsel inceliklerimiz. Türkçe iyi öğretilirse, öğrenci düşünür; düşünürse, bağımsızlaşır ve *seçtirmen*lere karşı çıkar (2002:58).

Türkçe karşılıkları yerine yabancı dilden aktarma söz ve sözcüklerin kullanımının Türkçeyi sığlaştırdığı bir gerçek. Ancak eğer dilin düşünceyi biçimlendirdiği varsayımı bir düzeye kadar doğruysa, ya da dilin insanın sahip olduğu dünya görüşü, düşünce yapısı ve değerleri en azından yansıttığı varsayımının gerçek kabul edilmesi durumunda, o dili konuşan insanların düşünce dağarcığının da sığlaşmış olduğu – ya da henüz olmadıysa bile giderek sığlaşabileceği – akla geliyor. Bu da karşı karşıya olunan tehlikenin doğru Türkçe kullanımı gibi estetik bir kaygıdan çok daha ciddi bir boyutta olduğu anlamına geliyor. Hepçilingirler’in bu konudaki değerlendirmeleri dikkate değerdir:

Dili doğru dürüst kullanamayan insanın, doğru, mantıklı, kapsamlı düşündüğüne inanıyorsanız bu inancınızdan hemen vazgeçin. Ne kadar konuşuyor, ne kadar yazıyor, nasıl anlatıyorsa o kadardır insan, daha fazla değil. Düşünmeyi de biçimlendiren dildir çünkü. Hiç kimse dil olmadan düşünemez. Türkler anadillerini pek sevmez. Düşünmeyi de sevmez zaten. Siz bakmayın derin düşünceleri varmış da bunları bir türlü anlatamıyormuş gibi iki sözün arasına İngilizce sözcükler sıkıştıranlara. Bunlar genellikle “-mış gibi yapanlar”dır. Düşünüyor –*muş gibi yaparlar*, anlatamıyor –*muş gibi yaparlar*. Yoksa gerçekten düşünüyor olsalar anadilleriyle düşündükleri bir gerçeği, niye yabancı sözcüklerle anlatmaya kalksınlar? Anlattıkları sözcüklerle düşünüyor olduklarını varsaymak daha da çelişkili, ürkütücü sonuçlara götürür bizi. Anadilimiz düşünmeye yetmiyor mu, o duruma mı getirdik Türkçeyi? (Hepçilingirler 2002:43)

Bu soruya bir tür yanıt niteliği taşıyan aşağıdaki alıntı bu konuda sağduyulu davranma sorumluluğu taşıyan insanların bile ne kadar vurdumduymaz davrandığını gösterme noktasında dikkat çekicidir:

... Sonra da birileri çıkıyor: “Efendim” diye ahkam kesmeye başlıyor, “Türkçe bilim dili olamaz. Çünkü Türkçe çok yetersiz kalıyor...” Üstelik bunu dile getirenler arasında, Türkçeyi bir bilim dili haline getirme sorumluluğunu taşıyanlar, görevleri Türkçeyi bir bilim dili haline getirmek olanlar da var...” mühendislik, “tıp” vb. gibi dallarda yabancı dille eğitime geçiliyor ki buralarda yetişen gençlerimizin “kime hizmet” edecekleri konusunda akıl fikir ermiyor... Duş almak, çay almak, taksi almak, “drink” almak derken telefonda “geri çağırmak”, okuma yapmak vb. gibisinden zırvaları kullanmaya başladı bu toplum (Demircan 2001c:74; Ateş 2000’den alıntı).

Hepçilingirler’in açıklamasında betimlediği konuşmacıları Yücel yarı aydınlar olarak niteliyor: “... yarı aydınlar yabancı sözcük kullanmaktan hoşlanıyor ... yozlaşmayı başka yerde değil, öncelikle ‘başlarınızda’ ve kafalarımızda aramamız gerekir”. (Demircan

2001c:75; Yücel 1994'ten alıntı). Ancak bu gibi dil yanlışlarını yapanların yalnızca yarı aydınlar olmadığını Hepçilingirler'in sunduğu şu örnekte görüyoruz:

İşinin uzmanı bir berber de “Saçlara yaptığımız fiksiyon...” diyecek işini anlatırken. Fiksiyonun (fiction) ne ilgisi olabilir saçlarla? “Friksiyon” demek istiyor. Bir deterjan “Avrupalı Euro şişesinde” diye sunuluyor. “Çünkü masaları, sehpalar gibi oradan buraya çekip mobilize etmek mümkün değil” diyor “oradan buraya çekmek”le yetinmeyip ille de “mobilize etme”yi kullanmak isteyen kişi. “Kişilik personalitesi olan bir hayvandır kedi.” diyen ise “personalite” sözcüğünü de bildiğini kanıtlamak sevdasından kurtaramayacak kendisini. Kedi moda mı ne, “sosyetik” bir bayan: “Ben kedimi okşayarak yatıyorum; acaip relax, rahatlatıyor beni.” diye anlatacak duygularını. Bir gazete, Sultanbeyli’yi “Refahland” olarak adlandıracak. Bir yorumcu: “Bakalım CHP’nin yapbozları seçim puzzle’ını çözecek mi?” diye soracak vs. (Hepçilingirler 2002:30).

İster yarı aydın olsun ister sıradan bir konuşmacı, bu tür dil yanlışlarının bile bile yapılmasını ekinsele yozlaşma olarak tanımlayan Demircan, bu biçimde sıkça kullanılan yabancı sözcüklerin bir derlemesini şu biçimde sunuyor:

Yabancıdil bilenler her nedense karışık sözlüğü yeğlemekte, günlük Türkçe sözlüğü bile yabancı sözcüklerle karıştırmaktadırlar. Bu ekinsele yozlaşma 1980 sonrası Türkçeyi yeniden vurmuştur. Çarşıdaki adlamalara bakarsanız ne kadar çok sıradan sözcüğün gereksiz yere kullanıldığını görürsünüz.

age (yaş, devir), army (ordu), agency, art (sanat) / branch (dal), bar / collection, club, center (merkez), colour (renk), computer (bilgisayar), city (kent), café, creation (yaratım), corner (köşe), car (araba), class (üstün), company (şirket), classic, care (bakım), clinic (sağlıkevi) / design (tasarım) / export (dışsatım), express (acele), equipment (gereç) / fast food, free shop (gümrüksüz) / groups, gallery, garden (bahçe) / heaven (cennet), house (ev), hit (enüstün), home (yuva), hotel / inn (han), internet / jeans (iş giyim), jeweller (takı evi / mücevherat) / line (çizgi), land (kara, ülke), life (yaşam/hayat), leather (deri), light (hafif), / market (bakkal), man (erkek), men (erkekler) / automative, online (hatta) / pub, planet /gezegen), production (yapım) / restaurant (aşevi/lokanta) / service (hizmet), size (ölçü), shop (dükkan), store (satış yeri), shoes (ayakkabı), show (gösteri), showroom (sergi yeri), stock (yedek), spot (leke, nokta), style (biçim) / terrace (çatı), textile (dokuma), time (zaman), touch (dokunuş), tour (gezi) / vision (bakış) / ware, world (dünya), wear (giyim)= Toplam 74, Türkçe eşanlamlısı olan 60 (2001b:73).

Bu kullanımlara örnek olacak bir başka liste 1973 yılında Topuz tarafından şöyle derlenmiştir:

Bir araştırmacı kalkıp da 2. Dünya Savaşı’ndan bu yana Türkçeye giren yabancı sözcüklerin bir listesini yapsa, neler bulur kimbilir? Drink almak, lav (love) yapmak, çekap (check up) yaptırmak, vikend (weekend) geçirmek, brifing (briefing) toplantısı, blucin (blue jean), boy frend (friend), görl frend (girl), night club, bar amerikan, tvin (tween), set, kompüter (computer), marketing ... Türkçeyi savunabilmek, Türk dilini

koruyabilmek ise, hala ne kadar güç, hatta resmi makamlara karşı bile! (Demircan 2001b:75; Topuz:1973'ten alıntı).

Bu tür kullanımların Türkçede yaygınlaşmasının birçok nedeni olabilir. Bunların başında insanların özentisi ve aşağılık duygusu gibi psikolojik eğilimleri ve etnosentrizm eksikliği gösterilebilir. Kendi dünyaları dışında ne tür değişiklikler olursa olsun, bireyler dillerine ve ekinlerine sahip çıkma bilincinde olduktan sonra yabancı dil ve ekinle etkileşimin çok güçlü bir etkiye sahip olması beklenmemektedir. Ekin öğretiminde değişik gizli varsayımlardan söz eden Damen, bireyin psiko-kültürel kimliğini koruma gereksiniminin bunlardan biri olduğundan söz ediyor. Bu bağlamda etnosentrizmin doğal ve gerekli bir insan davranışı olduğunu, etnosentrik yönlendirmenin aslında kötü birşey olmadığını söylüyor. Başkalarını susturmak için kullanıldığında, aşağılayıcı, küçük düşürücü değerlendirmelere yol açtığında ve değişime direnme için kullanıldığında yıkıcı olan etnosentrizmin ekinel kimliğin korunması için önemli ve gerekli olduğunu belirtiyor (1987:213).

Yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıklarının kullanımdan kaldırılması pahasına doğrudan Türkçeye aktarımının yaygınlaşmasının arkasındaki en güçlü nedenin yabancı dille eğitim olduğunu düşünen çok sayıda araştırmacı ve yazar bulunmaktadır. Bu konuda görüş bildiren farklı kişilerin yorumlarını derleyen Demircan'ın aşağıdaki alıntısı incelemeye değer niteliktedir.

Öğreticiler kendi alanlarını iyi bilseler bile, onun özel öğretimiyle ayrıca ilgilenmezler. Öğrenci dilsiz kalır; yarım yamalak bir dille de doğru ekinel algılama olamaz. Nitekim sanatçı ve aydınlar bildirilerinde bunu çok iyi açıkladılar. “...bir ülke insanlarını köleleştirerek, tüm kaynaklarına el koymanın en kestirme yolu, onun kültür ve sanat alanını ele geçirmektir.... eğitim alanında karşımıza çıkan saldırı, yanlış bilgilendirme vb. gibi bilginin niteliğiyle ilgili olmaktan çıkmış; bilgiyi aktarmakta kullanılan aracı, yani dili doğrudan hedef almıştır. Yabancıdil eğitimi hızla yabancı dilde eğitim haline getirilmektedir. Çocuklarımız, gençlerimiz, git gide kendi dilleriyle bilgilenecek, düşünmeyecek duruma düşürülmekte; dil/düşünce, dil/kimlik bağlantısı ortadan kaldırılmak istenmektedir....her türlü özgür yaratım engellenmektedir. Dolayısıyla da bağımsızlığımız yok edilmek istenmektedir” (A. İlhan 2000b'den alıntı). Harrison (1991:38)'a göre de “Batılılar, kendi dillerini anlayıp, kendi arzularına hizmet edecek yönetici ihtiyacını karşılayabilmek için Batı türü eğitim tarzını empoze ettiler. Bu eğitimden geçen insanları kendi amaçlarına ulaşabilmek için kullandılar. Bunlar bir taraftan Batının ölçülerine göre eğitilip biçimlendirilirken, kendi öz kültürlerine ve toplumlarına yabancılaştırılıyorlardı. Böylece kendilerinde beklenen fayda katlanmış oluyordu.” (A. İlhan 2000a'dan alıntı) (Demircan 2001a:47).

Yabancı dille eğitim konusu çok sayıda aydının tepkisini çekmiştir. Bu tür bir eğitimin sakıncaları derlenmiş olarak aşağıdaki alıntıda görülmektedir:

Kula (1998) “... Dilin inceliklerini tanımadan dile karşı duyarlı davranmak olanaklı değil. Demek ki yabancı dilde eğitim, doğası gereği dil kültürünün bütün isteklerine uygun düşmez. Bu olumsuzluk öğrenciyi ... kalıp söyleşileri öğrenmeye yöneltir. Böylece öğrenme yeteneği azalır, düşünce yoksullaşır ve sonunda dilsel yaratıcılık körelir.”

Atilla İlhan “Devlet okullarında “yabancı dille öğretimi” benimseyerek, ipi bu defa kendi elimizle boynumuza geçirmiş olduk; kültürün temeli dildir, geçmişten geleceğe ulusal kimliğimizi taşıyan o; çocuğu yabancı dille eğitim mi, bütün kültürel çağrışımları yabancılaşıyor; belirli bir yerden sonra, artık o kendi ülkesinde bir yabancıdır” ... biz sömürge miyiz be?” (Demircan 2001a:47; Kilimci 1998:90’dan alıntı).

Yabancı dilden sözcük aktarımı yoluyla yıpranmış bir Türkçenin olası zararlarını

Eroğul şöyle belirtiyor:

Osmanlı gibi insanları düşünme özürlü kılıyorlar. Bütün temel bilimleri tepeden tırnağa yabancı terimlerle bezenmiş bir ülkede, tek suçları anadillerinden başka dil bilmemek olan insanların bilimi serbestçe öğrenme hakkından söz etmek acı bir olaydan başka bir şey değildir. Türkçe davası savsaklanarak yurttaşı ne siyasette ne de geçimsel ilişkilerde bilinçli bir taraf durumuna getirmek olanaksızdır. Yabancıdille öğretim, öğrencinin bağımsız düşünmeye geçeceği bir evrede onu yakalayıp yeteneksizleştirmektedir (Demircan 2001a:48; Eroğul 2001’den alıntı).

Eroğul’un bu konudaki görüşlerinin devamını Demircan şu biçimde aktarıyor:

Dil davası insan haklarının temelinde yer alır. Türkiyede en yaygın siyasal kavga dil kavgasıdır. Osmanlıca ile hiçbir yüksek düşünce ürünü yaratılmamış olması bir rastlantı değildir. Osmanlıca gibi bir dille ancak daha önce başka bir dille üretilmiş olan düşünceler aktarılabilir. ... Bu yarışta bir yer tutabilecek dillerin geliştirilmemesi ise düpedüz insanlığa karşı bir suçtur. ...Türkçeyi geliştirmek anadili Türkçe olmayan yurttaşlarımıza karşı da bir borcumuzdur. Büyük çoğunluğa bir yabancıdili anadili gibi öğretemeyeceğimize göre, tek çıkar yol bu anadili olabildiğince geliştirmektir. Arı dil anlama eşitliği demektir. (Dağlarca). Anlama eşitliğinin olmadığı yerde demokrasi gelişemez. Arı dil kullanımı tüketici haklarının korunması bakımından da çok önemlidir. Öztürkçe sağlık hakkı ile de doğrudan ilişkilidir. Sağlık bilim (tıp) alanında geçerli olan dil bilinçsizliğidir. Sağlıkta sorun okumuşluk düzeyinin düşüklüğü değil, dilin yabancılığıdır. Bu konuda daha da ileri giderek: “Düşünce oluşturulamıyorsa, düşünme hakkı kalmamıştır ki sınırlanmasının bir anlamı olsun. Yabancı sözcüklerle, gerçeğe şaşı bakan bir dille düşünce serpilemez. Bütün bunlar güzel de yabancı sözcüklere boğulmuş yoz bir dille anayasadaki hak ve özgürlüklerin hangisi gerçekten kullanılabilir? (Demircan 2001a:50; Eroğul 2001’den alıntı).

Yabancı dilden Türkçeye doğrudan yapılan aktarımların sözcük ve kalıp-sözlerle

sınırlı olmadığını Demircan “Lisan Dilencililiği” başlıklı makalesinde şöyle açıklıyor:

Başlıkta *dil dilenciliği* değil de neden “*lisan dilenciliği*” dedim? Çünkü bu öbeğe kullanıldığı anda düz anlamından başka bir anlam yüklenmiş: “*anlatımda birim olsun, kural olsun, gerek duyulan yeni kavramları Türkçe birimlere yükleyecek yerde, öğrenilen yabancı dilden (Arapça, Farsça, Fransızca, ...) alma, başkalarının yabancı dillerden aktardıklarını benimseme*”. Son yıllarda buna benzer “*harf dilencileri*” de çıktı: çarşıda x, q, w & içeren yazımlardan geçilmiyor. ş yerine sh, ç yerine ch yazanlar da var. O kimlik bozumuna özenenler iletişiminden acaba ne istiyorlar? Bizim Lüleburgazda çıkan bir dergi de adını, Türkçesi yetmese gerek, “vesvese” yerine “Wesvese” yazmış (Yaşar, 2002). Arapça kökenli olan bu sözcüğün yazımı ne Arapça ne de Türkçe, düpedüz türkilize (Demircan 2003:51).

Günümüzde İngilizcenin uluslar arası bir iletişim dili olduğunun, yerel dillerin ise yerel kimliği yansıttığının savunulduğunu belirten Pennycook’un makalesi, bu tür aktarımların Türkçe ile sınırlı olmadığını açığa çıkarıyor. Makalesinde İngilizce bir rap şarkısının sözleri olan “freaky side of” söz gurubunun benzer sesletimle Japoncaya “furiikii saido” biçiminde aktarıldığını ve artık o dille yansıtılan kimliğin Japon kimliği olduğunun sorgulanması gerektiğini belirtiyor (Pennycook 2003: 516).

Bu tür dil yanlışlarının yaygınlaşmasında en önemli etkenlerden biri olarak medyayı sorumlu tutan Hepçilingirler bunu şöyle ifade ediyor:

..., “dilini düşünmeye bile yetmeyecek” boyutlara indirilmesinde, en büyük günah kimin, biliyor musunuz? Dilimize yeni girmiş ve göz açıp kapayıncaya kadar yaygınlaşmış şu ünlü sözcükle söylersem **medyanın**. Birtakım gazetelerin yadsınamaz payının yanı sıra asıl suç, görsel ve işitsel medyanın, daha çok da televizyonun. Televizyon, tüm kötü güçlerin 60-70 yılda, daha geniş düşünürsek 600-700 yılda yapamadığını 10 yılda yaptı. İnsanları ne söylediğini bilmez, söyleneni anlamaz duruma getirdi (Hepçilingirler 2002:44).

Selimoğlu, Hepçilingirler’in görüşünü destekler nitelikteki düşüncelerini şöyle belirtiyor:

Televizyonda yayınlanan Amerikan filmlerini Türkçeye çeviren kimi çevirmenler, belki de işi aceleye getirdikleri için, Amerikanca’dan uydurma bir Türkçe yaratıyorlar(!) –Nasılsın? –İyidir. –Nasıl gidiyor? –Kendine iyi bak, ... (Demircan 2001b:74; Selimoğlu 1996’dan alıntı).

Böyle bir sorunla ilk aşamada savaşımlarını vermesi gereken kurumun Türk Dil Kurumu olduğu görüşündeki Tekin’in yorumu ilgi çekici olabilir:

Aslında yeni TDK'nun son olarak önerdiği karşılıkların hepsi, daha önce önerilenlerin çoğu gibi yeni değil. ... Bu karşılıklar dil devriminden yana olan yazar ve aydınlarca zaten kullanılmakta olduğuna göre burada TDK'nun yaptığı bilineni yeniden bildirmedi. ... kendilerini Batı kökenli sözcüklere karşıymış gibi gösteren yeni TDK yöneticiler, kendi yayınlarında, hem de aynı dergide: fonksiyonel, fonetik, fonolojik, transliterasyon, biyografi, bibliyografya, restorasyon, proje, popüler, vb. Batı kökenli sözcükleri bol bol ve rahatça kullanabiliyorlar. ” (Demircan 2001b:75; Tekin 1995'den alıntı).

Ekinse ve dilsel yıpranmanın nedenlerinden biri olarak akla son olarak yabancı dil öğretimi gelmektedir. Dünya üzerinde İngilizcenin öğretildiği her yerde kullanılan öğretim yöntemlerinden, öğretim kitaplarına kadar her türlü gerecin üretiminin bir sektör haline geldiği İngiltere ve Amerika'nın bu rolünü eleştiren Tahirgil'e göre “... bir yabancı dili öğrenmek için her ulusun özel bir yöntemi olması gerekir. Yani bir dil evrensel bir yöntemle öğretilemez”. (Demircan 2001d:42; Tahirgil 1975'ten alıntı). Yabancı dil öğretiminin ana dil üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için Demircan ise şu önlemlerin alınmasını önermektedir:

Yabancıdil öğretimini başarılı kılmak için: 1) araştırmaya kaynak ayrılmalı, 2) nitelikli öğretmenler alana çekilmeli, 3) bize-özel metinler, izlence ile öğretim yapılmalıdır. Ne var ki o zaman öğretim pazarı daralacak, yabancıdil öğretim kitapları, yayınlar bu kadar çok satılmayacak. Öyle bir karar uygulayanın da alını karışlanacak (Demircan 2001d:42).

2. ARAŞTIRMA

Bu araştırmanın yapılmasının nedeni yabancı dil öğreniminin öğrencilerin anadil kullanımları ve kendi ekinleri üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olup olmadığını saptamaktır. Araştırma lise düzeyinde eğitim veren ve süper lise müfredatı uygulayan yatılı bir okulun hazırlık sınıfında okuyan öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Bu öğrenci grubunun erek kitle olarak seçilmesindeki temel neden bu öğrencilerin hazırlık sınıfındaki öğrenimleri süresince hemen hemen tüm akademik ve ekinsele etkinliklere birlikte katılmalarıdır. Bunun yanında erek-dil ekininden etkilenmelerinde rol oynaması olası (basın, televizyon, sinema, vb.) diğer öğelerden etkilenme noktasında ortak fırsat ve engellere sahip olmaları bu öğrenci grubunu araştırma için ideal kılmıştır. Bunun yanında araştırmada kullanılacak olan öğrencilerin benzer toplumsal ve yapısal özelliklere sahip olmaları da yabancı dil öğreniminin ekinsele etkilerini saptamak açısından uygun bir ortam sağlamıştır.

Araştırma öncesinde, haftada 26 saat İngilizce dersi gören bu öğrencilerin hazırlık sınıfı sonunda erek-dil ekinini hakkındaki tutumlarında öğretim yılı başındakine oranla artış şeklinde bir değişim; anadilleri olan Türkçe kullanımlarında da İngilizceden doğrudan aktararak kullandıkları öğelerin oranında artış ve dolayısıyla anadil kullanımlarında bozulmaya dönük bir değişim gözleneceği öngörülmüştür. Bu araştırmada ölçülmeye çalışılan, bu öğrencilerin adı geçen yapıları ne oranda kullandıklarından çok, yabancı dil öğrenimi sürecinin bu yapıların kullanım miktarında - eğer varsa - sebep olduğu değişim ve bunun oranıdır.

2.1 Konu

Yapılmış olan araştırmanın konusu, yabancı dil öğreniminin öğrencilerin anadil kullanımları ve kendi ekinleri üzerinde olumsuz bir etki bırakacak herhangi bir değişime neden olup olmadığıdır. Bu konudaki bulgulara ulaşabilmek için erek kitleye araştırmacı

tarafından geliştirilen üç ölçme aracının tamamı – ilki eğitim-öğretim yılının birinci dönemi, ikincisi ikinci dönemin sonunda olmak üzere – iki kez uygulanmıştır. Yapılan ölçümler sonucunda elde edilen ilk ve ikinci uygulama sonuçları karşılaştırılmış, bu karşılaştırma sonucunda öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarında herhangi bir değişim gerçekleşip gerçekleşmediği, gerçekleşti ise hangi yönde ve ne oranda gerçekleştiği saptanmıştır. Aynı biçimde benzer bir karşılaştırmayla öğrencilerin Türkçeye İngilizceden doğrudan soktukları yabancı dil öğelerinin kullanımında benzer bir değişimin oluşup oluşmadığı, oluştuysa bunun hangi yönde ve ne oranda gerçekleştiği saptanmıştır. Ekinin etkilerin araştırıldığı bu çalışmada yalnızca öğrencilerin ölçme araçlarında bulunan yargı bildiren tümcelere yaklaşımları ve erek-dil ekinin öğrencilerin yabancı dilden doğrudan sözcük aktarımı yoluyla anadil kullanımları üzerindeki olumsuz etkileri araştırılmış, ekini oluşturan diğer öğeler (inançlar, değerler, yaşam tarzı, müzik, vb.) açısından etkilerinin ne olduğu araştırma kapsamı dışında kalmıştır.

2.2. Amaç

Günümüzde bir dünya dili haline gelen, küreselleşmenin de etkisi ile dünya çapında en çok öğrenilen ve öğretilen yabancı dil olma özelliğinin hızla artmasına tanık olunan bir dil olarak İngilizcenin diğer ekin ve diller üzerindeki etkileri merak konusu haline gelmiş, bu konuda olumlu ve olumsuz birçok fikir ortaya atılmıştır. Değişik amaç ve gereksinimleri karşılamak üzere farklı biçimlerde öğretilen ve öğrenilen İngilizcenin, bir yabancı dil olarak öğrenimi (English as a Foreign Language) sürecinin de öğrenciler üzerindeki etkileri, ülkemizde İngilizcenin en yaygın öğrenim şekli olması sebebiyle araştırmaya değer bulunmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların anlamlı bir değişimi göstermesi durumunda kullanılmakta olan yabancı dil öğretim programlarının, ders kitaplarının, eğitim-

öğretim ders yardımcı malzemelerinin ve öğretmenlerin erek-dil ekinini derslerinde sunma biçimlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekecektir.

Bu araştırmanın amacı, benzer toplumsal ve yapısal özelliklere sahip öğrencilerden oluşan, yatılı olarak izledikleri öğrenim sürecinde derslerden ve öğretmenlerinden başka erek-dil ekinini hakkında etkisinde kalacakları neredeyse hiçbir öğrenin bulunmadığı özel bir grupta izlenen yabancı dil öğrenim sürecinin öğrencilerin tutum ve Türkçe kullanımlarında değişime yol açıp açmadığının saptanmasıdır. Böyle bir araştırma yabancı dil öğreniminin öğrenciler üzerindeki ekinel etkilerinin saptanması için çıkarımlar yapılabilmesine olanak sağlayacaktır. Fakat aynı biçimde gerçekleştirilen farklı çalışmalarda birbirinden değişik sonuçların ortaya çıkabileceği de unutulmamalıdır. Bu yüzden böyle bir araştırma konu hakkında bazı fikirler verebilecek, ancak kesin yargılara ulaşabilmek için yeterli olmayacaktır.

2.3. Yabancı Dil Öğreniminin Öğrencilerin Anadil Kullanımları ve Ekinleri Üzerinde Olumsuz Etkisini ve Derecesini Saptamaya Yönelik Araç Geliştirilmesi İçin Bir Model Önerisi

Bu yüksek lisans çalışmasının amacı doğrultusunda aşağıdaki model önerisi belirlenmiştir.

YABANCI DİL ÖĞRENİMİNİN ÖĞRENCİLERİN ANADİL KULLANIMLARI VE EKİNLERİ ÜZERİNDE OLUMSUZ ETKİSİNİ VE DERECESİNİ SAPTAMAYA YÖNELİK BİR ARAÇ GELİŞTİRME MODELİ

1. Erek öğrenci özelliklerinin betimlenmesi
2. Erek kurum özelliklerinin betimlenmesi
3. Ölçülecek özelliklerin betimlenmesi
4. Araştırmanın tasarlanması
5. Veri toplama yollarının belirlenmesi
6. Ölçme aracının oluşturulması
- 6.1. Göstergelerin seçimi

- 6.2. Ölçütlerin oluşturulması
- 6.3. Soru ve seçeneklerin hazırlanması
- 6.4. Ölçüt – soru dağılımının yapılması
7. Ölçme aracının erek kitle üzerinde uygulanması
8. *Excel* dosyasının hazırlanması
9. Bulguların çıkarılması
  - 9.1. Uygulamaya katılan öğrencilerin tamamını içeren sınıf tabanlı bulguların çıkarılması
  - 9.2. Uygulamaya katılan öğrencilerin şube tabanlı bulgularının çıkarılması
  - 9.3. Uygulamaya katılan öğrencilerin ölçüt tabanlı bulgularının çıkarılması
10. Değerlendirme
11. Yorum

Tezin bu aşamasında yukarıda kuramsal olarak açıklanan modelin bu araştırma için seçilen uygulama/örnek kitle üzerindeki örneklemesine ve sonuçlarına geçilecektir.

2.4. Erek / Denek Kitle Özellikleri

Araştırma İstanbul’da lise düzeyinde eğitim veren ve süper lise müfredatı uygulayan yatılı bir okulun hazırlık sınıfında okuyan 280 öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Yaşları 14-15 arasında değişen ve tümü erkek olan bu öğrenciler hazırlık sınıfındaki öğrenimleri boyunca haftada on sekizi ana ders, sekizi dört beceri olmak üzere toplam yirmi altı saat İngilizce dersi görmüşlerdir. Hazırlık sınıfında İngilizce yanında dört saat Türkçe, iki saat Beden Eğitimi, bir saat seçmeli (Resim-Müzik), bir saat de Rehberlik dersi görmüşlerdir. Her birinde on beş ile on sekiz arasında değişen sayıda öğrencinin bulunduğu toplam on altı şubeden oluşan hazırlık sınıfında, İngilizce ana dersi için her şubeye ayrı bir öğretmen olacak biçimde, dört beceri

dersi içinse her iki şubeye ayrı bir öğretmen olacak biçimde öğretmen planlanmıştır. Günlük çalışma planına göre akşam yemeğinden sonra iki saat etüde katılan öğrenciler, etütlerden sonra özel gereksinimler için ayrılan yarım saatlik bir süreden sonra yatmışlar, dolayısıyla erek-dil ekininden etkilenmelerine neden olabilecek televizyon, sinema ve benzeri öğelerden çok az oranda – hafta içi derslerden sonra yemek vaktine kadar ve hafta sonları – yararlanabilmişlerdir. Kendilerini ekinel anlamda etkileyebilecek modeller olan ailelerinden ise hazırlık sınıfındaki öğrenimleri süresince uzak kalan bu öğrenciler, hemen hemen tüm akademik ve ekinel etkinliklere birlikte katılmışlardır. Erek-dil ekininden etkilenmelerinde rol oynaması olası (yazılı – sözlü basın, televizyon, sinema, vb.) diğer öğelerden etkilenme noktasında ortak fırsat ve engellere sahip olmaları bu öğrenci gurubunu araştırma için ideal kılmıştır.

Araştırmada yararlanan tüm öğrenciler benzer toplumsal niteliklere sahiptir. Yatılı olarak eğitimlerine devam etmiş olan öğrencilerden birinci dönemde daha çok dinleyici olmaları beklenmiş, ikinci dönemde ise katılım ve üretimlerine önem verilmiştir. Hazırlık sınıfı boyunca gerçek hayatı yansıtan kaynakların kullanımına ağırlık verilmiş, okul içerisinde yazılı ve sözlü duyuruların dahi öğrenmekte oldukları yabancı dilde yapılmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca hazırlık sınıfı ikinci dönemden başlamak kaydıyla haftada bir saat olmak üzere öğrenmekte oldukları yabancı dilin gerçek kullanıcıları derslerine girmiştir. Yatılı bir öğretim kurumu olmasından dolayı aralarında oluşmuş yakınlık dili kullanım alanındaki çekinmelerini ortadan kaldırmıştır. Öğrenmekte oldukları dili kendi aralarında yapmış oldukları konuşmalar ve çalışmalar ile ders dışında da geliştirmeye çalışmışlardır.

Öğrenciler bir yıl süren hazırlık sınıfı boyunca ana ders kitabı olarak Cambridge üniversitesi yayınlarından olan ve beş kitaptan oluşan “Cambridge English for Schools” isimli seriyi okumuşlardır. Haftada bir saat video dersi olan öğrenciler aynı serinin video kasetlerini izlemiş, ancak bu kasetlerdeki içerik kitapların bitirilme süresini karşılayamayacak kadar kısa

olduğu için arta kalan zamanlarda, gerçek hayattan alıntı gereç kullanma bağlamında gösterimdeki bazı filmler DVD ortamında İngilizce seslendirme ve İngilizce altyazılı olarak izletilmiştir.

2.4. Ölçülecek Özellikler / Değişkenler

Araştırmada hazırlık sınıfının birinci dönemi ile yılsonunda olmak üzere iki kez, araştırmacının geliştirdiği ölçme araçları aracılığıyla öğrencilerin erek-dil ekinine yönelik tutumları ile yabancı dilden doğrudan aktararak anadillerinde kullanmaya başladıkları birtakım dil öğelerini kullanma oranları saptanacak ve sonuçlar aradaki başkalaşımı elde etmek üzere karşılaştırılacaktır. Ölçme araçlarından birincisi olan ÖA1 (EK A olarak sunulmuştur) ve ikincisi olan ÖA2 (EK B olarak sunulmuştur), öğrencilerin erek-dil ekini (İngiliz ve Amerikan) hakkındaki tutumlarını ortaya çıkaracak biçimde tasarlanmıştır. Üçüncü ölçme aracı olan ÖA3 (EK C olarak sunulmuştur) ise yabancı dilden anadil kullanımını bozacak biçimde doğrudan aktararak kullanıma sokulan dil öğelerinin kullanımını belirleyecek biçimde hazırlanmıştır. Uygun Türkçe karşılıkları bulunduğu halde İngilizceden Türkçeye doğrudan aktararak kullanılan dil öğeleri kavramlar, sözcükler ve kalıp-sözler (günlük kullanım kalıpları) olarak üç grupta düşünülmüştür. Bunlardan birincisi olan kavram gurubu, Türkçeye karşıladığı kavramla birlikte giren, daha önce Türkçede sözcük veya kavram olarak kullanımı bulunmayan öğeleri içermektedir. İnternette sohbet etmek anlamına gelen “çet (chat) yapmak” kullanımı internet kullanımıyla birlikte ortaya çıkmış bu tür bir öğeye örnek olarak verilebilir. İkinci grup olarak düşünülen sözcük gurubu, adından da anlaşılacağı gibi ilgili sözcüğün Türkçeye girmesinden önce Türkçede söz konusu sözcüğe karşılık gelen kavramın ve Türkçe sözcüğün bulunduğu öğeleri içermektedir. Bu grupta yer alan öğelere örnek olarak bir filmin “gösterime” girmesi kullanımı yerine “vizyona” girmesi kullanımı verilebilir. Üçüncü grupta ise İngilizcede günlük konuşmalarda kalıp olarak

kullanılan sözcük guruplarının Türkçeye birebir çevirisi yoluyla veya olduğu gibi sokularak kullanılan öğeleri içermektedir. İngilizcede konuşma vedalaşma esnasında diyalogu bitirmek için kullanılan “Good bye!” karşılığı, “Hoşça kal!” demek yerine “Hadi baay!” kullanımı bu guruptaki öğelere örnek olarak verilebilir.

İngilizcenin küreselleşmenin de etkisiyle tüm dünyada en çok öğretilen ve öğrenilen dil haline gelmesiyle birlikte, bu dilin yerel dil ve ekinlere zarar verip yok ettiği, adeta bir tür dil ve ekin kıyımı gerçekleştirdiği yolunda birçok görüş ortaya atılmıştır. Bu anlamda incelenebilecek farklı dil öğretim ve öğrenim yöntemleri arasında yabancı bir dil olarak İngilizce öğretimi (English as a Foreign Language) de Türkiye’de en yaygın öğretim yöntemi olduğu için sorgulanmaya değer bulunmuş, bu alandaki etkilerin saptanmasına karar verilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarında ve ölçülen alanlarda yaptıkları dil kullanım hatalarında oluşan değişimler saptanarak değerlendirmeler yapılmıştır.

2.5. Araştırmanın Tasarlanması

Araştırma yatılı olarak eğitim veren lise düzeyinde bir okulun hazırlık sınıfı öğrencilerini kapsayacak biçimde tasarlanmıştır. Öğrencilerin yıl boyunca ağırlıklı olarak yabancı dil eğitimi almaları, yatılı olarak okumaları, neredeyse tüm akademik ve ekin sel etkinliklere birlikte katılmaları ve kendilerinin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarını gördükleri yabancı dil öğretimi dışında etkileyecek çok fazla öğenin bulunmayışı bu gurubu araştırma için uygun bir gurup kılmıştır. Gördükleri yabancı dil öğretimi programının erek kitlenin anadili olan Türkçe kullanımları üzerindeki etkileri ve öğrenimini gördükleri erek-dil ekini hakkındaki tutumları tabanında ne tür bir değişime neden olduğu araştırmacı tarafından geliştirilen üç ölçme aracıyla ölçülmüş, ortaya çıkan sonuçlara göre değerlendirmeler yapılmıştır.

2.6. Veri Toplama Yolları

Araştırmada veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen üç ölçme aracı kullanılmıştır. Bunlardan ÖA1 ve ÖA2 sormaca tekniğine uygun olarak hazırlanmış, ÖA3 ise çoktan seçmeli soru biçiminde hazırlanmıştır.

2.6.1. Sormaca Tekniği

Daha önce de belirtildiği üzere veri toplama için kullanılan ölçme araçlarından ikisinin oluşturulmasında sormaca tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin tercih edilmesinin en önemli nedeni kodlanmalarının ve bilgisayara veri girişinin yapılmasının sorunsuz oluşudur. Bir rakamı veya bir seçeneği işaretlemek bir paragraf yazmaktan veya bir görüşme yapıp görüşme metnini yazmaktan daha basittir, aynı biçimde verileri tabana işlemek de daha basittir. Buna ek olarak, sormaca tekniğinin çok sayıda kişiye kısa bir zaman diliminde uygulanabilmesi de bu tekniğin tercih edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Böylece uygulamaya katılan 280 öğrenci hakkında ÖA1’de istenen verilere sormaca tekniği ile ulaşmak ve bunları bilgisayar ortamına aktarmak olanaklı olmuştur.

Sormacanın ikinci bölümü olarak hazırlanmış olan ÖA2’de kısa-cevaplı sorular yer almaktadır. Bu soru türünün kullanılmasındaki asıl amaç, ÖA1’de elde edilen bulguları destekleyecek nitel yanıtlara ulaşabilmektir. Ancak bu bölümde alınan yanıtların uzun olması durumunda sayısal verilere dönüştürülmesi ve değerlendirilmesi zor olacağından bu bölümde bulunan sorular kısa-cevaplı ve tek sözcükle doldurulabilecek boşluklar bırakılarak hazırlanmıştır. Bu yolla yanıtlayıcıların uzun yanıtlar vermesi engellenmiş, böylece alınan yanıtların sayısal verilere dönüştürülmesinin kolaylaşması için gerekli altyapı hazırlanmıştır.

2.6.2. Çoktan-Seçmeli Soru Tekniği

Verilerin toplanmasında kullanılan ölçme araçlarından üçüncüsü olan ÖA3 çoktan-seçmeli 30 adet sorudan oluşmaktadır. Bu ölçme aracı öğrencilerin İngilizcede kullanılan sözcük ve kalıp-sözleri hangi oranda Türkçeye aktararak kullandıklarını saptamak için hazırlanmıştır. ÖA3 için uygun olduğuna karar verilen bu tekniğin seçilmesindeki asıl neden verilerin sayısal ortama kolaylıkla aktarılmasını ve işlenmesini olanaklı kılmasıdır. Bu tekniğin kullanılması yoluyla olası başka bir tekniğe, örneğin açık-uçlu soru tekniğine oranla verilerin sınıflandırılması için önemli oranda kolaylık sağlanmıştır. Bunun yanında bu tekniğin çok sayıda maddenin çok sayıda kişiye oldukça kısa bir zaman diliminde sunularak ölçülmesini sağlaması da bu tekniğin seçilme aşamasında etkili olmuştur. Oluşturulan otuz sorunun her biri için dört seçenek hazırlanmış, hazırlanan seçeneklerden birisi mutlaka yabancı dilde kullanılan bir sözcük veya kalıp-sözün birebir çevirisi ya da olduğu gibi doğrudan aktarımı biçiminde, bir seçenek de bu seçeneğin Türkçede kullanılan karşılığı olacak biçimde hazırlanmıştır. Geriye kalan iki seçenek ise yabancı dilden aktarılan kullanıma karşılık gelen Türkçe seçeneğe yakın ve kabul edilebilir diğer Türkçe kullanımlar olacak biçimde hazırlanmıştır.

Yabancı dil öğrenimi boyunca ortaya çıkan değişimin saptanması hedeflendiği için adı geçen ölçme araçlarının tümü erek kitleye ilki birinci öğretim dönemi, ikincisi ise ikinci dönem sonu olmak üzere aynı yıl içinde iki defa uygulanmıştır. Öğrencilerin ÖA1 ve ÖA3'te yaptıkları işaretlemelerin tamamı *Microsoft Excel* programı kullanılarak şubeler arası farkı görebilecek biçimde ayrı ayrı dosyalanmıştır. ÖA1 ve ÖA3'ün ikinci uygulamasında ulaşılan öğrenci sayısında küçük değişiklikler olmuş ve bunun karşılaştırmayı etkilememesi için veriler her uygulama için yüzdelik değerlere dönüştürülmüştür. ÖA2 sonuçları ise yine sınıf ve şubeler arası değerleri görebilecek biçimde *Microsoft Word* programında oluşturulan sayfalara işlenmiş, tutumlarda gözlenen farkın güvenilirliğini arttırabilmek amacıyla ikincil

başvuru kaynağı olarak kullanılmıştır. ÖA3'te kullanılan öğelerin bir kısmı konuyla ilgili alan taraması esnasında kaynaklarda karşılaşılan ve örnek olarak verilmiş sözcüklerden, bir kısmı da araştırmacının değişim görmeyi umduğu sözcüklerden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

2.7. Ölçme Aracı

Daha önce de belirtildiği üzere araştırmacı tarafından üç ölçme aracı geliştirilmiştir. Bunlardan birinci (ÖA1) ve ikinci (ÖA2) ölçme araçları öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarını saptamaya yönelik olarak geliştirilmiş ve yabancı dil öğrenimi sürecinde öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarında bir değişim olup olmadığını saptamak üzere kullanılmıştır. Üçüncü ölçme aracı (ÖA3) ise, öğrencilerin anadili olan Türkçede karşılıkları bulunmasına rağmen bunların yerine öğrencilerin erek-dil olan İngilizceden doğrudan aktardıkları İngilizce dil öğelerini kullanma oranlarındaki değişimi saptamak amacıyla kullanılmıştır. Ölçme araçlarından elde edilen veriler yardımıyla öğrencilerin yabancı dil öğrenimi sürecinde erek-dil ekini hakkındaki tutumlarındaki değişim ve yabancı dil öğelerinin anadile doğrudan aktarımı yoluyla yabancı dil öğelerini kullanım oranı arasında bir bağlantı olup olmadığı da araştırılmıştır.

Bir sormaca şeklinde hazırlanan birinci ölçme aracında (ÖA1), erek-dil (İngiliz ve Amerikan) ekini hakkında tümü olumlu yargı içeren on tümce kullanılmıştır. Her bir tümce için “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Bir fikrim yok”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde beş seçenek sunulmuş; öğrencilerden söz konusu tümce için kendilerine en uygun gelen seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Çok sayıda seçeneğin sunulmasının nedeni öğrencilerin kendi görüşlerine uygun düşen seçeneği bulmalarında zorlanmalarını ortadan kaldırmaktır. Sormacanın bu biçimde düzenlenmesinin bir diğer nedeni de verilerin sayısal değerlere dönüştürülmesinin bu yöntemde oldukça kolay olmasıdır. Öğrencilerin yaptığı işaretlemeler önce *Microsoft Excel* dosyalarına aktarılmış, daha sonra karşılaştırmaya uygun hale getirebilmek amacıyla sınıf ve şube tabanında yüzdelik değerlere

dönüştürülmüştür. ÖA1 sonuçlarının şube tabanlı karşılaştırmasına olanak sağlayabilmek için şube tabanlı olarak elde edilen veriler “Tamamen katılıyorum” ile “Katılıyorum” seçenekleri erek-dil ekini hakkındaki olumlu tutum göstergeleri olarak; “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri de olumsuz tutum göstergeleri olarak sınıflandırılarak, bu iki grupta oluşan değişim miktarlarının karşılaştırıldığı bir sıralama oluşturulmuştur. Böylece erek-dil ekini hakkında olumlu ve olumsuz değişim sergileyen şubeler sıralanmıştır.

Yine sormaca şeklinde hazırlanmış olan ikinci ölçme aracında (ÖA2), öğrencilerden erek-dil ekinini simgelediği düşünülen on simge kullanılmış; öğrencilerden bu göstergelerin kendilerinde çağrıştırdığı ilk özelliği yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar daha sonra *Microsoft Word* sayfalarına işlenmiş, şube tabanında da yorum yapabilmek için farklı renklerle işaretlenmiştir.

Çoktan seçmeli bir sınav görünümünde hazırlanmış olan üçüncü ölçme aracı (ÖA3), her biri dört seçenek içeren otuz sorudan oluşmaktadır. Çoğu diyalog şeklinde hazırlanmış olan sorulardaki seçeneklerden birinin mutlaka İngilizceden doğrudan aktarımı şeklinde oluşturulmuş bir ifade olmasına, birinin de ilgili ifadenin Türkçede kabul edilmiş bir karşılığı olmasına dikkat edilmiştir. Soruların ve seçeneklerin oluşturulmasında taranmış olan kaynaklarda geçen örneklerden, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış Türkçe sözlüğünden ve yazım kılavuzundan yararlanılmıştır. ÖA3 aracılığıyla elde edilen veriler daha sonra *Microsoft Excel* dosyalarına girilmiştir. Daha sonra bu veriler karşılaştırma yapabilmek için sınıf ve şube tabanlı değerlendirmeye olanak verecek biçimde yüzdelik değerlere dönüştürülmüştür. ÖA3 içerisinde kullanımı sorgulanan öğeler ölçüt tabanlı bir sınıflandırmayla üç gruptan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi olan kavram gurubundaki öğeler sekiz soru ile (1., 5., 6., 8., 17., 21., 22. ve 30. sorular); ikinci gurubu oluşturan sözcükler on altı soru ile (2., 7., 9., 13., 15., 16., 18., 19., 20., 23., 24., 25., 26., 27., 28. ve 29. sorular); son gurubu oluşturan günlük kullanım kalıp-sözleri ise altı soru (3., 4., 10., 11., 12.

ve 14. sorular) ile sorgulanmıştır. Söz konusu öğelerin yer aldığı soruların ve ilgili seçeneklerin dizilimi için rasgele bir dağılım seçilmiştir.

Bu ölçütler/özellikler ve ölçen sorular ayrıca bir çizelgeyle aşağıda Çizelge 1.'de gösterilmektedir.

Çizelge 1. Ölçütler ve Ölçen Sorular

SIRA NO	KAVRAM ÖLÇÜTÜNE UYAN SORULAR	SÖZCÜK ÖLÇÜTÜNE UYAN SORULAR	KALIP-SÖZ ÖLÇÜTÜNE UYAN SORULAR
1	1	2	3
2	5	7	4
3	6	9	10
4	8	13	11
5	17	15	12
6	21	16	14
7	22	18	
8	30	19	
9		20	
10		23	
11		24	
12		25	
13		26	
14		27	
15		28	
16		29	

Kullanılan üç ölçme aracının her bir uygulaması esnasında öğrencilerden herhangi bir baskı altında hissetmemelerini ve saptanmaya çalışılan durumu değiştirmeden yansıtma larını sağlayabilmek amacıyla kullanılan belgelere herhangi bir kimlik bilgisi yazmamaları istenmiştir.

2.8. Araştırmanın Yürütülmesi

Araştırma konusunun belirlenmesinden sonra ilk olarak bu konuda yazılmış olan tezlerin incelenmesine başlanmıştır. Bu amaçla yok.gov.tr internet adresinden ilgili olabilecek tezler YÖK'ün tıpkıçekim merkezinden istenmiş ve yapılan incelemeler sonucunda araştırmada kullanılmak üzere gerek öğrenci tutumlarının saptanması, gerekse yabancı dil

öğreniminin neden olduğu bozulmanın saptanmasına yönelik veri toplama işlevi görecek bir ölçme aracı bulunamamıştır. Araştırılan yabancı kaynaklarda da yabancı dil öğreniminin öğrenciler üzerindeki etkilerini saptamaya yönelik, çalışmaya temel oluşturacak bir ölçme aracına rastlanamamıştır. Öğrencilerin hazırlık sınıfı süresince gördükleri İngilizce öğrenimlerinin kendi dil ve ekinleri aleyhine bir etkisinin olup olmadığını saptayabilmek için öncelikle bu öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarının ortaya çıkarılmasının gerektiği saptanmış ve ÖA1 ile ÖA2 oluşturulmuştur. Sormaca şeklinde hazırlanan ÖA1'deki erek-dil ekini hakkında tamamı olumlu yargı içeren on tümcenin oluşturulmasında, erek-dil ekinin farklı yönlerini içerecek tümceler sunulmuştur. Bu ölçme aracında kullanılan tümcelerin ve ÖA2'de kullanılan göstergelerin oluşturulması ve uygunluğunun sorgulanmasında araştırmacı danışmanının yanında – biri Amerikan dış politikası konusunda doktora unvanına sahip, diğeri İngilizce Öğretmenliği alanında bir yüksek lisans programını izlemekte olan – iki ayrı İngilizce öğretmeninden yardım alınmıştır. Öğrencilerin kendilerine sunulan her bir tümce hakkında görüş bildirebilmeleri için olumludan olumsuz tutum bildiren beş seçenek arasından kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Öğrencilerin tutumları hakkında ikincil başvuru kaynağı olarak hizmet etmesi planlanan ÖA2, tek-sözcüklük yanıtlar içerecek kısa-cevaplı bir sormaca şeklinde hazırlanmış ve erek-dil ekinini temsil ettiği düşünülen on farklı göstergenin öğrencide çağrıştırdığı özelliği saptayacak biçimde tasarlanmıştır. Bu araç ÖA1 aracılığıyla elde edilen nicel verilerin nitel verilerle de doğrulanabilmesi amacıyla, yine araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Üçüncü ölçme aracı olan ÖA3'ün oluşturulmasında araştırmacının başında taranmış olan kaynaklarda karşılaşılan örneklerden yararlanılmış, bunun yanında araştırmacının değişim gözlemeyi beklediği kullanımları içeren söyleyişler türetilmiştir. Öğrencilerin alışageldikleri sınav algılaması bağlamında yanlış anlamaya engel olmak için bu uygulamada,

öğrencilere kendilerinden doğru olan seçeneği bulmalarının değil, günlük yaşamda daha yaygın kullandıkları seçenekleri işaretlemelerinin beklendiği duyurulmuştur.

Aynı biçimde biri birinci dönem 280 öğrenciye, diğeri ikinci dönem 273 öğrenciye uygulanan ölçme araçları yoluyla elde edilen veriler *Excel* ve *Word* dosyalarına aktarılmış, öğrenci sayılarındaki farkın değerlendirmeyi yanlış etkilemesine engel olmak için yüzdelik değerlere dönüştürülmüştür. Değişimi saptamaya yönelik karşılaştırma, ikinci uygulamada elde edilen yüzdelik değerlerden ilk uygulamada elde edilen yüzdelik değerlerin çıkarılması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

2.9. Bulgular

Bu bölümde araştırmada veri toplama yolları olarak kullanılan ÖA1 ve ÖA3 formlarına verilen yanıtlardan elde edilen verilerin çözümlenmesi ve bulgular yer almıştır. İlk olarak yabancı dil öğrenimi süresince öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarında oluşabilecek değişimleri saptamak için kullanılmış olan ÖA1 sonuçları incelenecektir.

2.9.1. ÖA1 ile Elde Edilen Bulgular

Öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarını ve bundaki değişimlerin saptanması için kullanılan ÖA1'e ait bulgular sınıf tabanlı ve şube tabanlı olmak üzere iki başlık altında incelenecek, daha sonra ÖA3 ile elde edilen bulgular aynı biçimde sınıf ve şube tabanlı olarak incelenecektir. İlk olarak ÖA1'e ait bulguların sınıf tabanlı incelemesi yer almaktadır.

2.9.1.1. ÖA1 İle Elde Edilen Sınıf Tabanlı Bulgular

ÖA1'in ilk uygulaması sonucunda elde edilen sınıf tabanlı yüzdeler Çizelge 2'de, ikinci uygulaması sonucunda elde edilen sınıf tabanlı yüzdeler ise Çizelge 3'de sunulmuştur. ÖA1'in ilk ve ikinci uygulaması arasında ortaya çıkan sınıf tabanlı yüzdeler değişim oranları ise Çizelge 4'de incelenebilir.

Çizelge 2. ÖA1'in İlk Uygulama Sonuçları

ÖA1-1	Tamamen Katılıyor	Katılıyor	Bir fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. SORU	3,65	19,34	15,33	35,40	18,98
2. SORU	1,46	16,06	37,96	26,64	17,52
3. SORU	10,22	37,59	10,95	29,93	10,58
4. SORU	4,74	19,34	11,68	29,93	34,31
5. SORU	2,19	9,85	30,29	35,77	21,90
6. SORU	6,20	17,52	33,21	30,29	12,77
7. SORU	3,28	21,90	29,20	32,85	12,41
8. SORU	39,05	32,12	10,58	11,68	6,57
9. SORU	24,45	37,23	19,34	13,14	5,84
10. SORU	18,98	35,04	10,22	20,80	14,96

Çizelge 3. ÖA1'in İkinci Uygulama Sonuçları

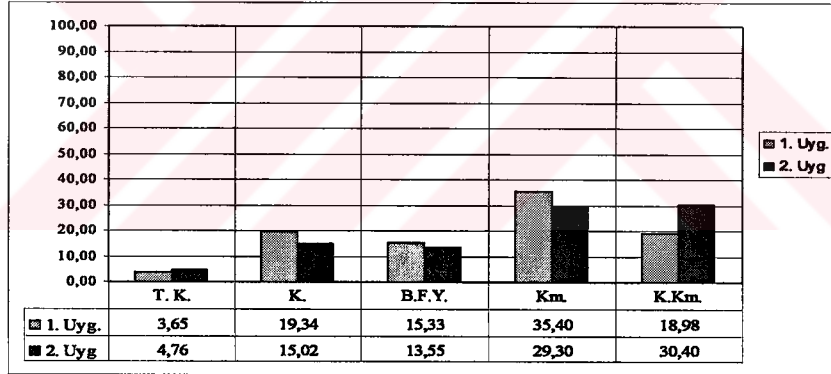
ÖA1-2	Tamamen Katılıyor	Katılıyor	Bir fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. SORU	4,76	15,02	13,55	29,30	30,40
2. SORU	3,66	19,41	21,25	28,94	26,01
3. SORU	15,02	30,04	16,85	21,25	16,12
4. SORU	3,30	13,55	7,33	28,94	46,89
5. SORU	2,56	5,49	21,98	21,98	47,99
6. SORU	6,23	17,95	31,50	22,71	21,61
7. SORU	5,13	15,38	28,21	23,81	27,47
8. SORU	30,40	32,60	11,72	9,52	15,38
9. SORU	11,72	27,84	23,81	21,61	14,65
10. SORU	16,85	30,77	10,62	19,41	22,34

Çizelge 4. ÖA1 Değişim Oranları

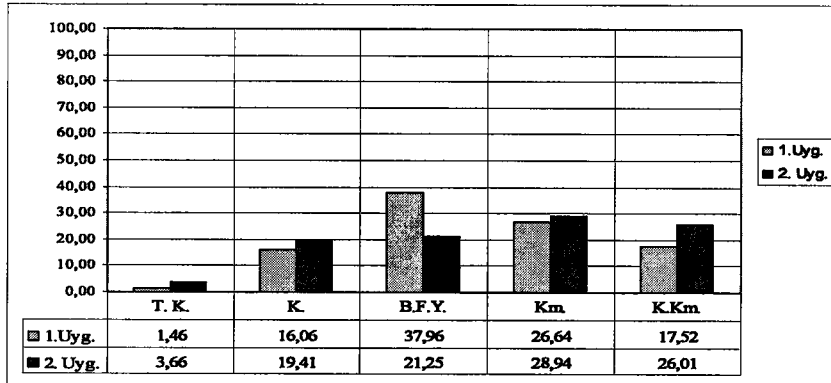
ÖA1 DEĞİŞİM	Tamamen Katılıyorrum	Katılıyorrum	Bir fıkırırm yok	Katılmıyorrum	Kesinlikle katılmıyorrum
1. SORU	1,11	-4,32	-1,78	-6,10	11,42
2. SORU	2,20	3,36	-16,71	2,30	8,49
3. SORU	4,80	-7,55	5,90	-8,68	5,53
4. SORU	-1,45	-5,79	-4,35	-0,99	12,58
5. SORU	0,37	-4,36	-8,31	-13,79	26,09
6. SORU	0,02	0,43	-1,71	-7,58	8,84
7. SORU	1,84	-6,51	-0,99	-9,04	15,06
8. SORU	-8,65	0,48	1,14	-2,16	8,82
9. SORU	-12,73	-9,39	4,47	8,47	8,81
10. SORU	-2,13	-4,27	0,40	-1,39	7,38
ORT. DĞŞM.	-1,46	-3,79	-2,19	-3,90	11,30

Elde edilen verilere göre ÖA1’de bulunan ve yargı bildiren tümceleri ve verilen yanıtları içeren çizgeler şu biçimde ortaya çıkmıştır:

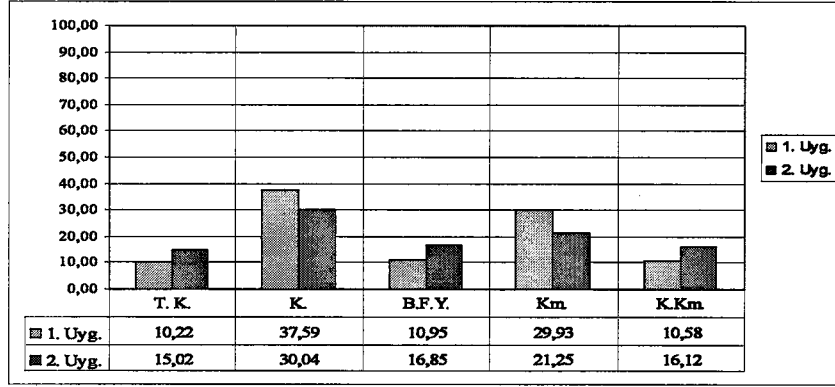
1. Amerika özgürlükler ülkesidir.

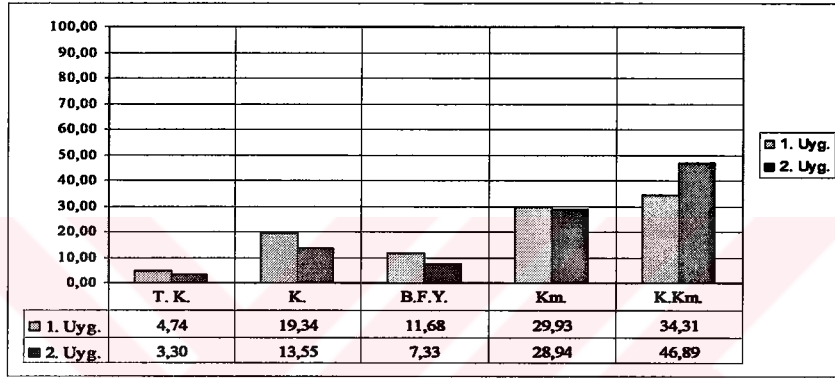
2. Yatırım için Amerikan Doları almak akıllıca olur.

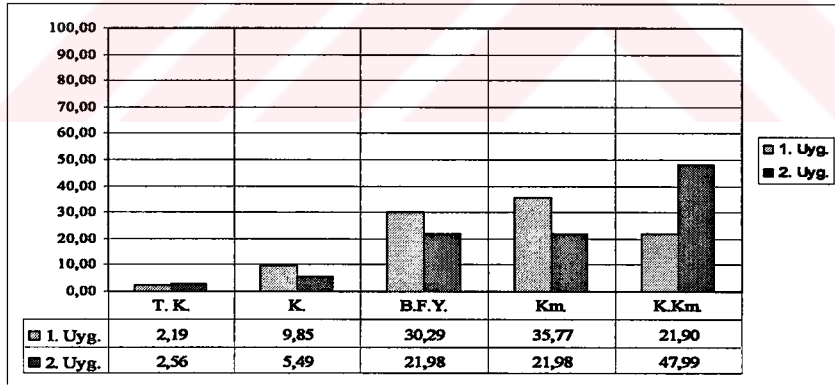
3. En çok Hollywood yapımı filmlerden hoşlanıyorum.

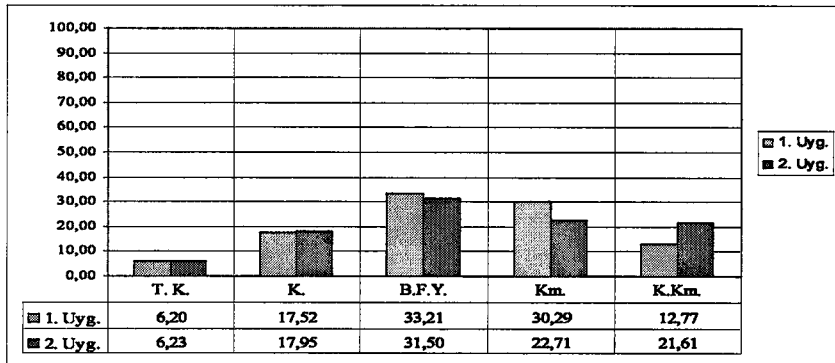
4. Yılbaşında evi çam ağacı ve ışıklarla süslemek isterim.

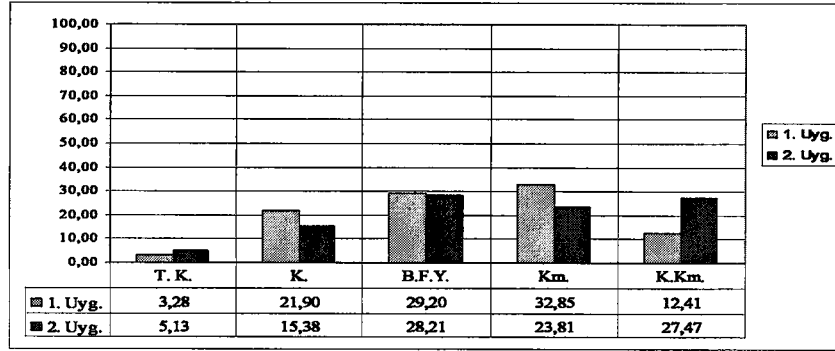
5. İngiliz/Amerikan adalet sisteminin çok iyi olduğunu düşünüyorum.

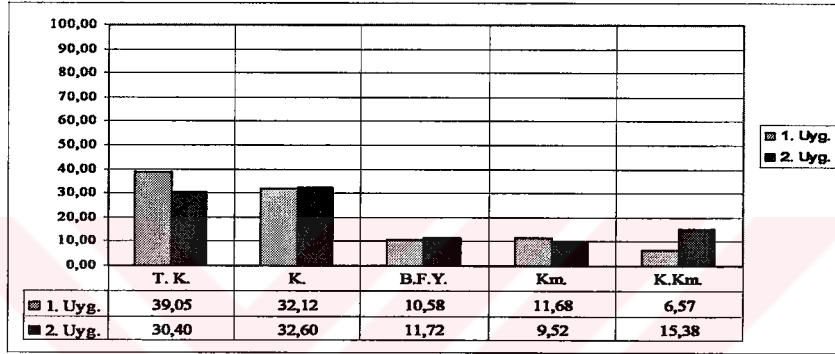
6. Amerika'da zengin olmak çok kolay olmalı.

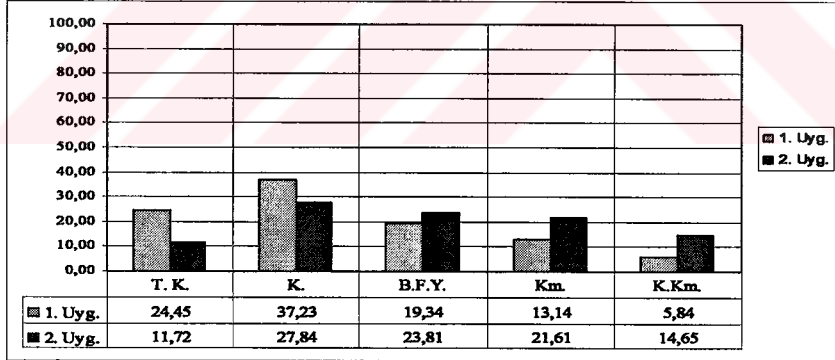
7. İngiliz malları sağlam ve kalitelidir.

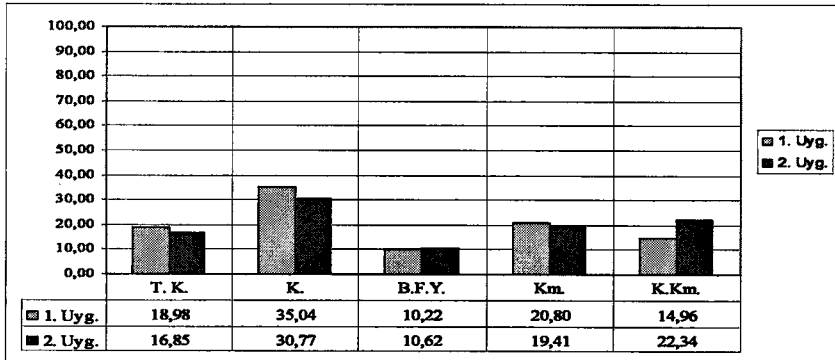
8. Yüksek öğrenimimi İngiltere veya Amerika'da yapmak isterdim.

9. İngilizce konuşan uluslardan insanlarla iletişime girmek her zaman daha kolaydır.

10. McDonald's veya Burger King'de yemek hoşuma gider.

2.9.1.2. ÖA1 İle Elde Edilen Şube Tabanlı Bulgular

Öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarıyla ilgili olarak ÖA1 aracılığıyla elde edilen veriler, sınıfın erek-dil ekini hakkındaki genel tutumundan önemli ölçüde farklılık gösteren şube olup olmadığının, eğer varsa bu farklılığın oranının ne olduğunun saptanması amacıyla şube tabanlı olarak da incelenmiştir. Erek-dil ekini hakkında tamamı olumlu yargı içeren on tümcenin tümüne verilen yanıtların seçenek tabanlı ortalamalarının ilk ve ikinci uygulama arasındaki şube tabanlı değişim oranları Çizelge 5.'de sunulmuştur.

Çizelge 5. ÖA1 Şube Tabanlı Ortalama Değişim Oranları

	Tamamen Katılıyorum %	Katılıyorum %	Bir fikrim yok %	Katılmıyorum %	Kesinlikle katılmıyorum %
PREP/1	-3	-1,1	-6	1,11	8,3
PREP/2	-5	-4,4	-7	-3,3	20
PREP/3	-7	8,9	2,8	-2,2	-2,2
PREP/4	3,9	-8,9	-3	-1,7	10
PREP/5	-8	-5	-4	1,41	16
PREP/6	-2	0,4	-8	-1,3	10
PREP/7	-3	-7,8	-3	-3,3	19
PREP/8	-4	-9,8	-4	0,63	17
PREP/9	-1	-3,8	1,9	-6,3	6,3
PREP/10	2,9	-4,1	-5	7,65	-1,8
PREP/11	7,4	-8	-2	-17	17
PREP/12	1,4	-7,2	1,3	-4,4	10
PREP/13	1,1	-2,8	-1	-13	17
PREP/14	0,6	-8,8	-7	-2,5	16
PREP/15	-7	-4,2	-1	-16	27
PREP/16	0	5,6	6,9	-1,9	-10

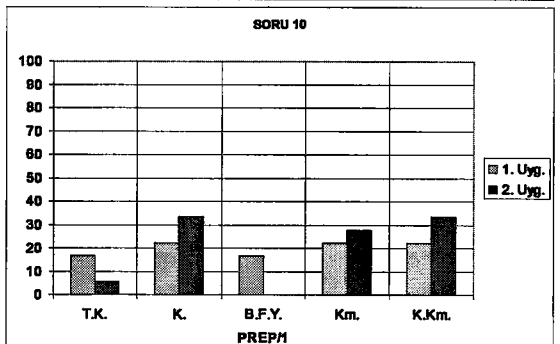
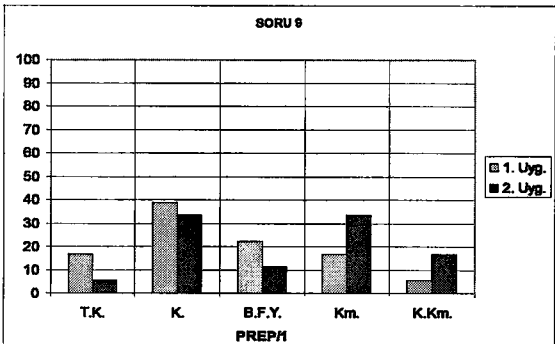
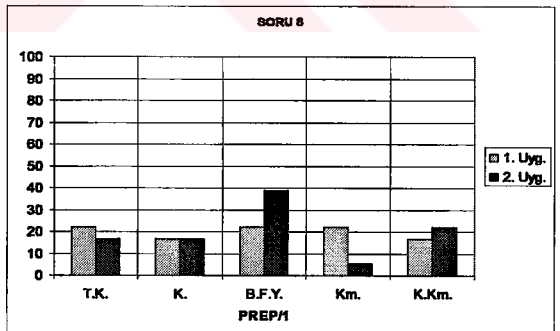
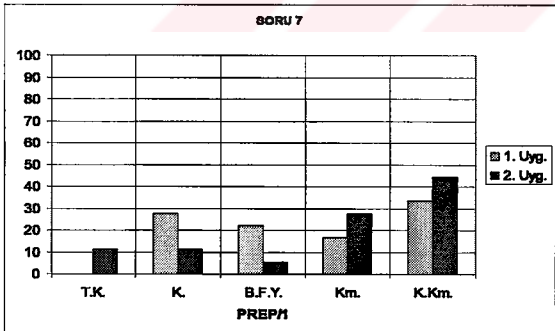
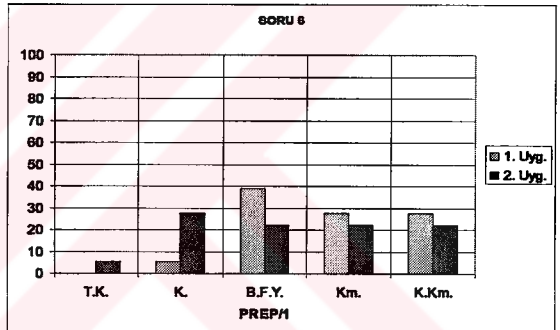
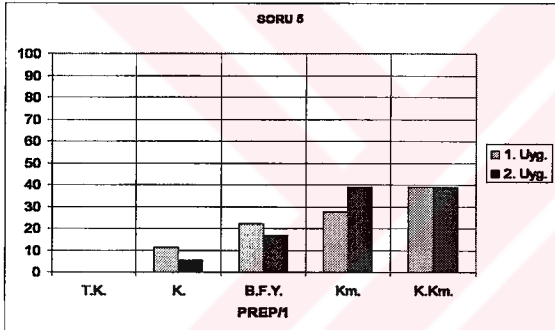
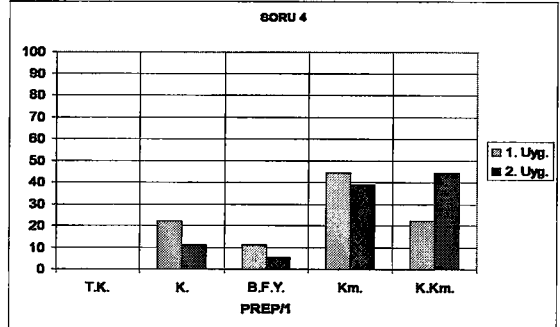
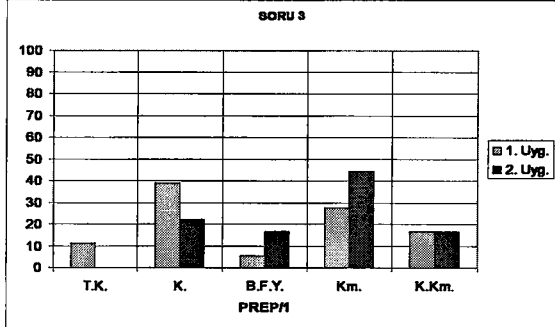
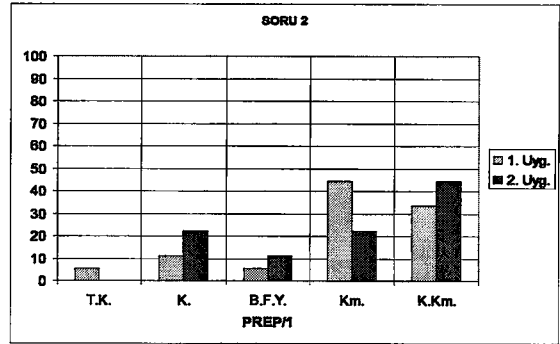
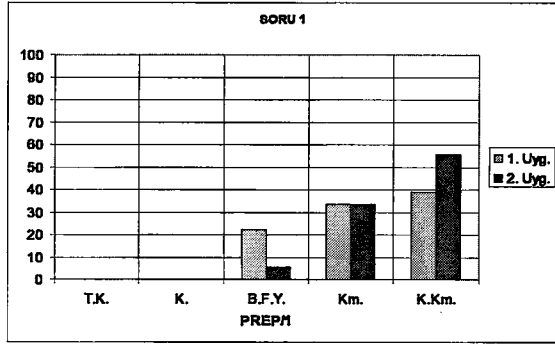
Tablo 4'de verilen bulgular, ÖA1'de yer alan on tümceye ayrı ayrı verilen yanıtların her şube için seçenek tabanlı ortalama değişim değerleridir ve genel bir karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla sunulmuştur. “Tamamen katılıyorum” ve “Katılıyorum” seçeneklerinin erek-dil ekini hakkında olumlu tutum yansıttığı, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinin de olumsuz tutum yansıttığı düşünülerek bu veriler iki grupta altında toplanıp olumsuz değerden olumlu değerin çıkarılmasıyla şu sıralama oluşmuştur.

Çizelge 6. Erek-Dil Ekini Hakkında Tutum Değişim Sıralaması

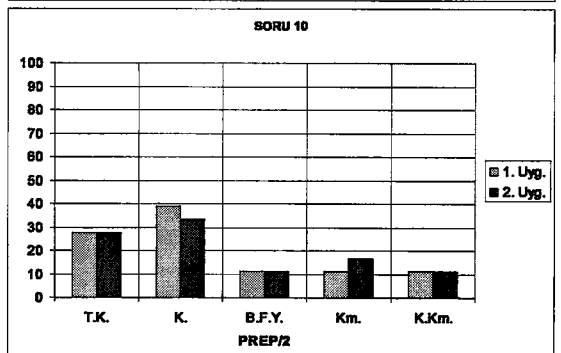
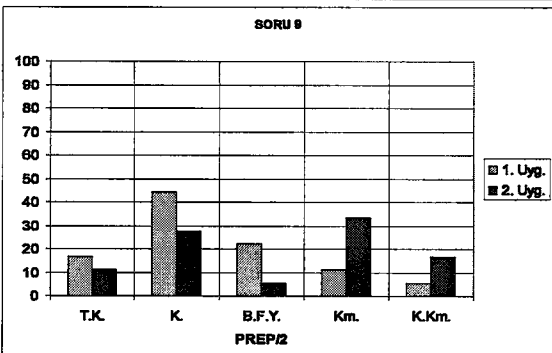
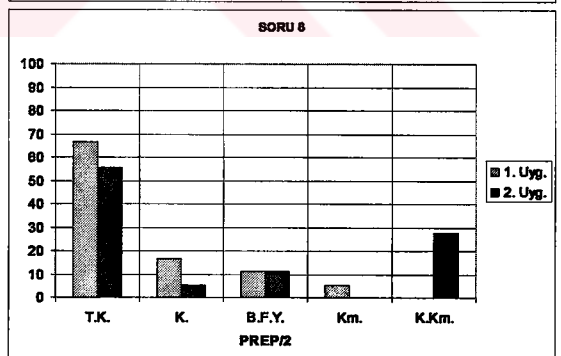
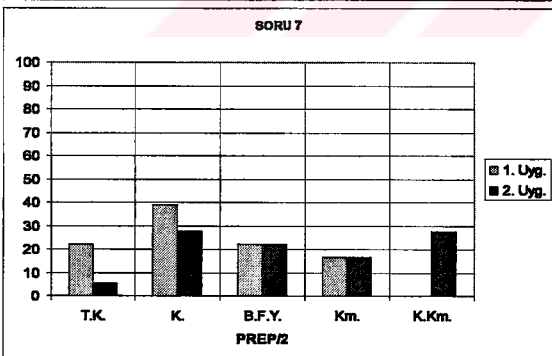
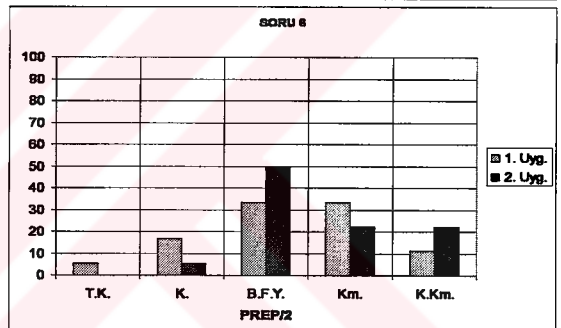
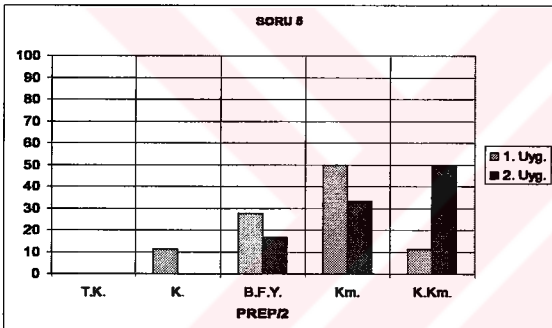
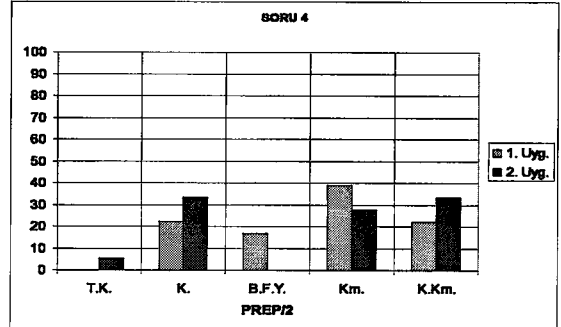
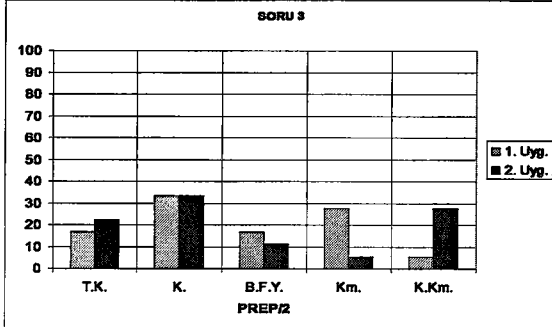
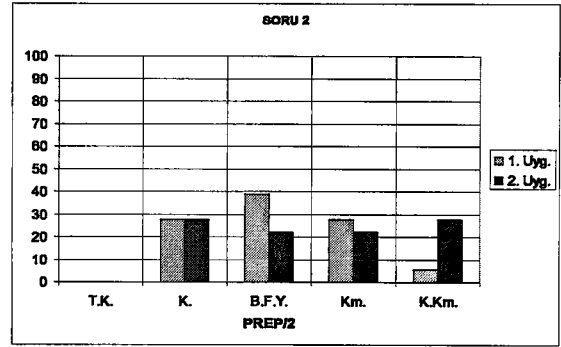
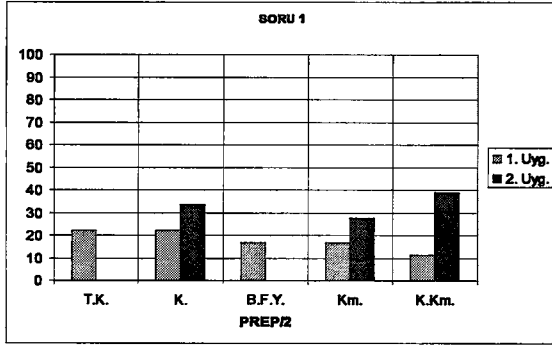
OLUMLU ← → OLUMSUZ															
P/16	P/3	P/11	P/13	P/9	P/10	P/6	P/12	P/1	P/4	P/14	P/15	P/2	P/7	P/5	P/8

Her şubede her bir tümceye verilen yanıtların detaylı incelemesi için aşağıdaki çizgeler incelenebilir.

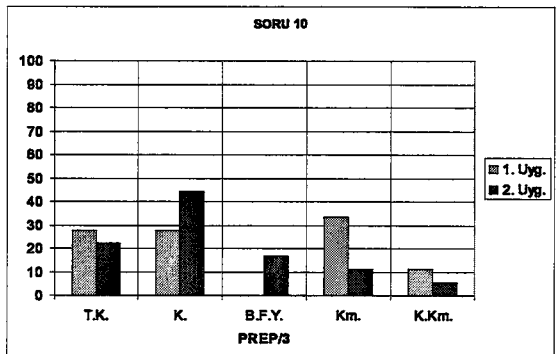
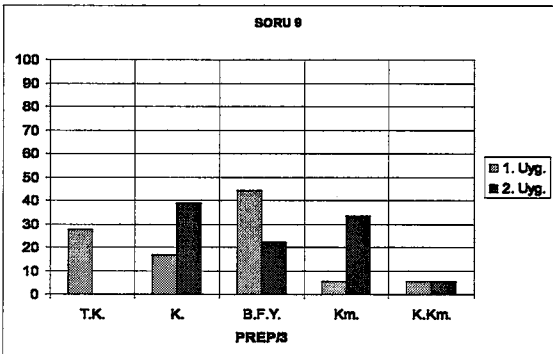
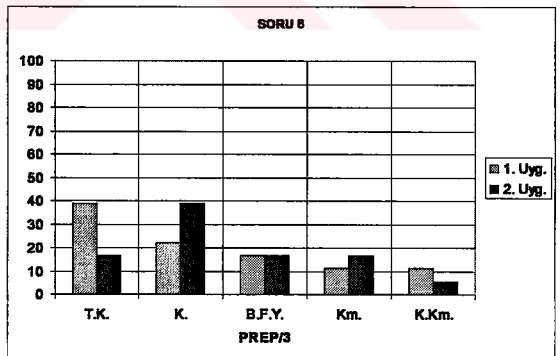
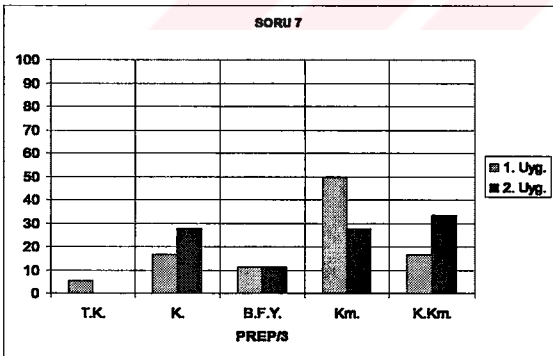
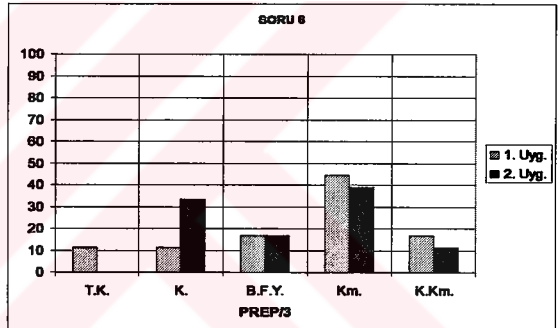
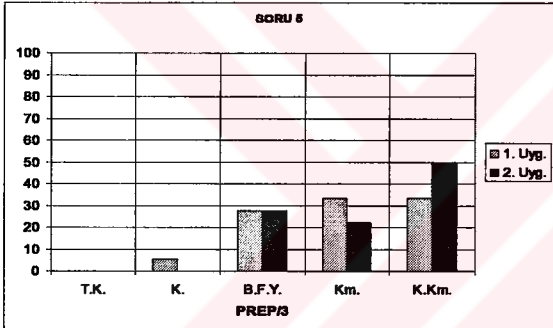
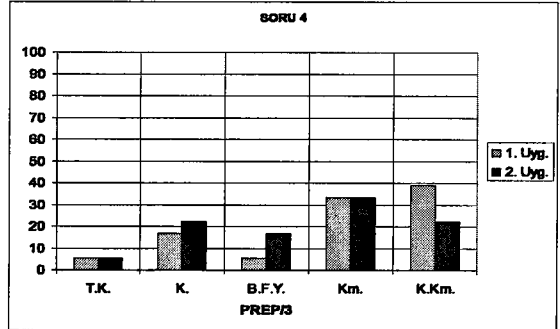
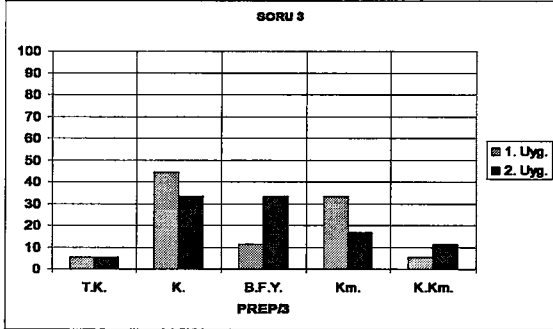
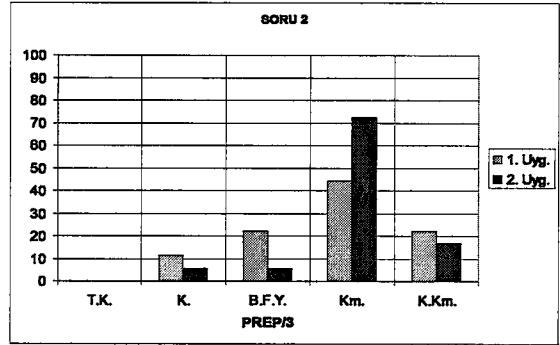
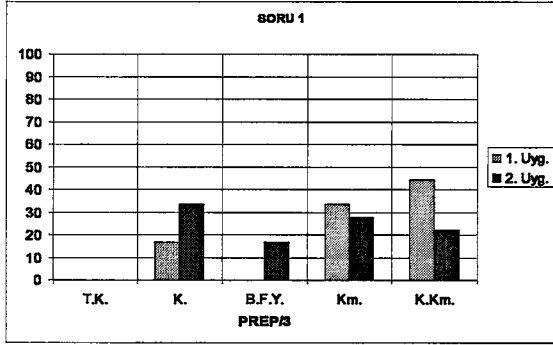
PREP/1 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

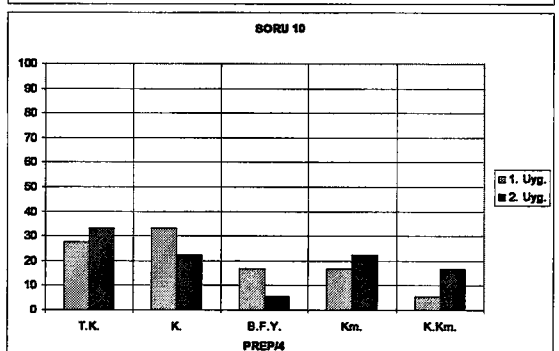
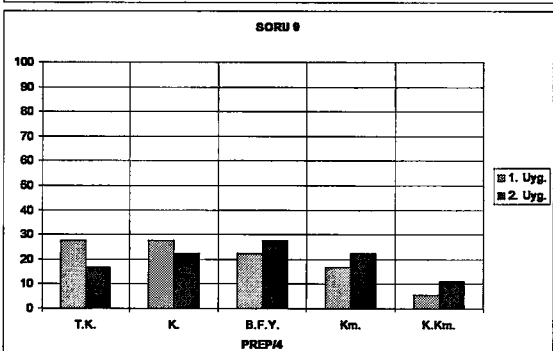
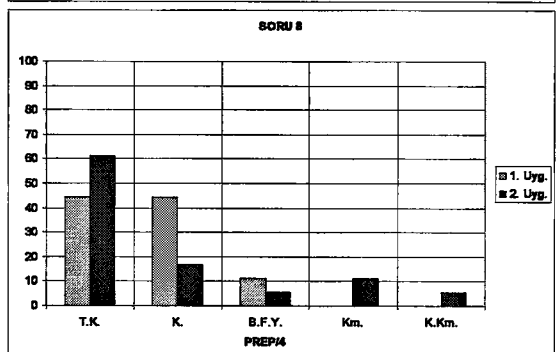
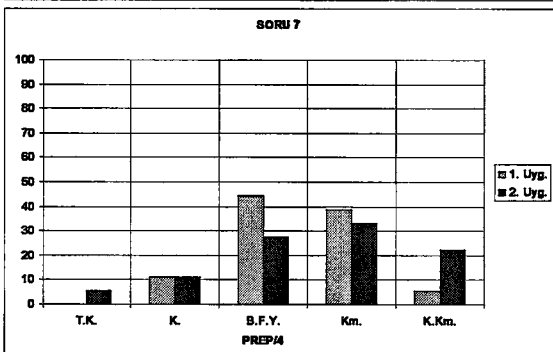
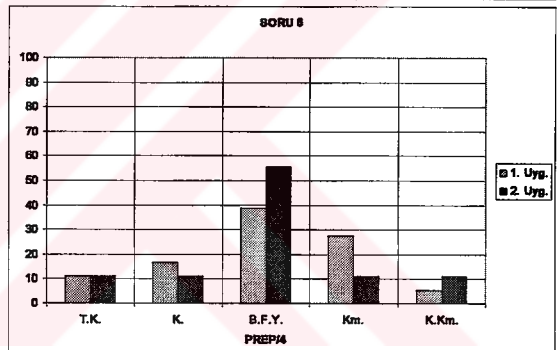
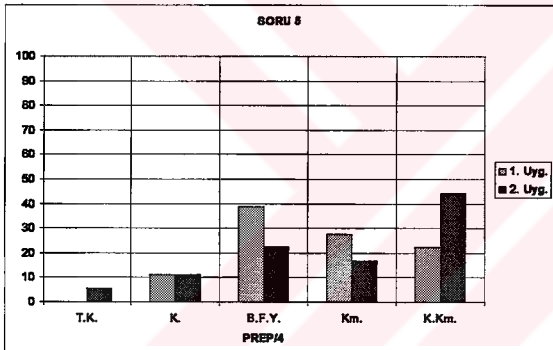
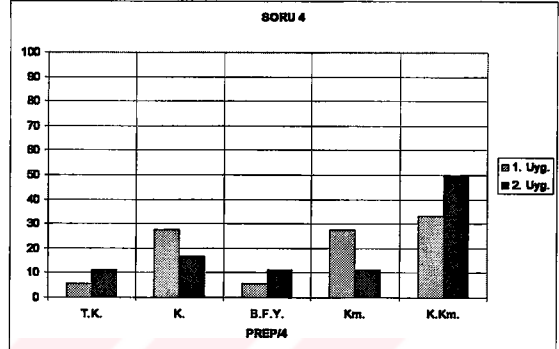
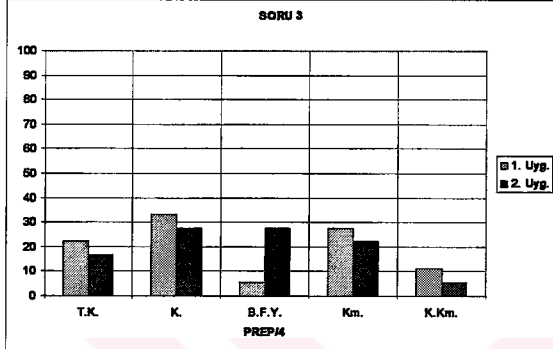
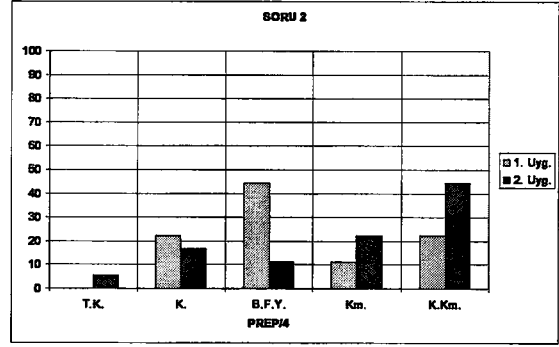
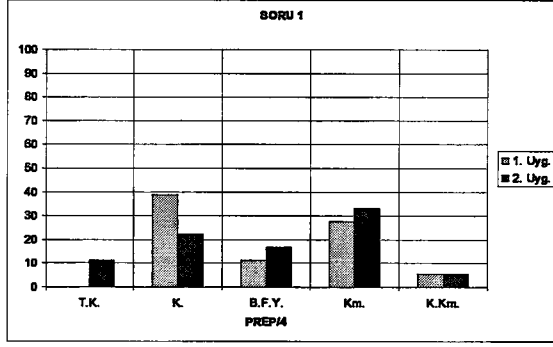
PREP/2 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

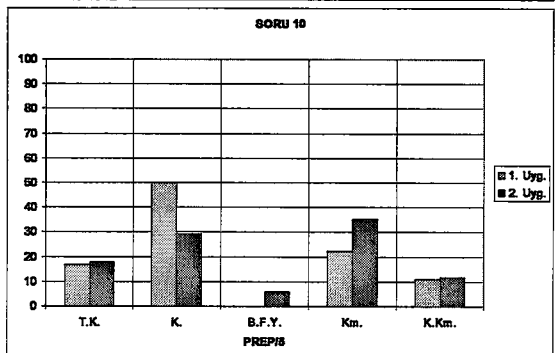
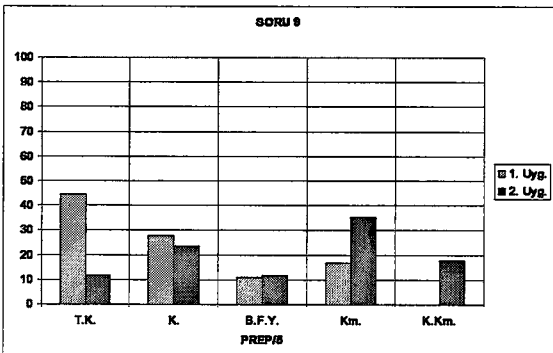
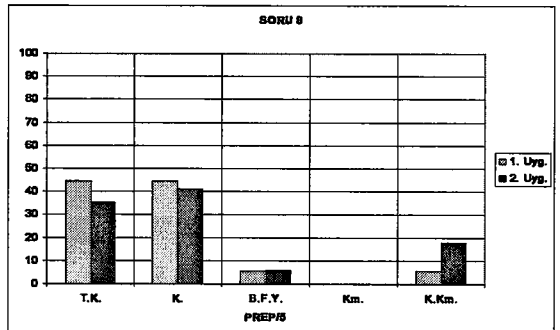
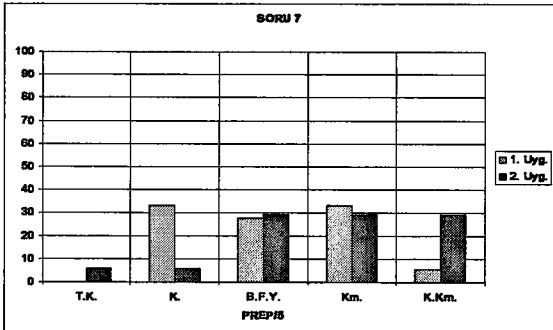
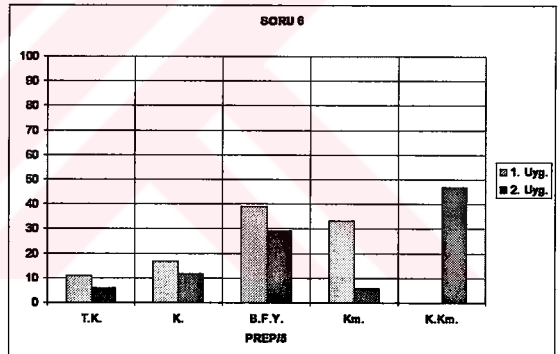
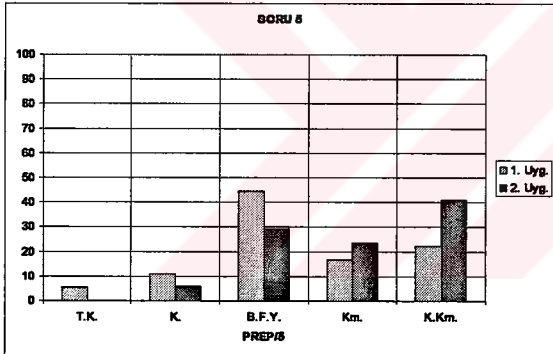
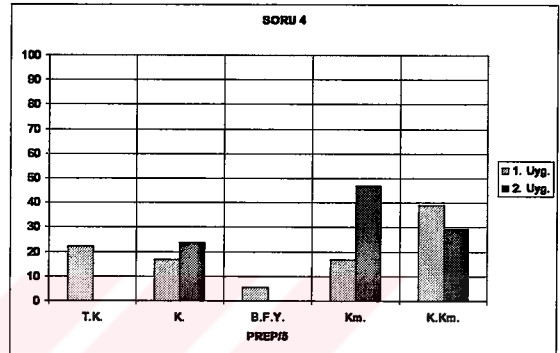
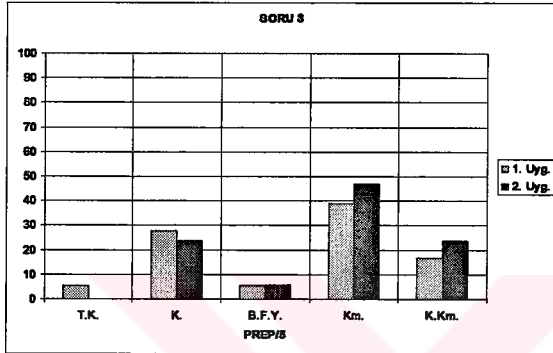
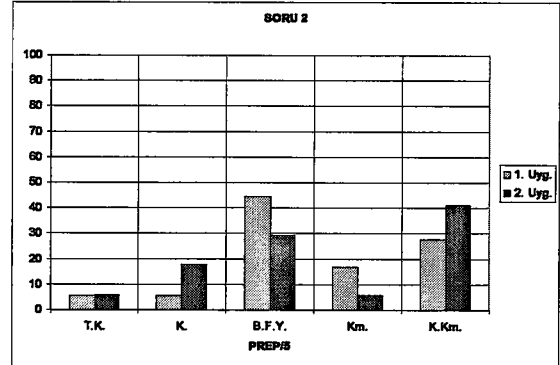
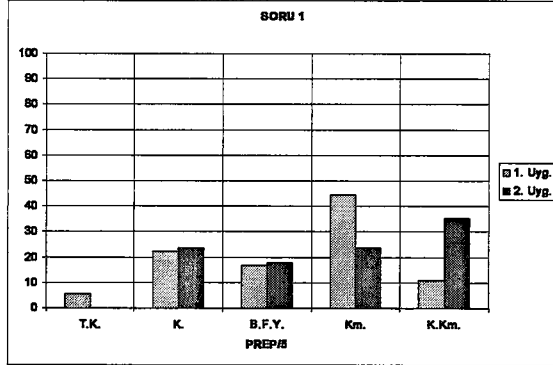
PREP/3 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

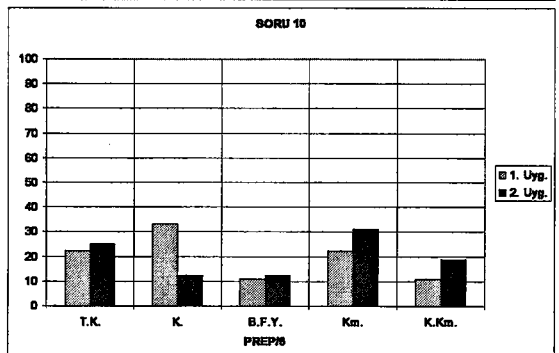
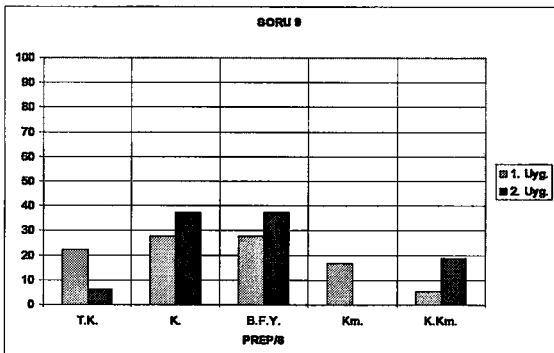
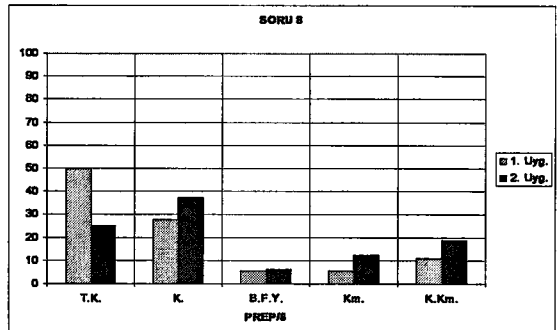
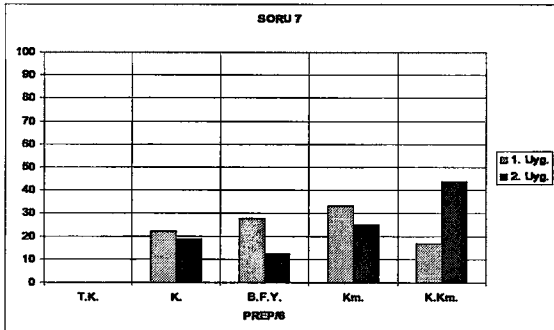
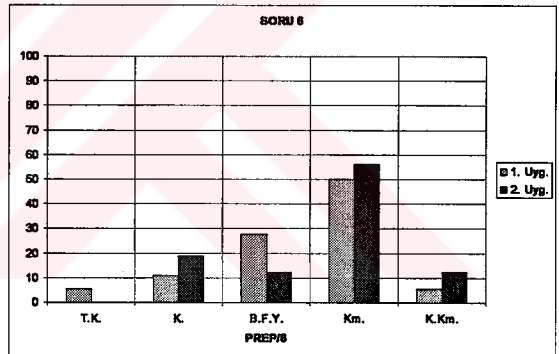
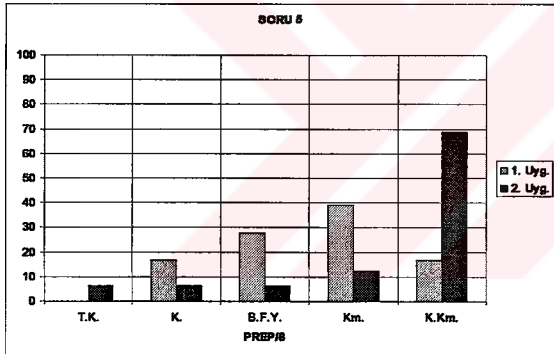
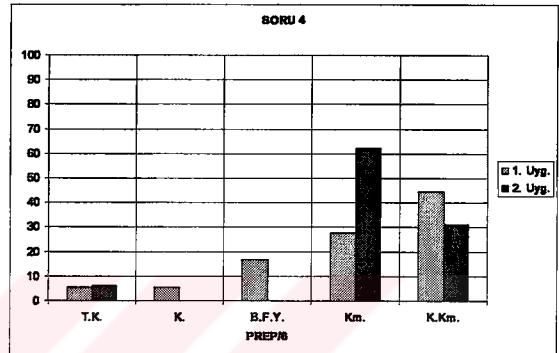
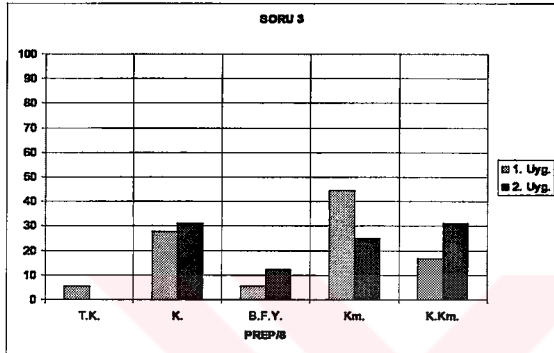
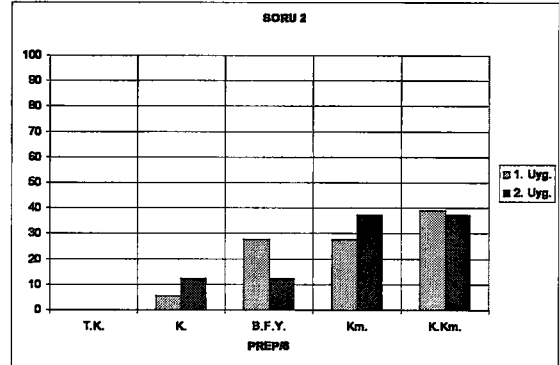
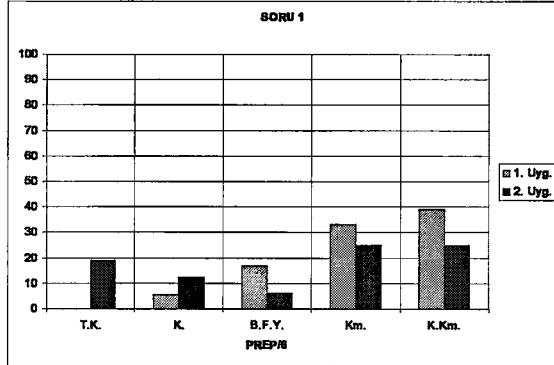
PREP/4 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

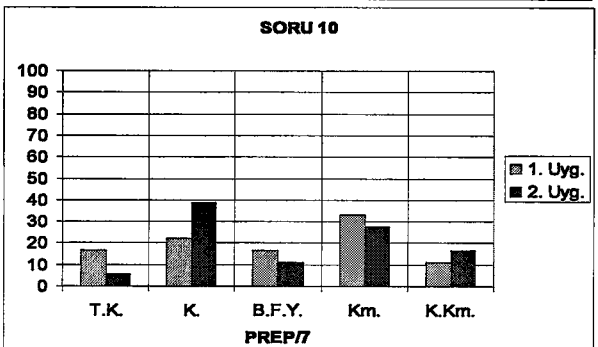
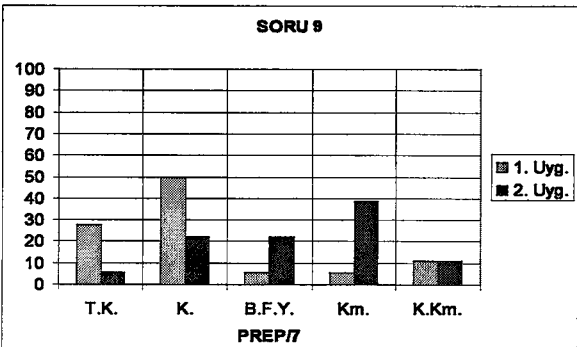
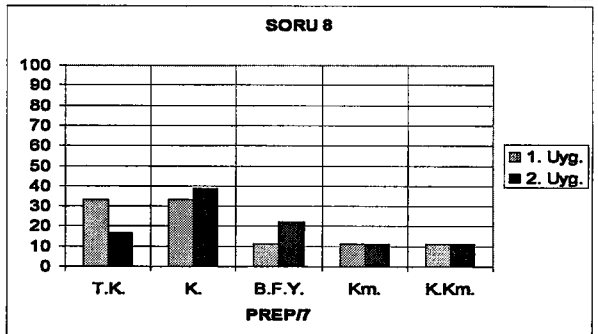
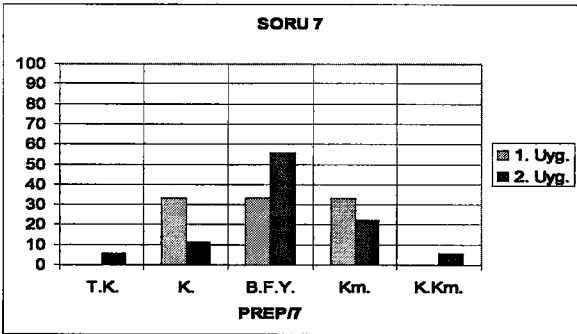
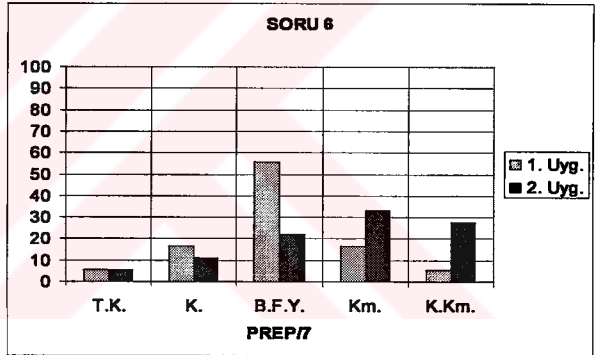
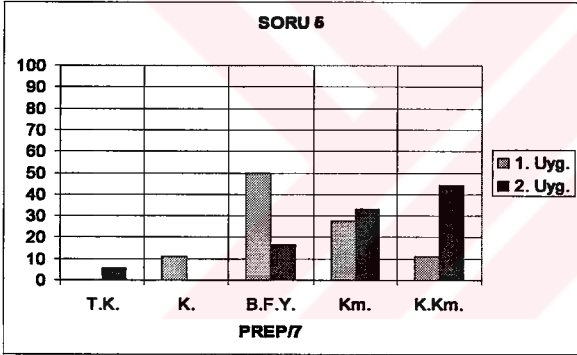
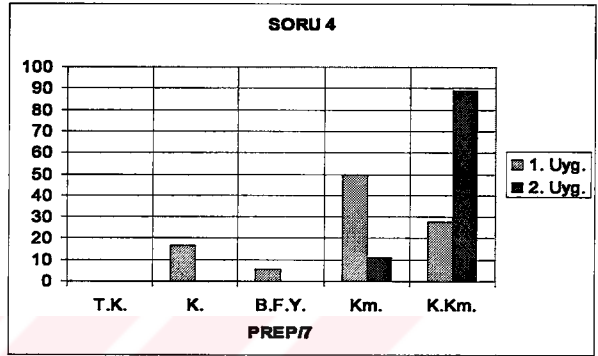
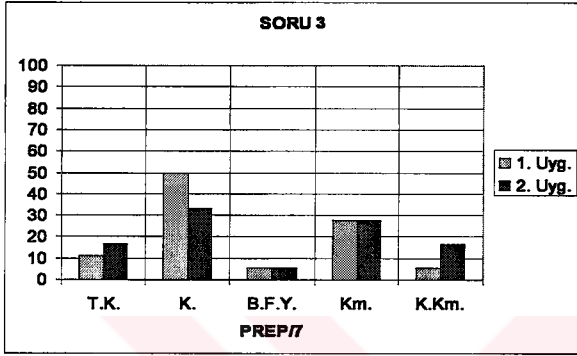
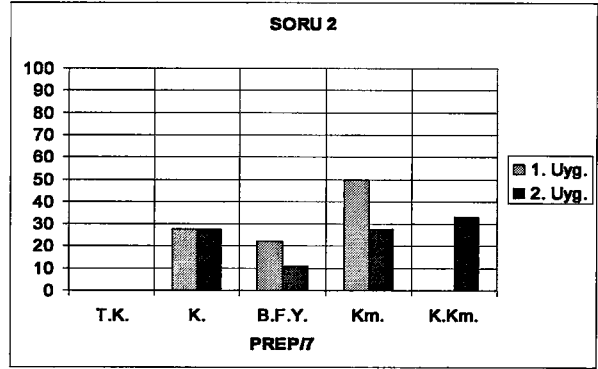
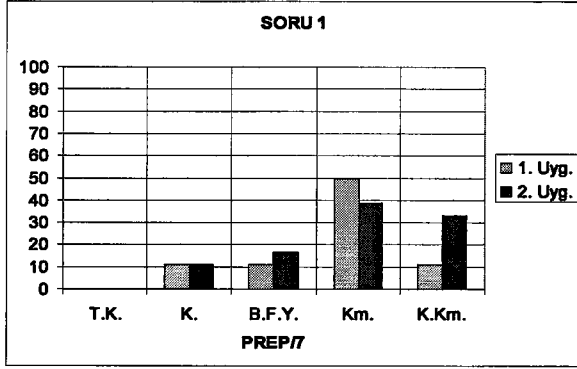
PREP/5 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

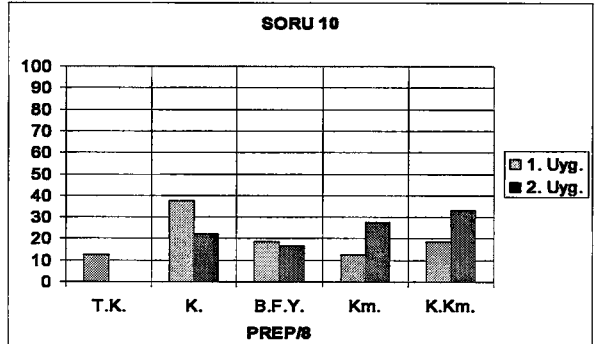
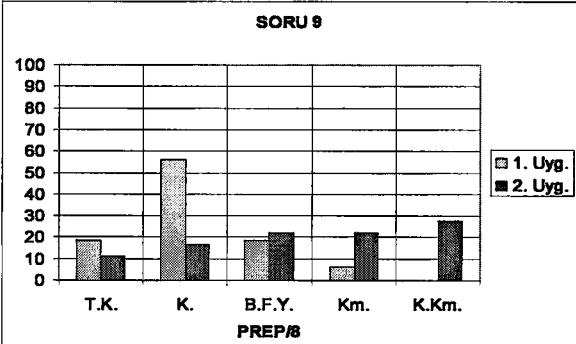
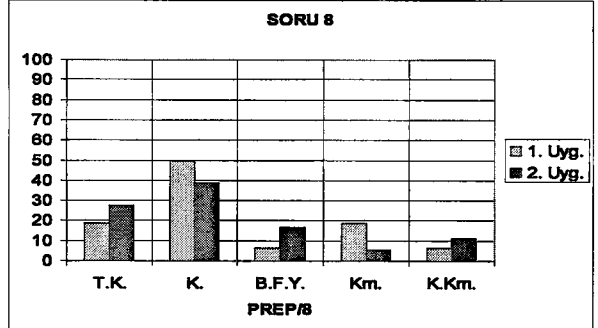
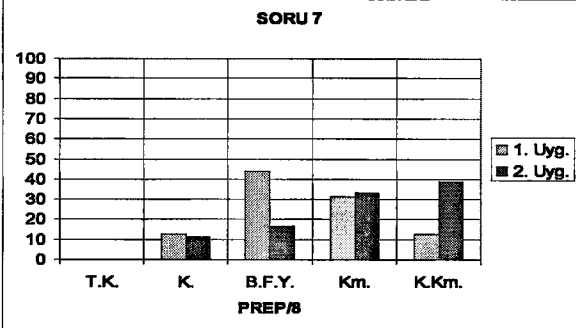
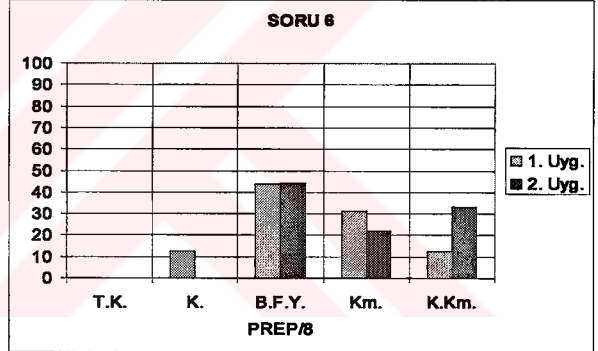
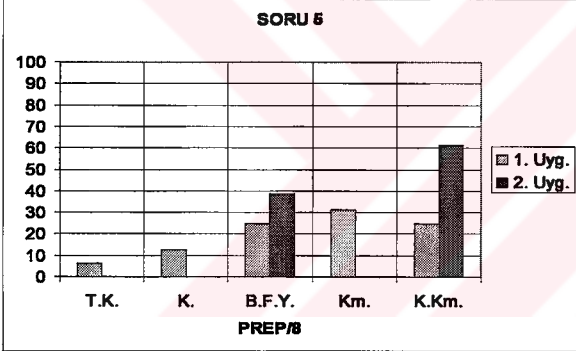
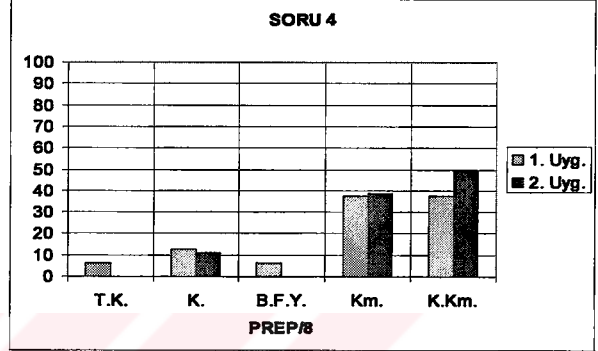
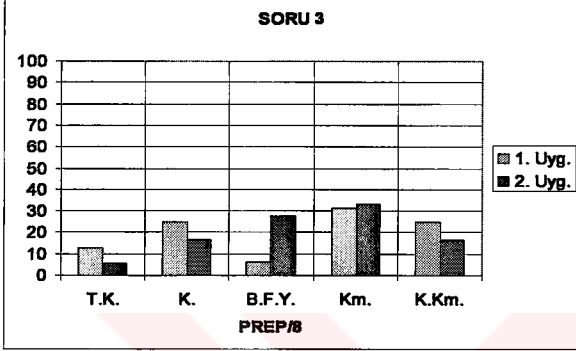
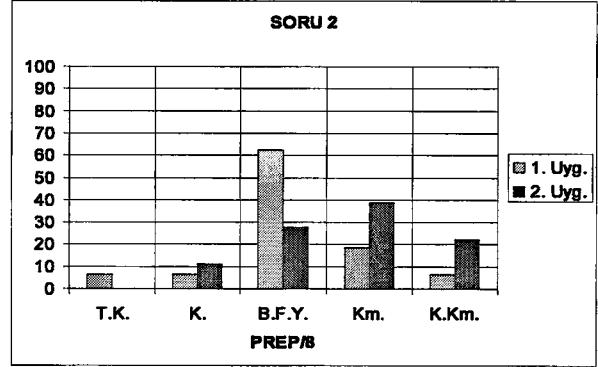
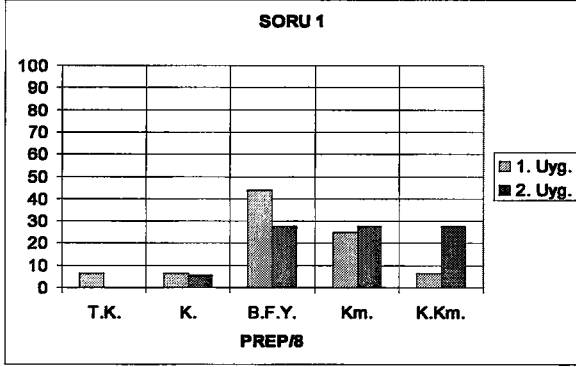
PREP/6 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

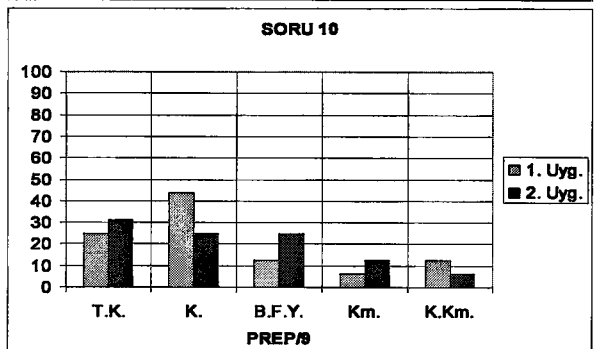
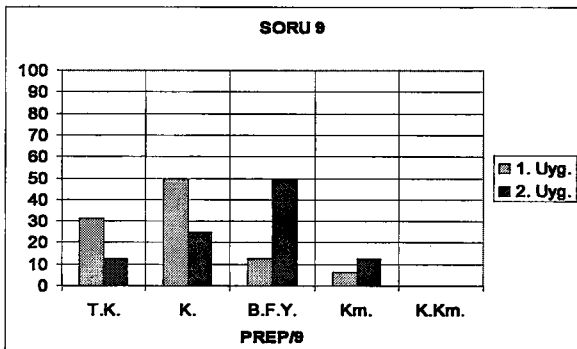
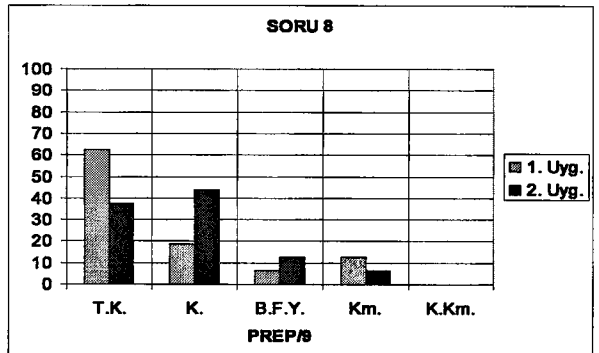
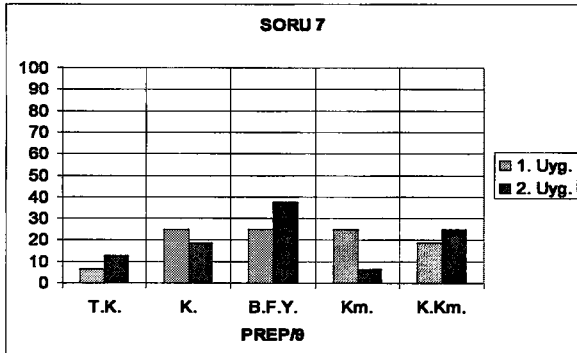
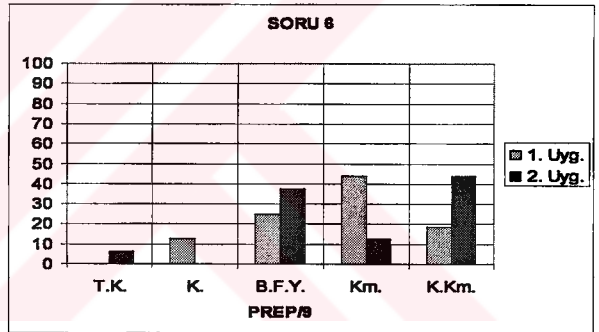
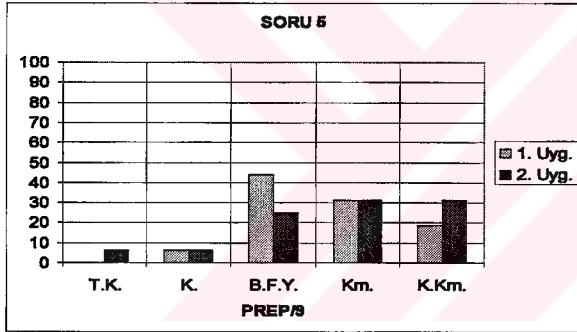
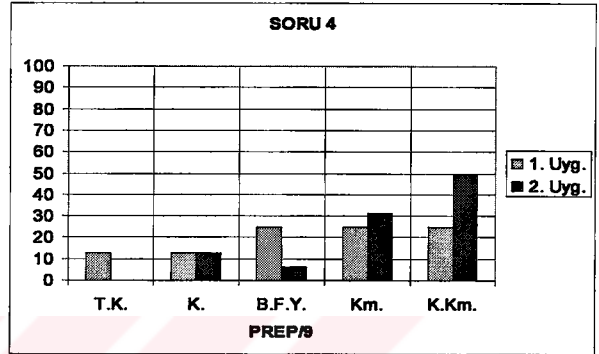
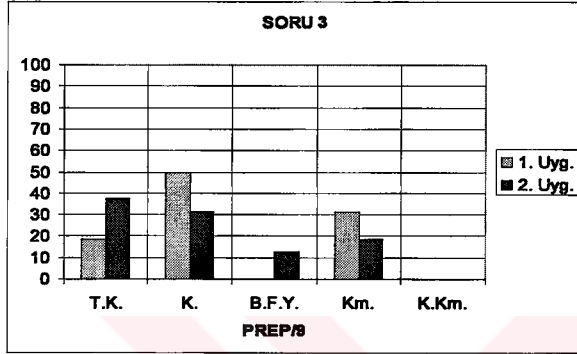
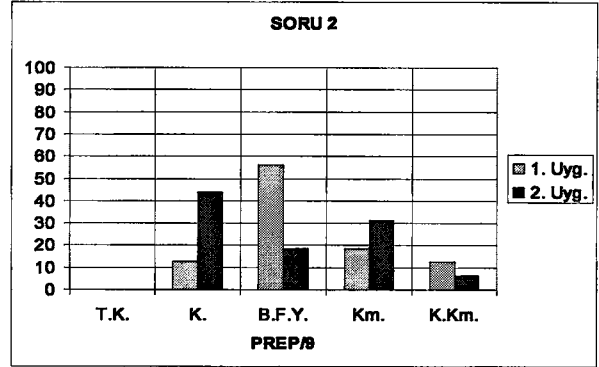
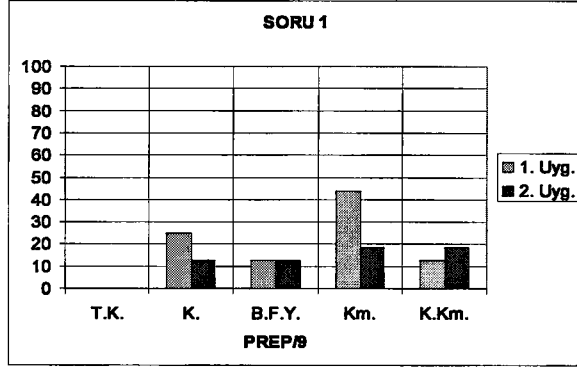
PREP/7 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

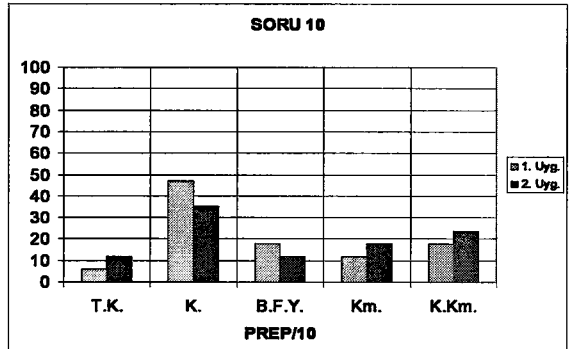
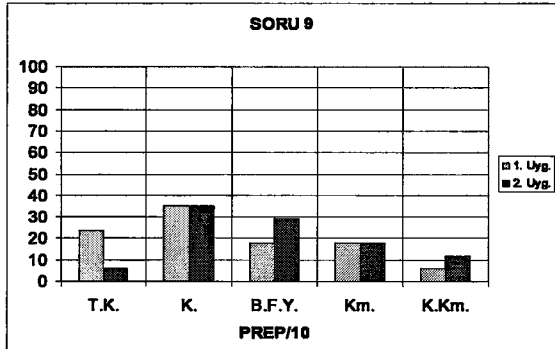
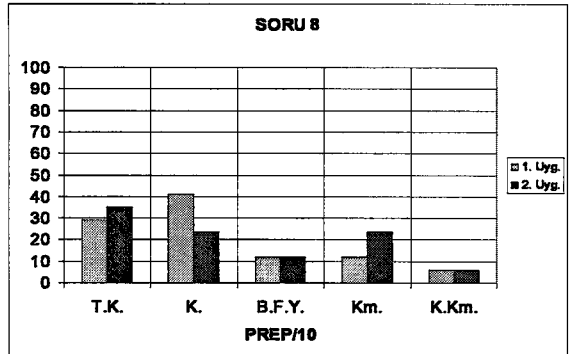
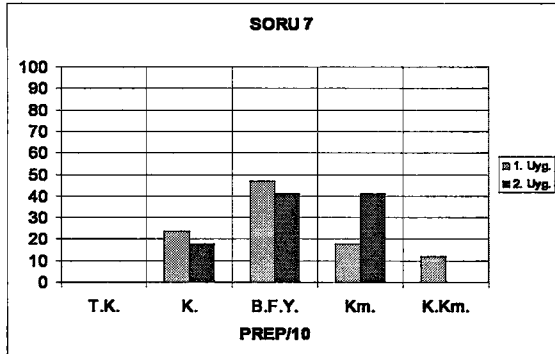
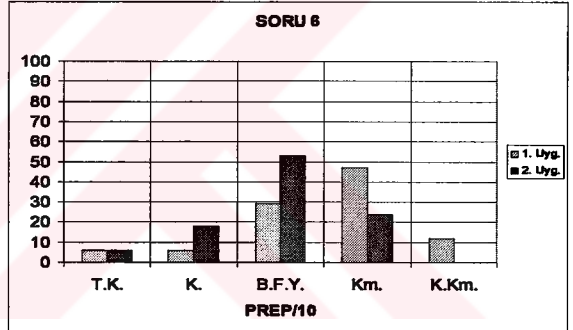
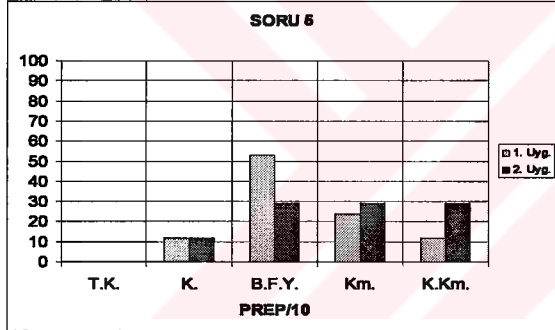
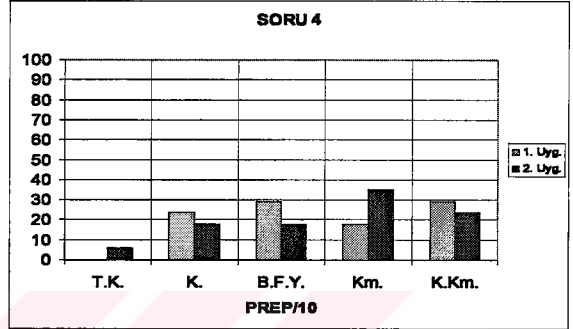
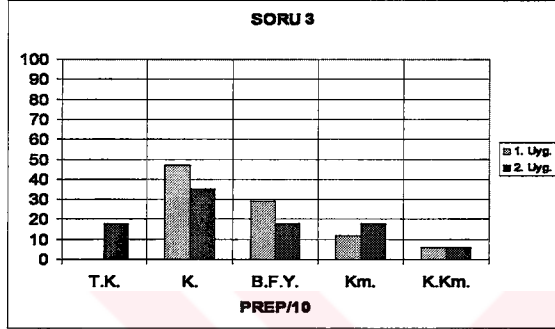
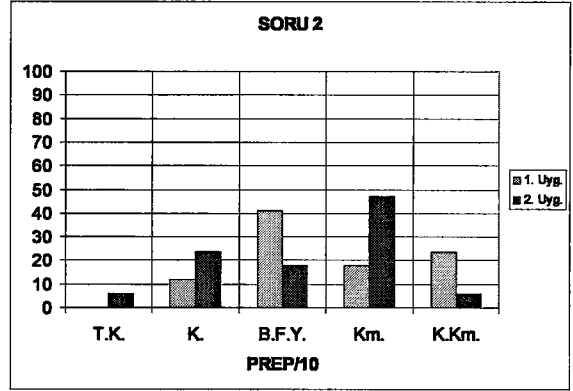
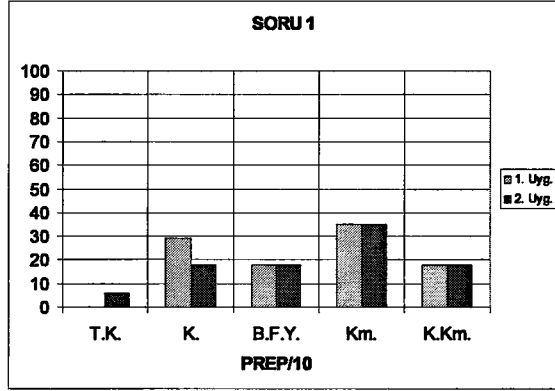
PREP/8 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

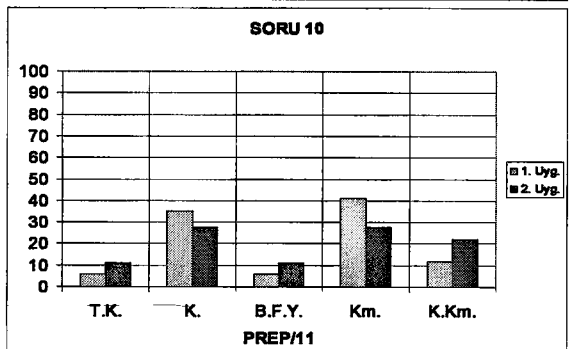
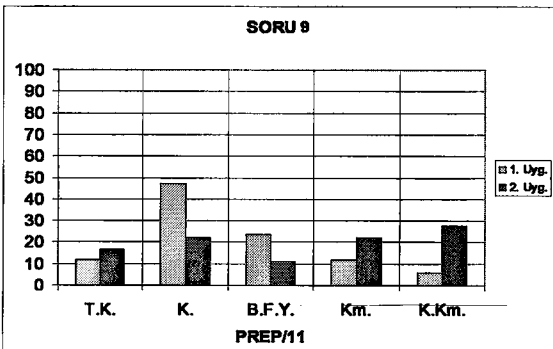
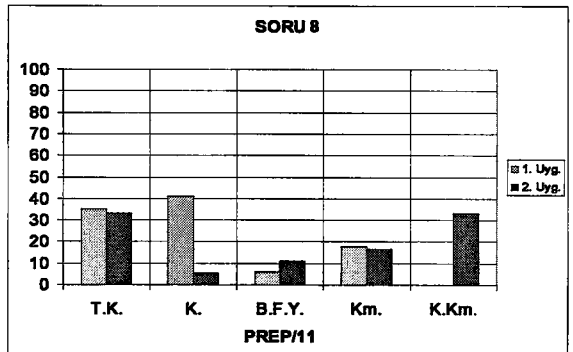
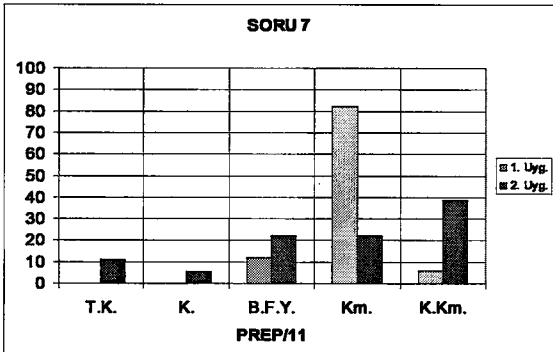
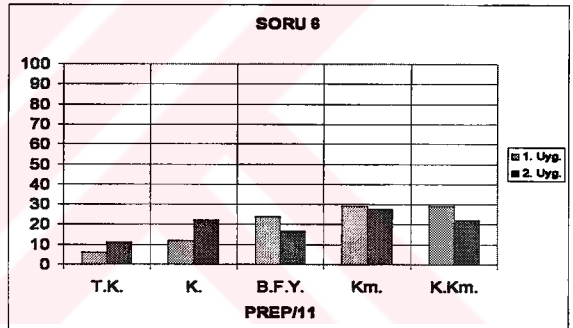
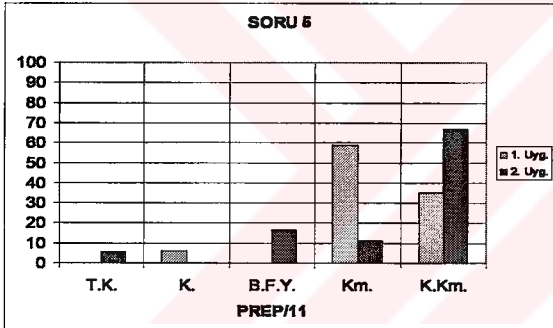
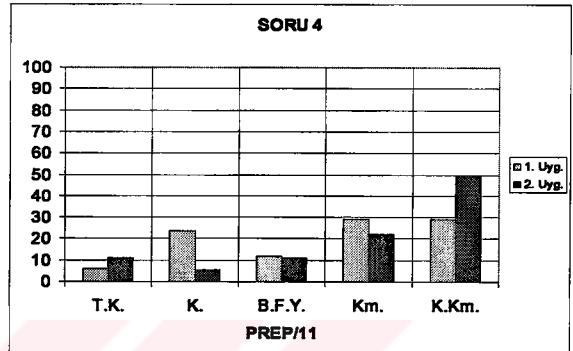
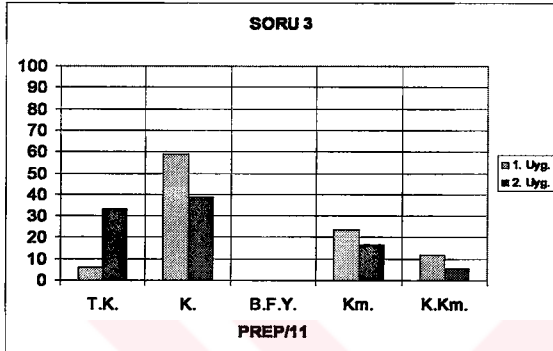
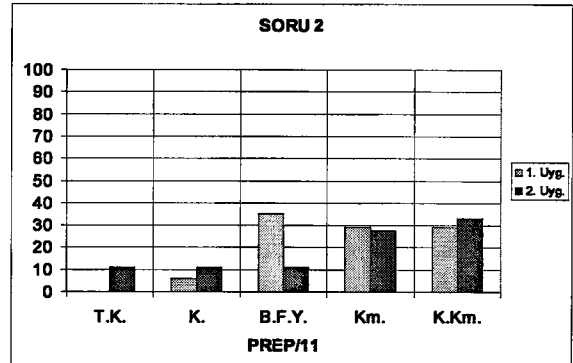
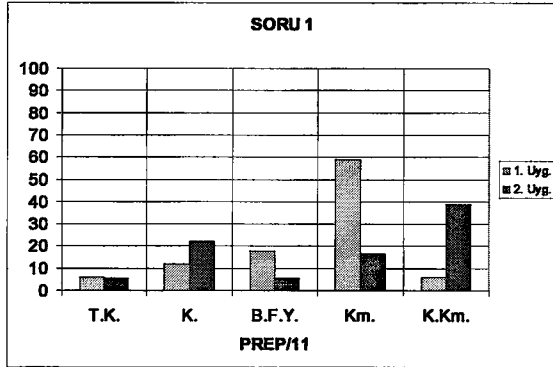
PREP/9 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

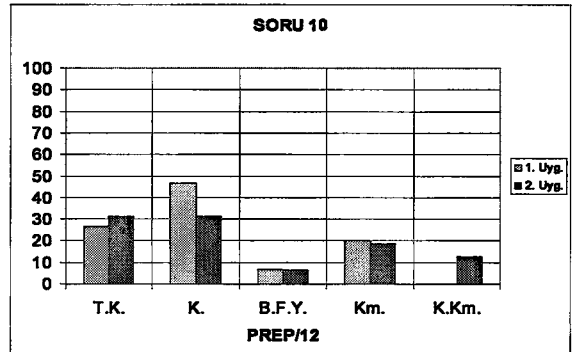
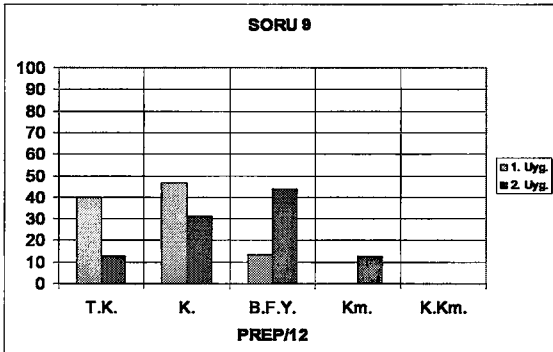
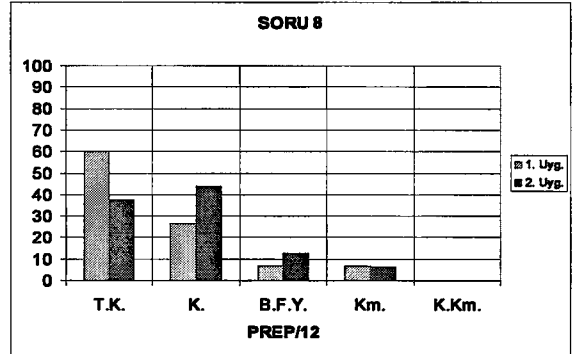
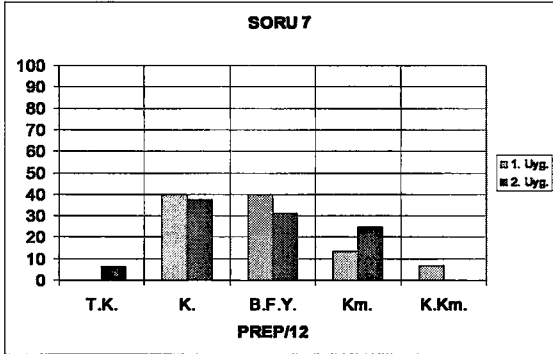
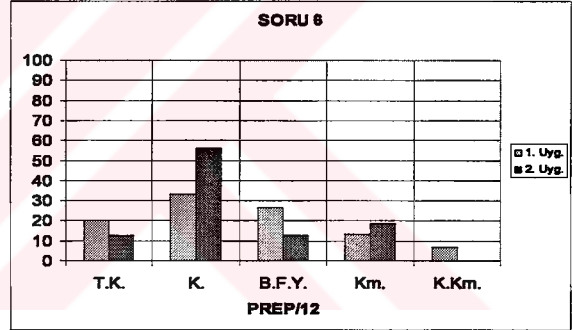
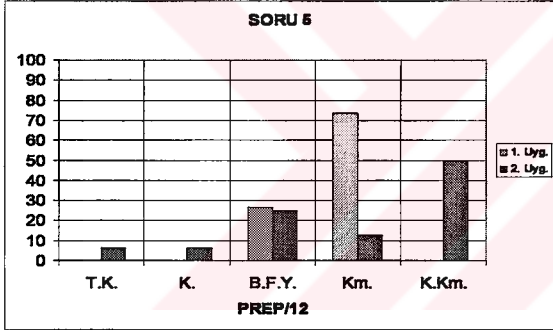
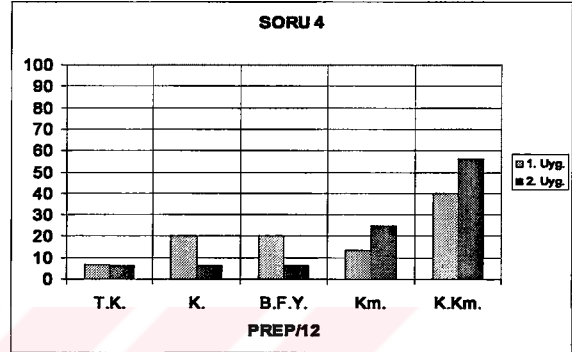
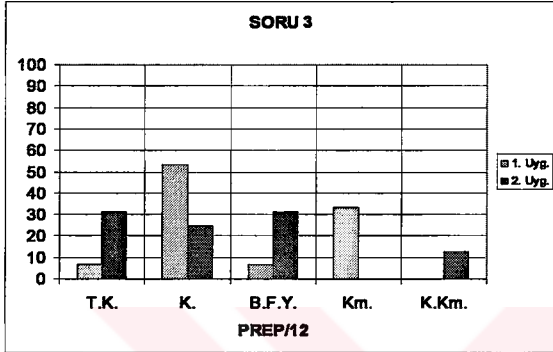
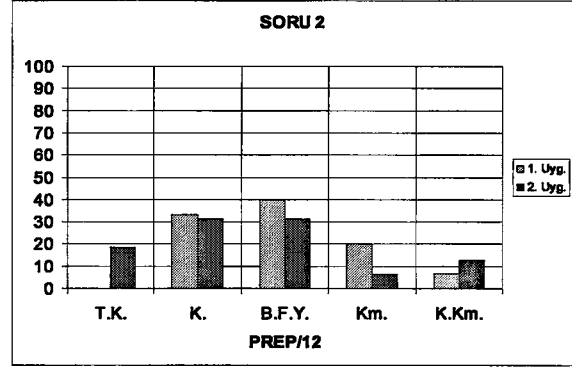
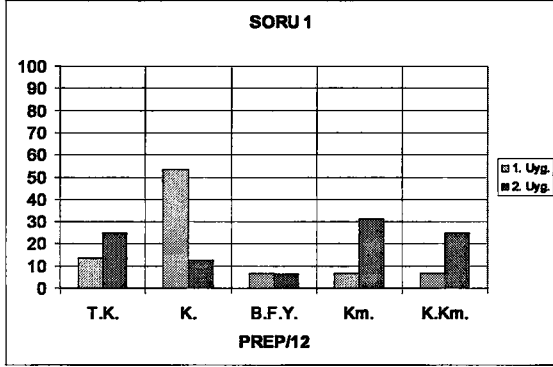
PREP/10 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

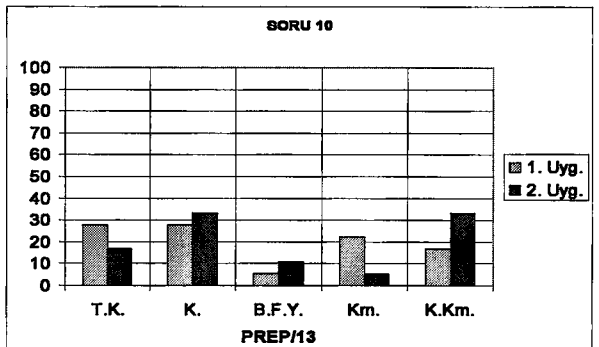
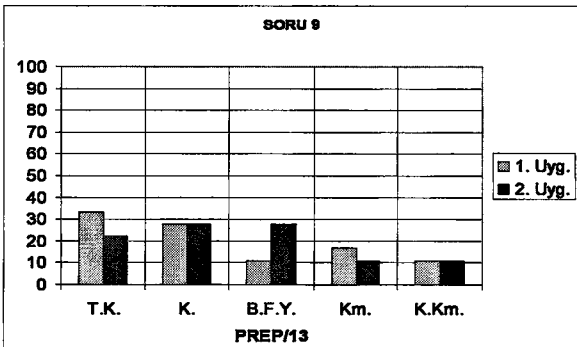
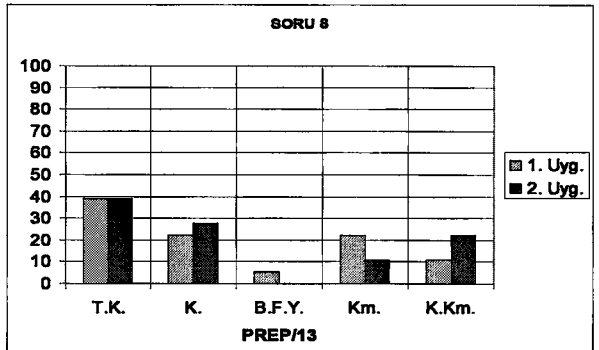
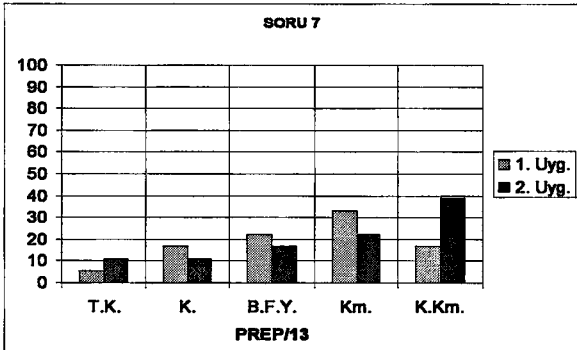
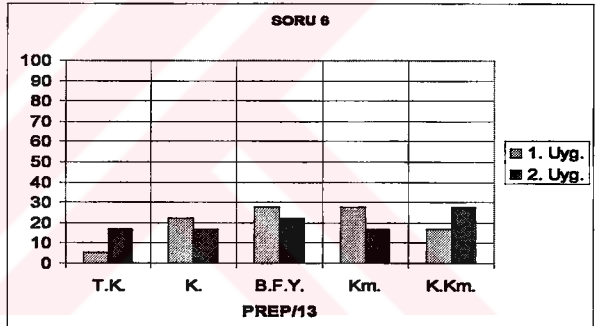
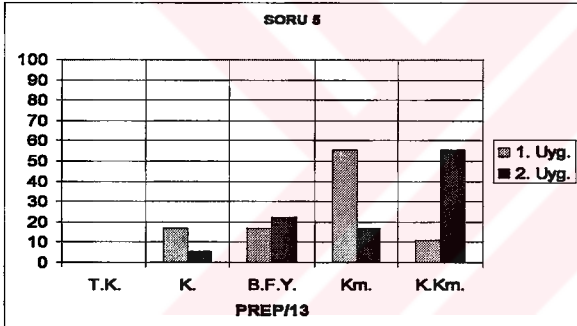
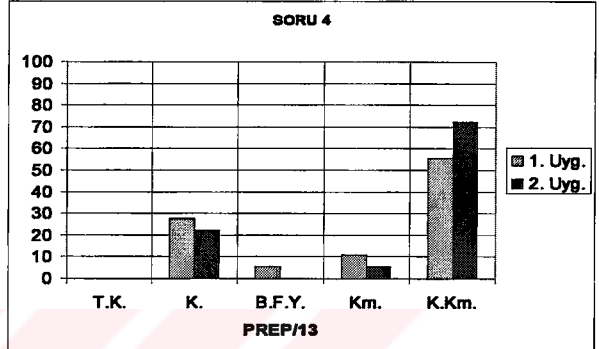
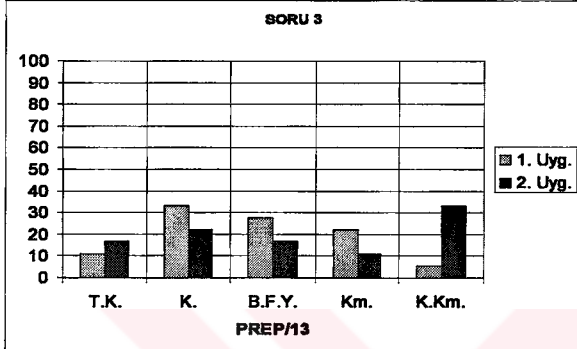
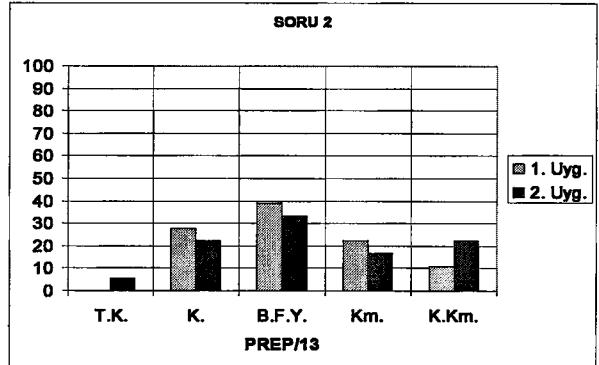
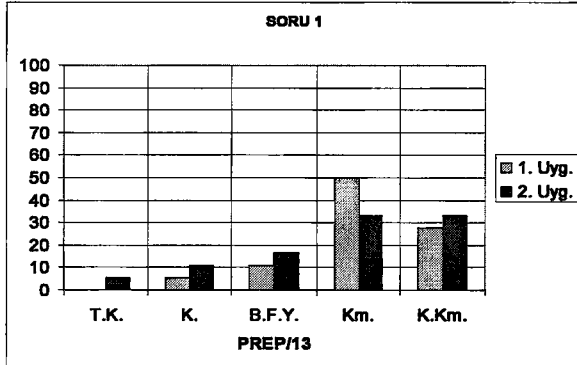
PREP/11 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

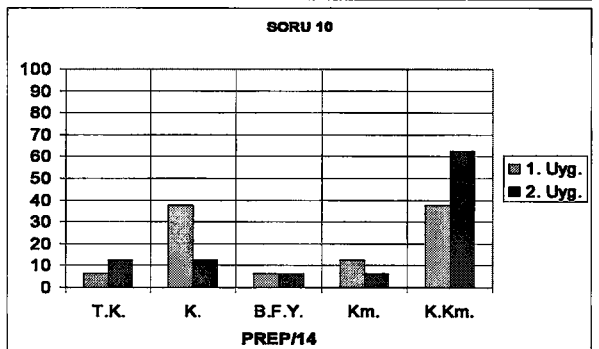
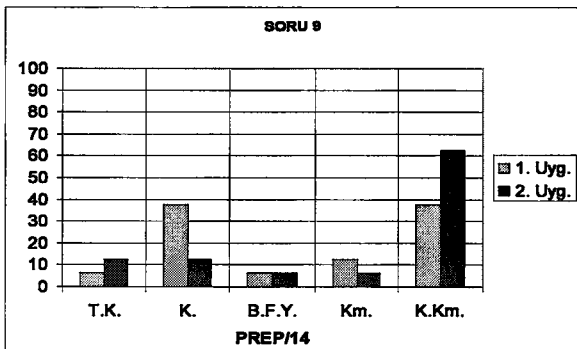
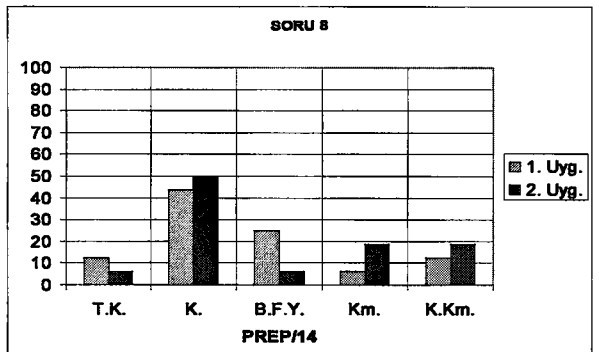
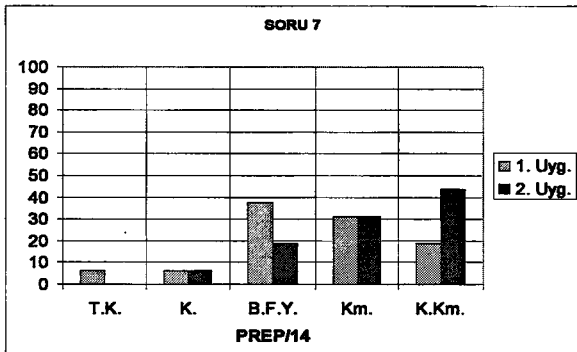
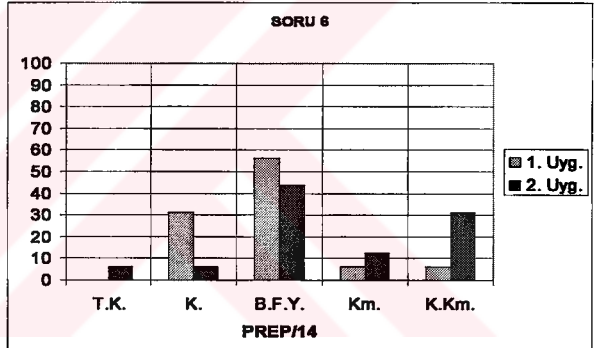
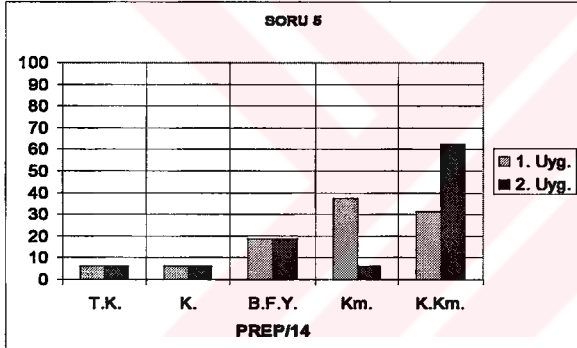
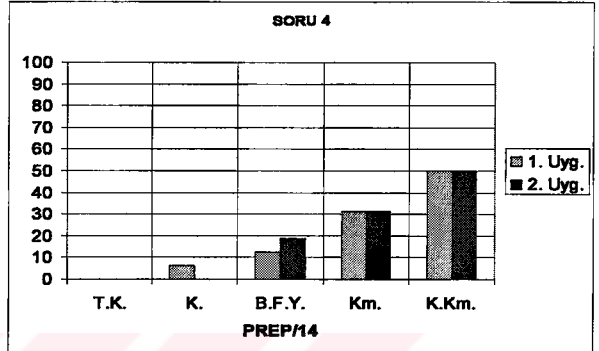
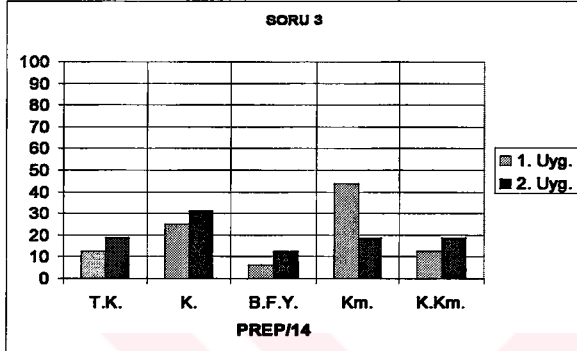
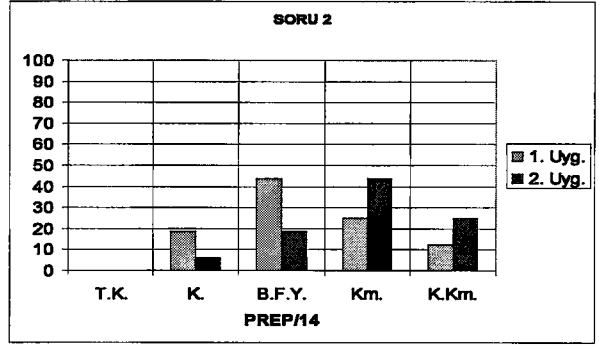
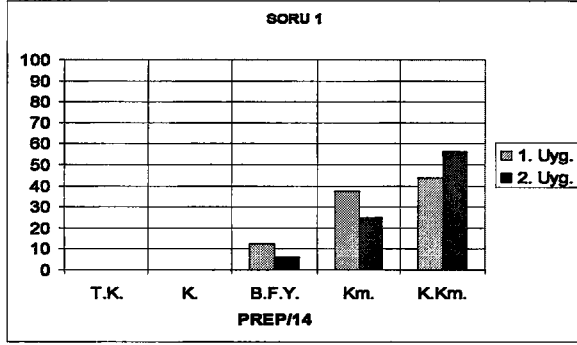
PREP/12 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

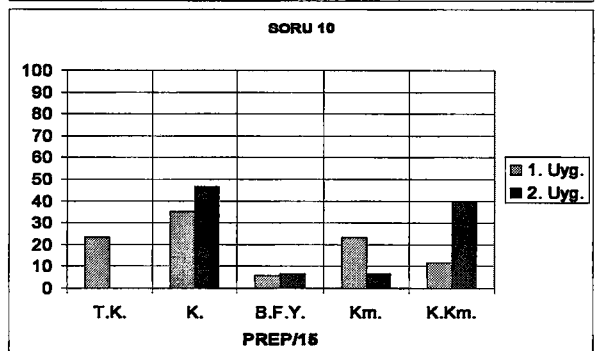
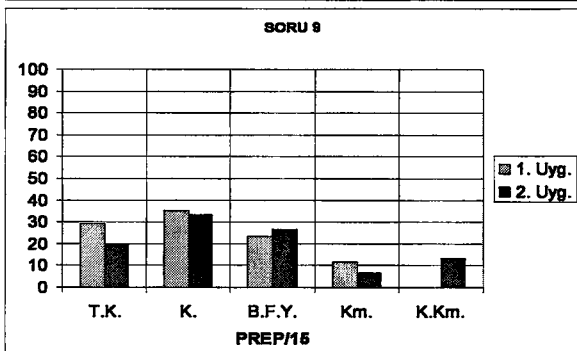
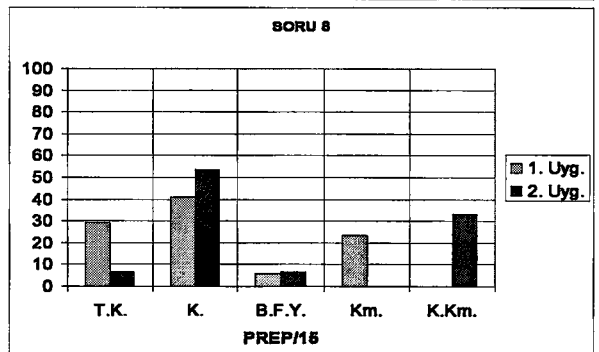
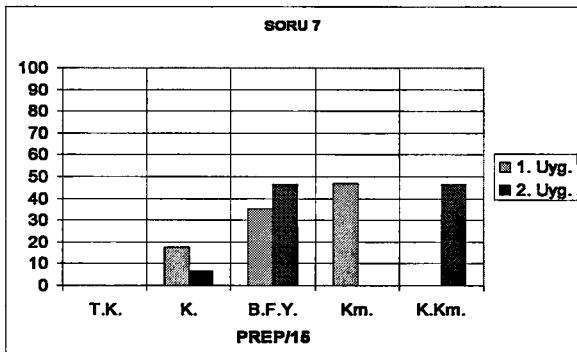
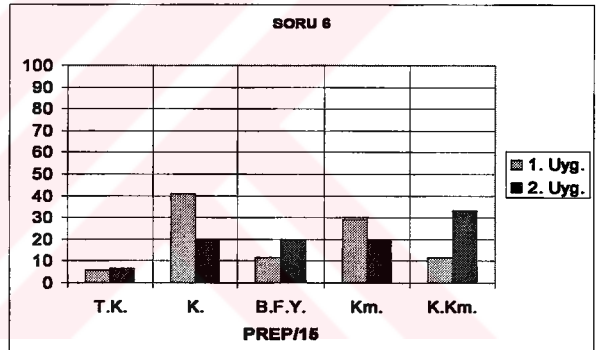
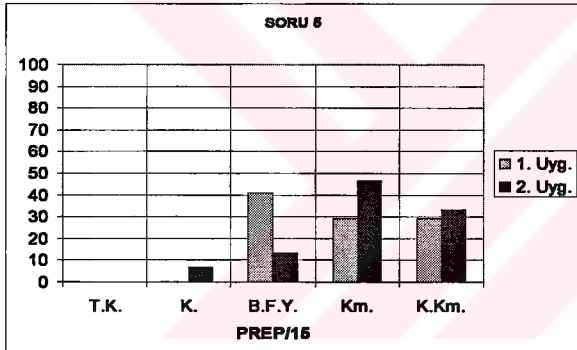
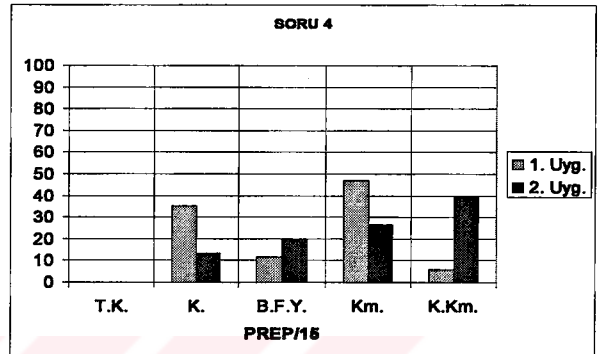
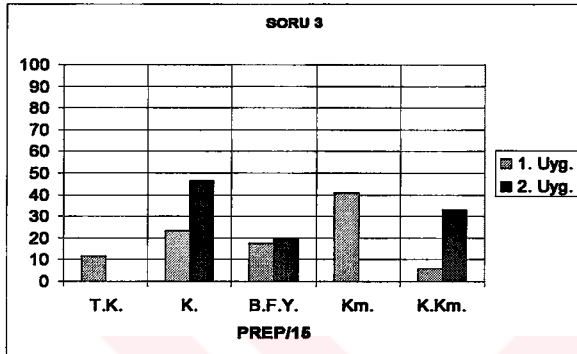
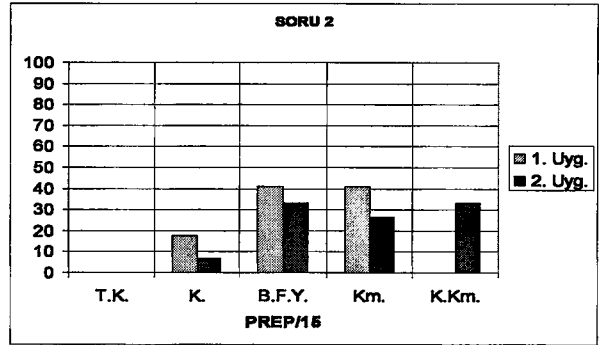
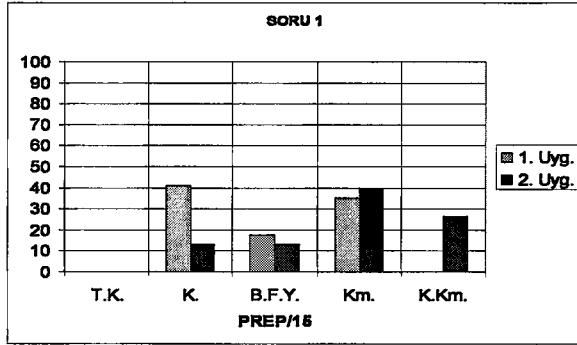
PREP/13 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

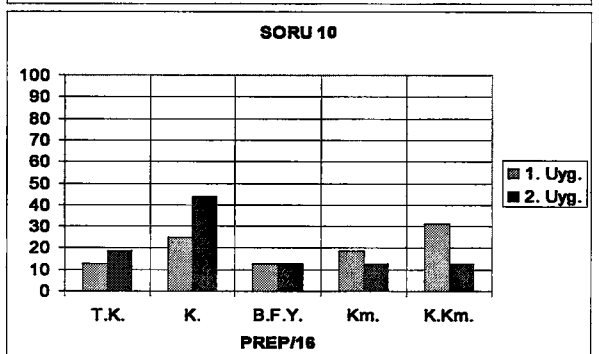
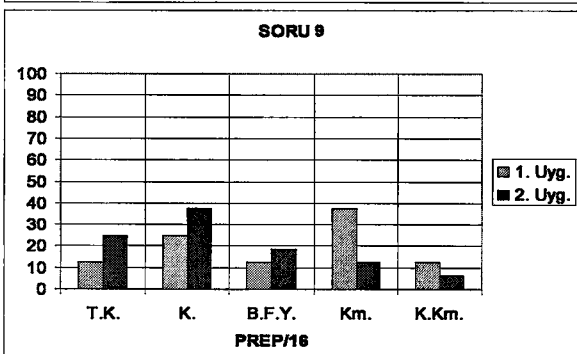
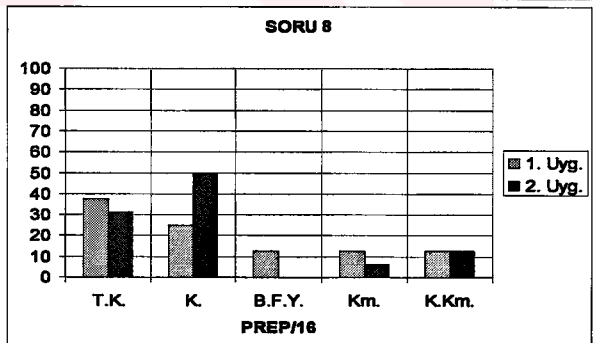
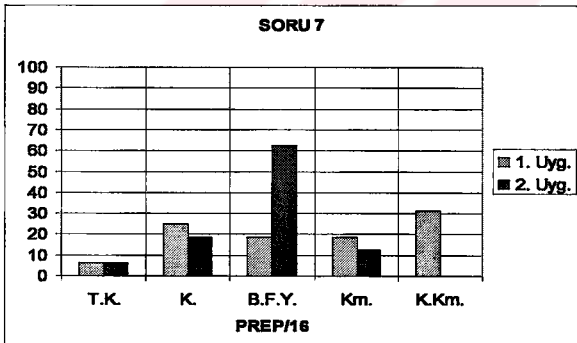
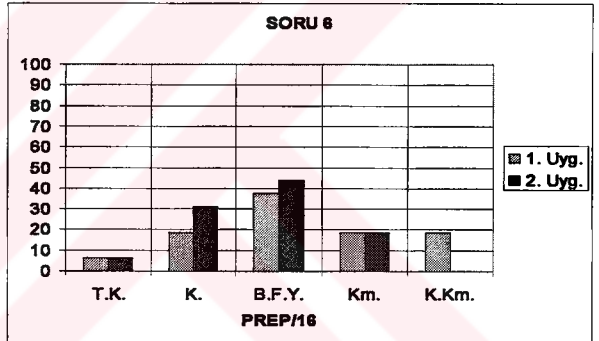
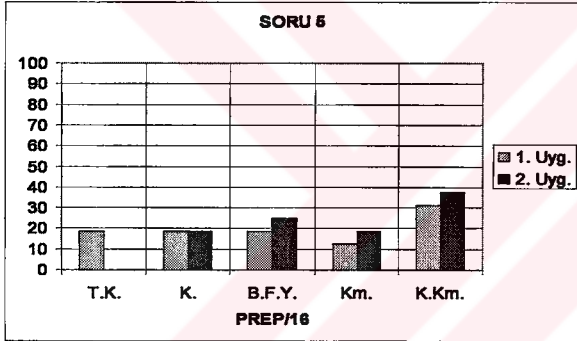
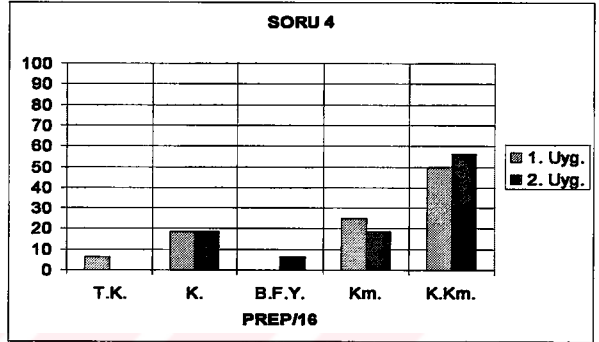
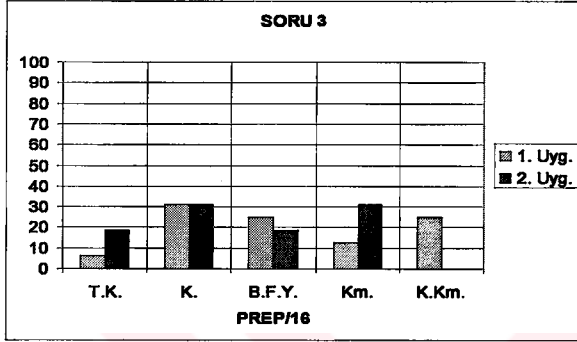
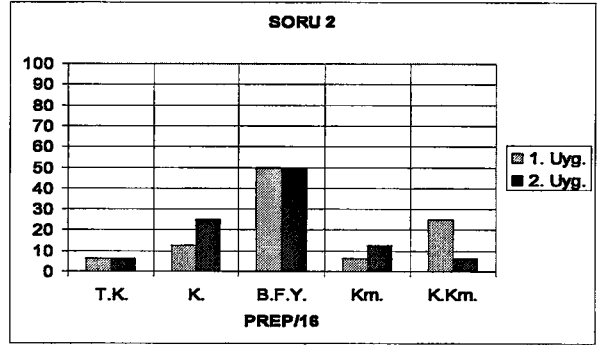
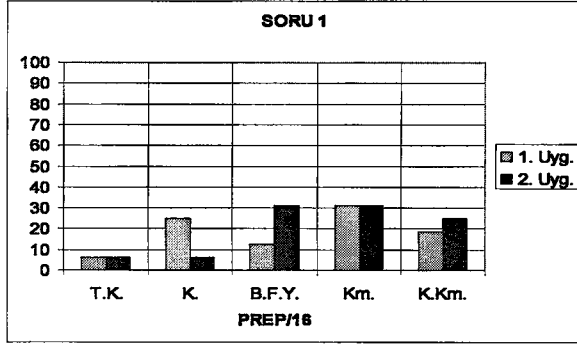
PREP/14 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

PREP/15 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

PREP/16 ŞUBESİ ÖA1 SONUÇLARI

2.9.2. ÖA3 İle Elde Edilen Bulgular

Öğrencilerin İngilizceden Türkçeye birebir çeviri veya doğrudan aktarım yoluyla olduğu gibi kullanıma soktukları sözcük ve kalıp-sözlerin oranı hakkında sayısal veri toplamak amacıyla uygulanmış olan ÖA3'ün sonuçları öğrencilerin tamamını kapsayacak biçimde sınıf tabanlı ve şubelerdeki durumu incelemek üzere şube tabanlı olarak iki farklı biçimde incelenmiştir.

2.9.2.1. ÖA3 İle Elde Edilen Sınıf Tabanlı Bulgular

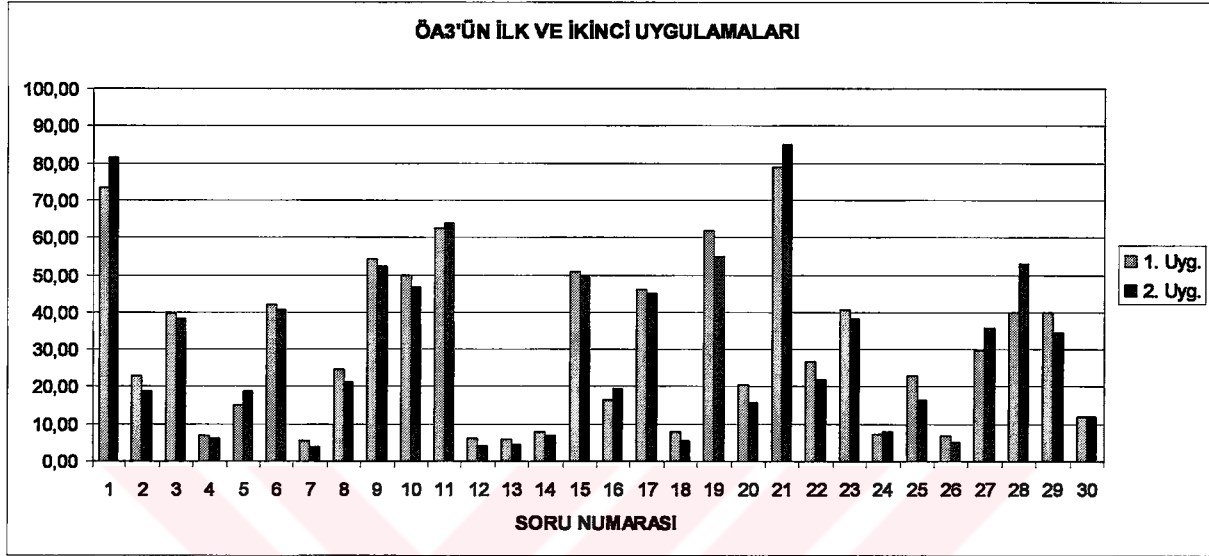
ÖA3'ün ilk uygulaması sonucunda elde edilen sınıf tabanlı bulguları içeren yüzdelerik değerler Çizelge 7.'de sunulmuştur.¹

Çizelge 7. ÖA3 İle Elde Edilen Sınıf Tabanlı Sonuçlar

SORU NO	İZLENEN SEÇENEK	İLK UYGULAMADAKİ İŞARETLENME ORANI (%)	İKİNCİ UYGULAMADAKİ İŞARETLENME ORANI (%)	İKİ UYGULAMA ARASINDAKİ DEĞİŞİM (%)
1	B	73,21	81,68	8,47
2	C	22,86	18,68	-4,18
3	D	39,64	38,10	-1,55
4	D	6,79	6,23	-0,56
5	B	15,00	18,68	3,68
6	C	42,14	40,66	-1,48
7	D	5,36	3,66	-1,69
8	A	24,64	21,25	-3,40
9	B	54,29	52,38	-1,90
10	C	50,00	46,89	-3,11
11	A	62,50	63,74	1,24
12	A	6,07	4,03	-2,04
13	D	5,71	4,40	-1,32
14	B	7,86	6,96	-0,90
15	C	50,71	49,45	-1,26
16	A	16,43	19,41	2,99
17	A	46,07	45,05	-1,02
18	C	7,86	5,49	-2,36
19	D	61,79	54,95	-6,84
20	A	20,36	15,75	-4,61
21	B	78,93	84,98	6,05
22	C	26,79	21,98	-4,81
23	C	40,71	38,10	-2,62
24	C	7,14	7,69	0,55
25	A	22,86	16,48	-6,37
26	B	6,79	5,13	-1,66
27	B	29,64	35,90	6,25
28	D	40,00	52,75	12,75
29	B	40,00	34,43	-5,57
30	B	11,79	12,09	0,30
ORTALAMA		30,80	30,23	-0,57

¹ Çizelge. 7'de "İZLENEN SEÇENEK" olarak belirtilen seçenekler, ÖA3'de bulunan her bir soru için sunulan dört seçenek arasında yabancı dilden çeviri veya doğrudan aktarım yoluyla anadil kullanımına sokulan öğeyi içeren seçeneğe karşılık gelmektedir.

Yukarıdaki çizelgeden de anlaşılacağı üzere her soru için yalnızca yabancı dilden aktarılan ögenin bulunduğu seçenek izlemeye alınmış ve değerlendirme bu seçenek üzerinden yapılmıştır. ÖA3'ün ilk ve ikinci uygulamaları sonucu izlenen seçeneklerin işaretlenme yüzdelerini gösteren çizge şöyle biçimlenmiştir:

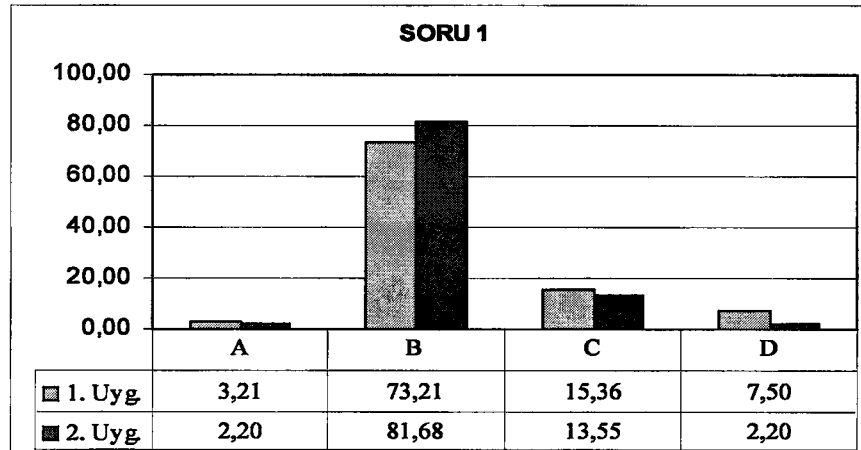

ÖA3'te yer alan soru ve seçenekler ile bunların ilk ve ikinci uygulamadaki sınıf tabanlı işaretlenme oranları aşağıdaki çizgelerle sunulmuştur.

1. Hamit: Cumartesi günü internete takılalım mı? Ne dersin?

Mesut: İyi olur, zaten ben de birkaç arkadaşla _____ düşünüyordum.

- a. e-sohbet etmeyi
- b. çet (chat) yapmayı
- c. internette sohbet etmeyi
- d. hoşbeş etmeyi

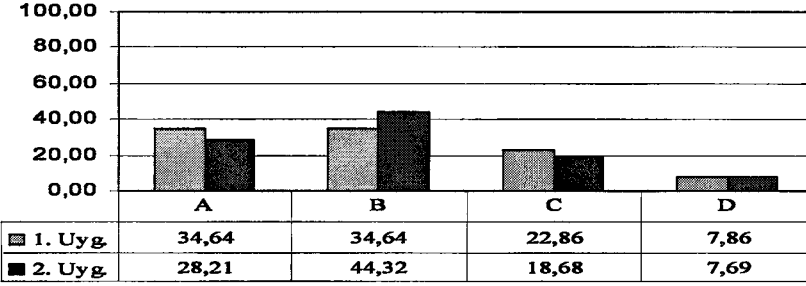
İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 8,47 oranında artmıştır.

2. Ahmet: Şimdi zamanım kısıtlı. Başka bir zaman konuşuruz.

Ali : Olur. _____

- Hoşça kal!
- İyi günler!
- Hadi baay!
- Hadi bakalım.

SORU 2

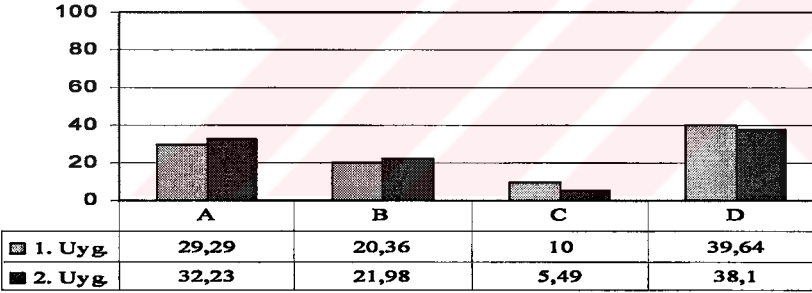
İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 4,18 oranında azalmıştır.

3. Jale : Hoş geldiniz. _____ .

Buse: Teşekkürler.

- Evinizdeymiş gibi davranın.
- Burası yabancı yer değil, sizin de eviniz sayılır.
- Evinizde olduğu kadar rahat edin.
- Kendinizi evinizdeymiş gibi hissedin.

SORU 3

İzlenen seçenek olan D seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,55 oranında azalmıştır.

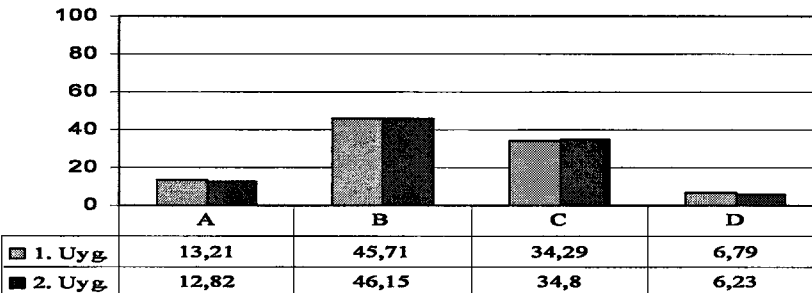
4. Sami : Tam şeye binecektik - _____ - şu Taksim'de olan ...

Hüseyin: Tramvay mı?

Sami : Hah, işte o.

- söyleyiver
- adı neydi
- sen söyle
- bilirsin

SORU 4

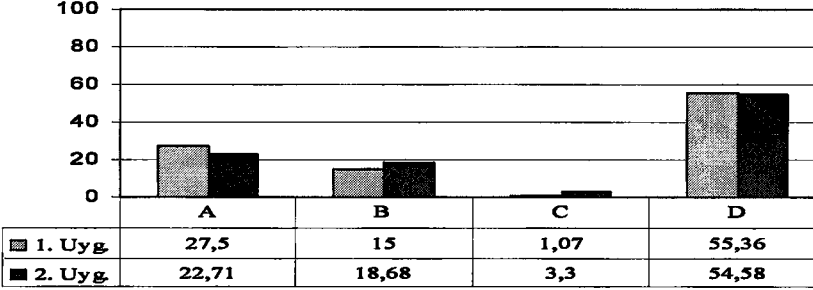
İzlenen seçenek olan D seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 0,56 oranında azalmıştır.

5. Rıdvan: Yahu bu internete nasıl giriliyor? İnternet tarayıcısını açıyorum sayfa görüntülenemiyor yazıyor.

Sami : Sayfayı görüntüleyebilmen için _____ olman lazım.

- hatta
- onlayn (online)
- telefonla konuşuyor
- bağlantıda

SORU 5

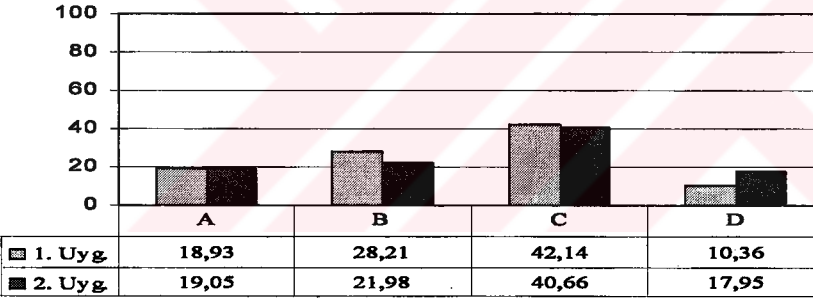

İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 3,68 oranında artmıştır.

6. Münevver: Bu kilolardan kurtulmanın bir yolu da _____ ürünler tüketmek.

- düşük kalorili
- hafif
- layt (light)
- kalorisiz

SORU 6

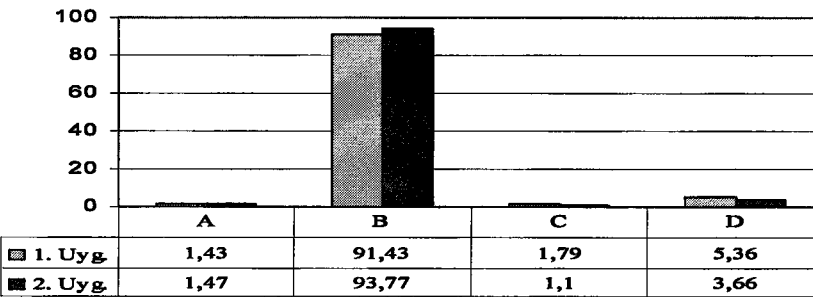
İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,48 oranında azalmıştır.

7. Cemal: Baksana Ferhat. Yeni aldığım _____ nasıl buldun?

Ferhat: Çok güzel görünüyor. Güle güle kullan.

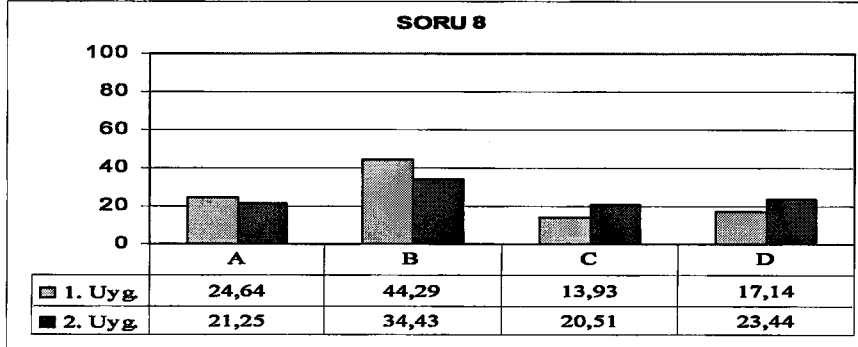
- bilgi işlemciyi
- bilgisayarı
- bilgi işlem cihazını
- kompüteri

SORU 7

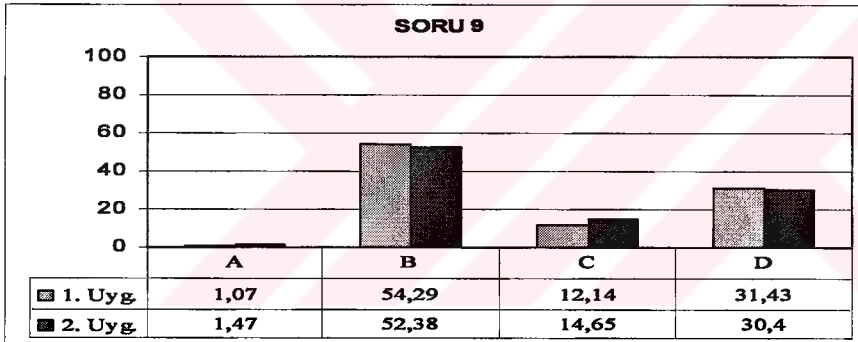
İzlenen seçenek olan D seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,69 oranında azalmıştır.

8. Feyza : Şule'yi gördün mü? Son zamanlarda ne kadar zayıflamış!
Melahat: Bence de. Ama bu çok normal. Üç aydır _____ gidiyormuş.
a. fitnis sentıra (fitness center)
b. zayıflama merkezine
c. vücut geliştirme merkezine
d. güzellik merkezine

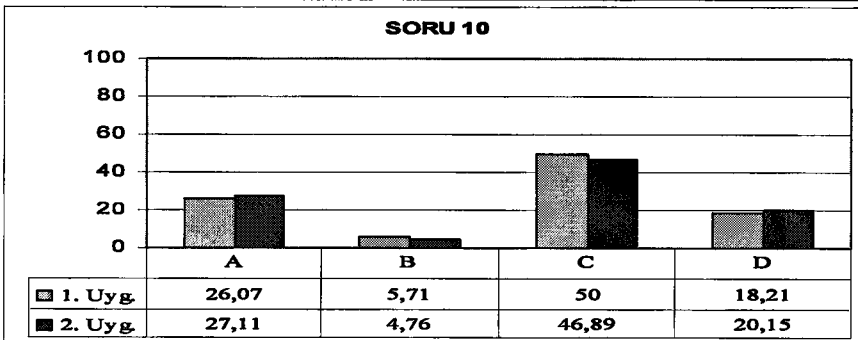
İzlenen seçenek olan A seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 3,40 oranında azalmıştır.

9. Bu Cumartesi _____ girecek olan filmi kesinlikle izlemeliyiz.
a. izlenmeye
b. vizyona
c. sinemaya
d. gösterime

İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,90 oranında azalmıştır.

10. Rıfki : Görüşmeyeli uzun zaman olmuştu. Bir araya gelmemiz çok iyi oldu.
Fuat : Haklısın, bir dahaki sefere araya bu kadar açmayalım.
Rıfki : Bence de. Benim biraz yapacak işim var. Bankaya gidiyorum.
Fuat : Oldu. _____
a. İyi günler!
b. Sağlıcakla kal!
c. Kendine iyi bak!
d. Hoşça kal.

İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 3,11 oranında azalmıştır.

11. Mehmet: Merhaba Ahmet bey. Nereden böyle?

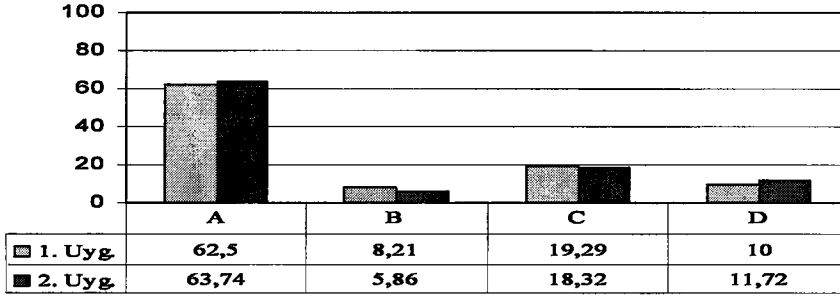
Ahmet : Hastaneden.

Mehmet: Hayırdır? Geçmiş olsun?

Ahmet : Önemli bir şey değil. Malum yaşıma ilerledi. Çok geç olmadan _____ dedim.

- a. bir çekap (check up) yaptırayım
- b. baştan aşağıya vücudumu şöyle bir kontrol ettireyim
- c. muayene olayım
- d. vücudumu tepeden tırnağa bir muayene ettireyim

SORU 11

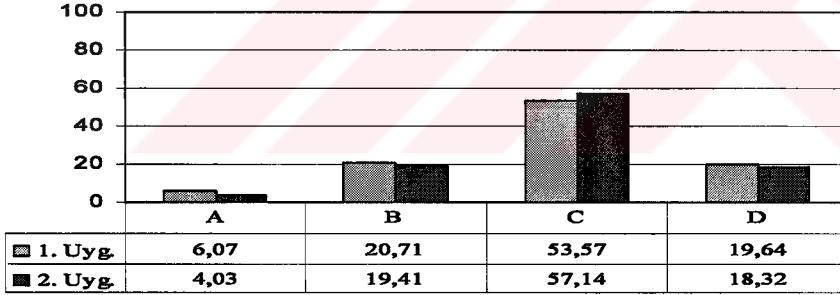
İzlenen seçenek olan A seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,24 oranında artmıştır.

12. Rafet: _____

Sema: Biraz serserim gibiyim. Uyuyakalmışım

- a. Nasıl hissediyorsun?
- b. Kendini nasıl hissediyorsun?
- c. Nasılsın?
- d. İyi misin?

SORU 12

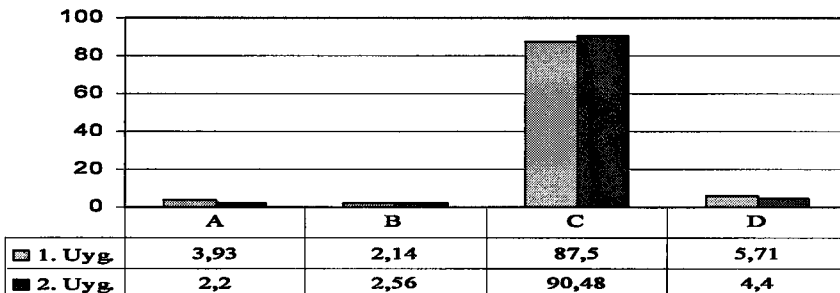

İzlenen seçenek olan A seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 2,04 oranında azalmıştır.

13. 2004 yılında izlenme rekorları kıran film bir Hollywood _____ idi.

- a. üretimi
- b. yönetimi
- c. yapımı
- d. prodüksiyonu

SORU 13

İzlenen seçenek olan D seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,32 oranında azalmıştır.

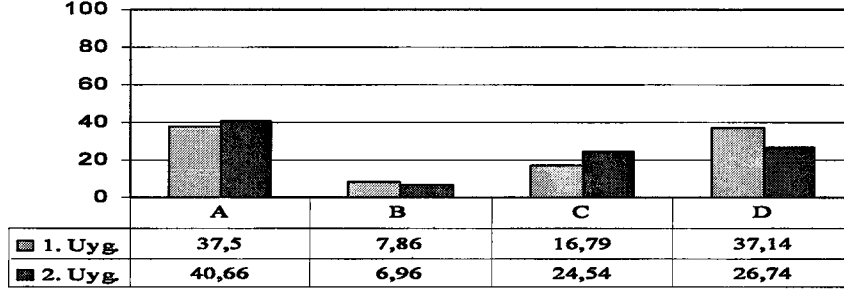
14. (Telefonda) Rifat: Beni niye aramıştın?

Cafer: Biraz uzun bir hikaye. Vaktin var mı?

Rifat: Şey, biraz acelem var aslında. Şimdi kapatmam lazım. _____

- a. Seni sonra ararım.
- b. Ben sana dönerim.
- c. Ben seni ararım.
- d. Sonra konuşuruz.

SORU 14

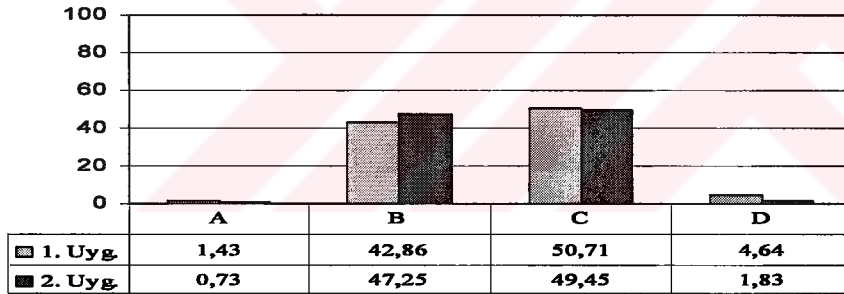
İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 0,90 oranında azalmıştır.

15. Hamit: Hamdi'nin aldığı yeni _____ bilgisayar 2000 dolarmış.

Sacit : İnanmıyorum.

- a. Portatif
- b. Dizüstü
- c. Leptap (Laptop)
- d. Taşınabilir

SORU 15

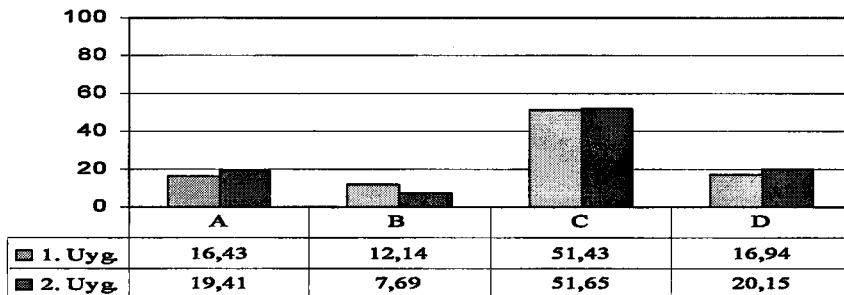

İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,26 oranında azalmıştır.

16. Hey, yeni cep telefonunun _____ çok beğendim. Markası ne?

- a. dizaynını
- b. biçimini
- c. şeklini
- d. tasarımını

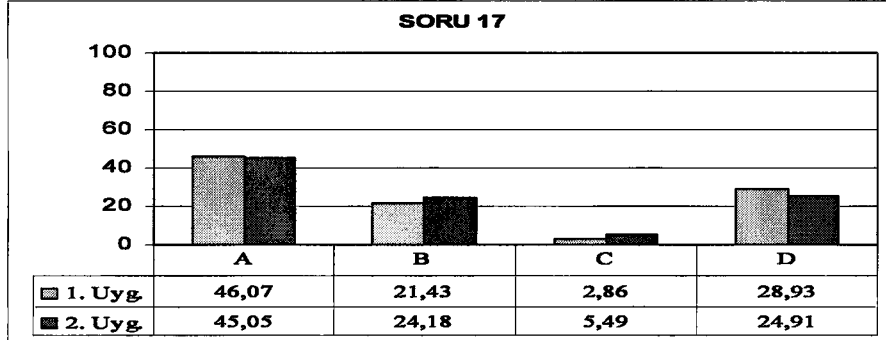
SORU 16

İzlenen seçenek olan A seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 2,99 oranında artmıştır.

17. Peugeot'nun yeni modelini gördüm. Çok güzel. Yeniköy'deki _____ sergiliyorlardı.

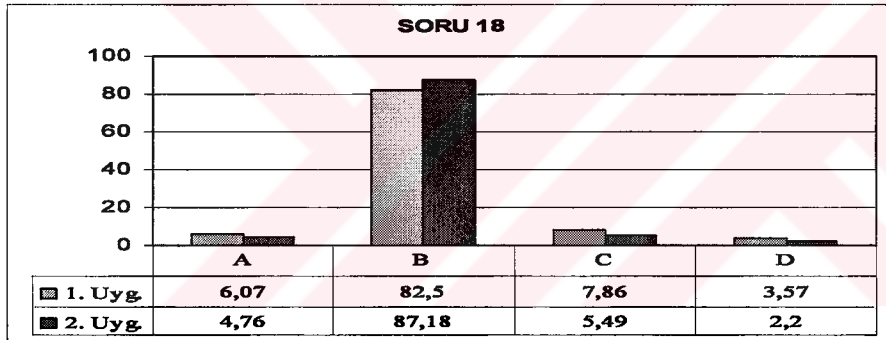
- a. şovrumda (showroom)
- b. sergi yerinde
- c. teşhir salonunda
- d. tanıtım yerinde

İzlenen seçenek olan A seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,02 oranında azalmıştır.

18. Yiyeceklerde kullandıkları katkı maddelerinin zararlı etkilerinden korunmak istiyorsan _____ yiyecekleri tercih etmelisin.

- a. tabii
- b. doğal
- c. natürel
- d. doğadan

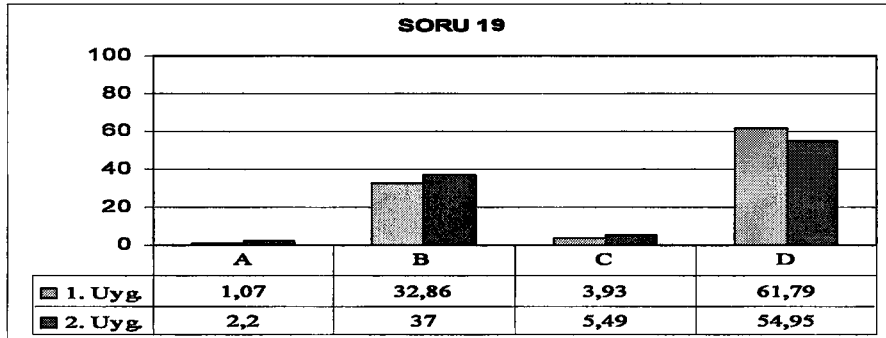

İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 2,36 oranında azalmıştır.

19. Şenol : Bilgisayarın nesi var?

Cezmi: Galiba _____ bozuk.

- a. ok işareti
- b. fare
- c. imleç
- d. maus (mouse)

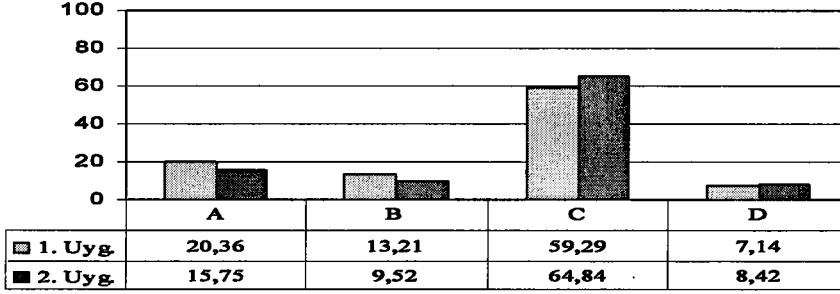
İzlenen seçenek olan D seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 6,84 oranında azalmıştır.

20. Arif : Unutma, yarın saat 5'de sinemanın önünde oluyoruz, tamam mı?

Behçet: _____

- a. Okey
- b. Oldu
- c. Tamam
- d. Peki

SORU 20

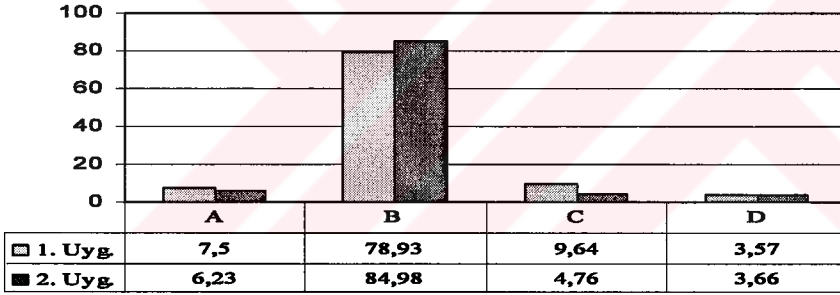
İzlenen seçenek olan A seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 4,61 oranında azalmıştır.

21. Mahir : Neredesin abi, geciktin?

Muzaffer: Şöyle bir _____ bakayım dedim. Zaman nasıl geçmiş anlamadım.

- a. e-postalarım
- b. mail'lerime
- c. elektronik postalarım
- d. iletilerime

SORU 21

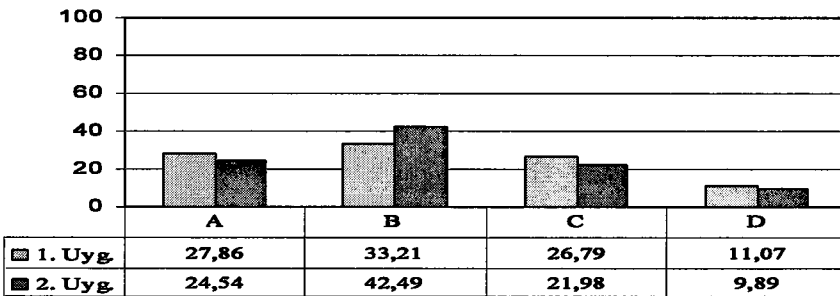
İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 6,05 oranında artmıştır.

22. Fuat : Sen de Bircan gibi üçgen bir vücuda sahip olmak istemez misin?

Mahir: Elbette. Ben de bunun için hafta sonları _____ takılacağım.

- a. vücut geliştirme kursuna
- b. vücut geliştirmeye
- c. body building'e
- d. kas geliştirmeye

SORU 22

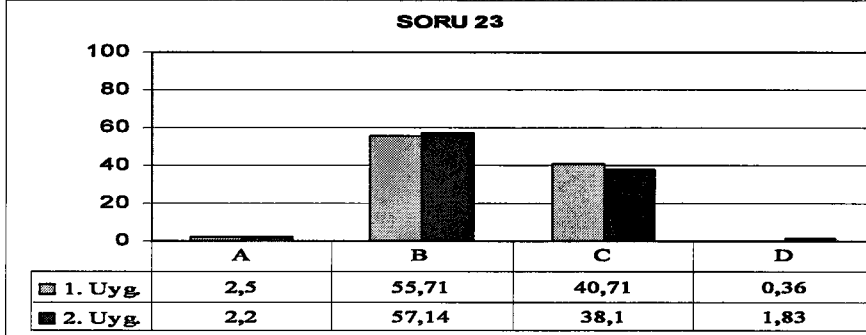

İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 4,81 oranında azalmıştır.

23. İsmail: Bu bilgisayardan çıktı alamıyor muyuz?

Ali : Maalesef. _____ bozuk.

- a. yazdırıcı
- b. yazıcı
- c. printer
- d. çıktı

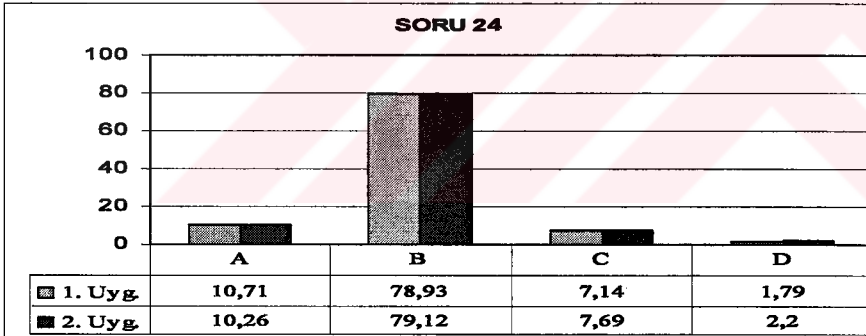

İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 2,62 oranında azalmıştır.

24. Sıtkı : Araba çalışmıyor. Sen anlarsın. Ne olabilir?

Burak: Bujileri _____

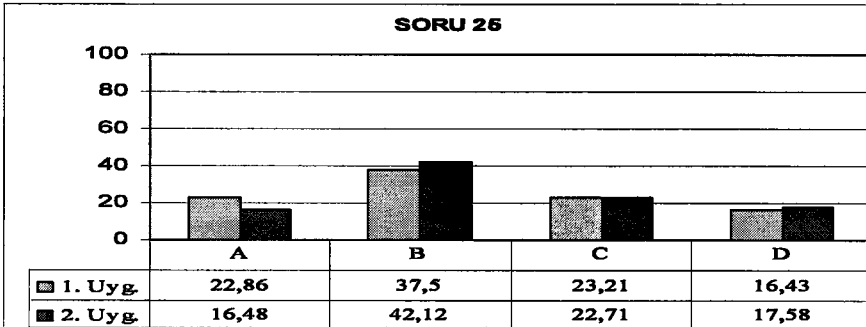
- a. inceledin mi?
- b. kontrol ettin mi?
- c. çek (check) ettin mi?
- d. gözlemledin mi?

İzlenen seçenek olan C seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 0,55 oranında artmıştır.

25. _____ Ne kadar güzel bir araba bu böyle!

- a. Wow!
- b. Vay be!
- c. Oba!
- d. Vay canına!

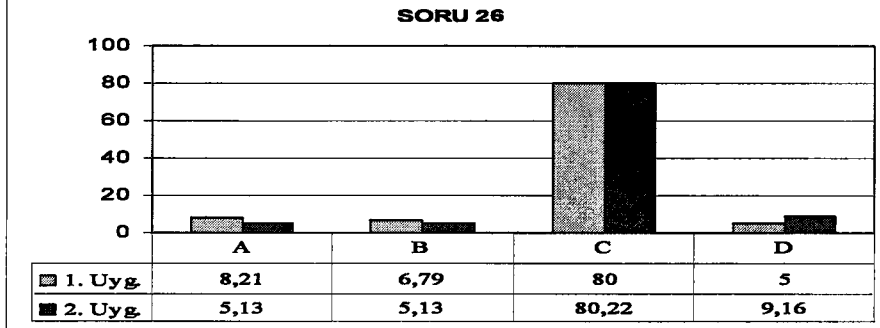

İzlenen seçenek olan A seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 6,37 oranında azalmıştır.

26. (Telefonda) Aslı : _____ için aramıştım. Planda bir değişiklik yok, yarın saat dokuzda Plaza'da buluşuyoruz değil mi?

Canan: Doğru.

- a. onaylamak
- b. konfirme etmek
- c. emin olmak
- d. doğrulamak

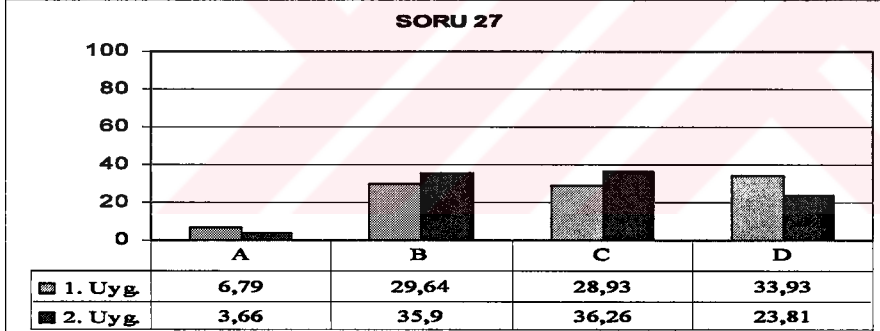

İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 1,66 oranında azalmıştır.

27. Tank: CD'yi kopyaladın mı?

Can : Hayır, _____ korumalı olduğu için kopyalanmıyor.

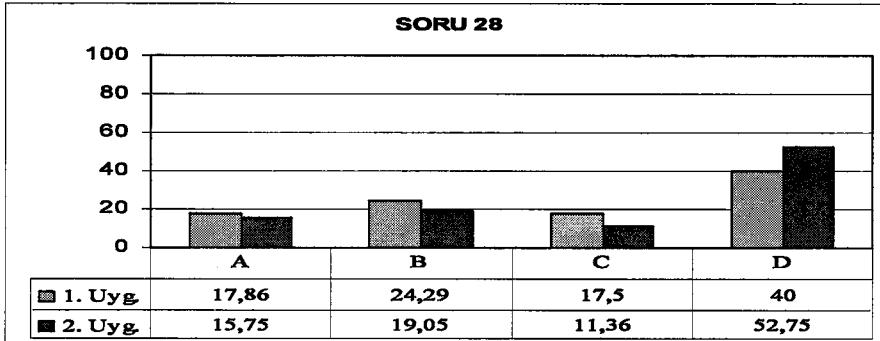
- a. imtiyaz hakkı
- b. kopirayt (copyright)
- c. telif hakkı
- d. çoğaltım

İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 6,25 oranında artmıştır.

28. Şimdi gençler daha çok _____ filmlerden hoşlanıyor.

- a. hareketli
- b. vurdulu-kırdılı
- c. macera türü
- d. aksiyon türü

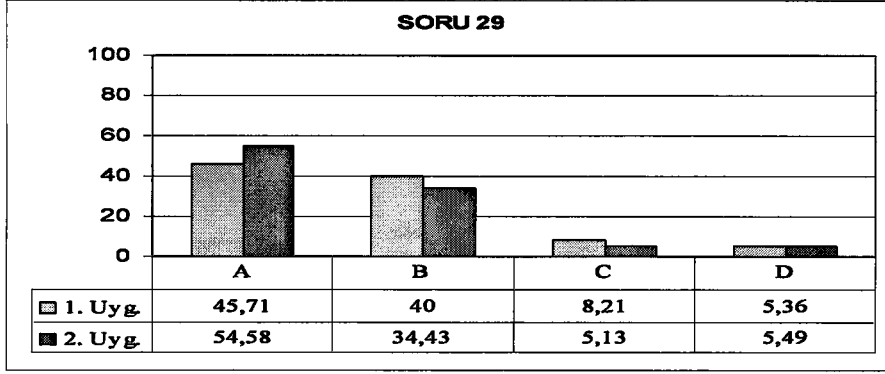

İzlenen seçenek olan D seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 12,75 oranında artmıştır.

29. Emrah: Bu kadar yazıyı bilgisayara nasıl aktaracağım?

Can : Neden _____ kullanmıyorsun?

- a. tarayıcı
- b. skenir (scanner)
- c. aktarma cihazı
- d. tarama cihazı

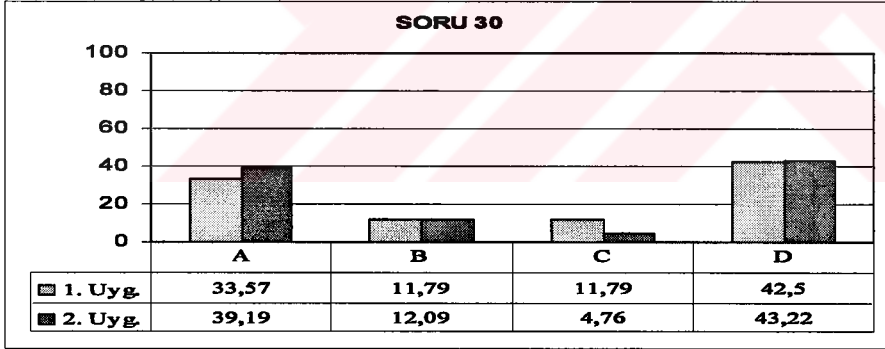

İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 5,57 oranında azalmıştır.

30. Tanju : Hey, bugün çok _____ görünüyorsun!

Kaan : Saçımı jöleledim.

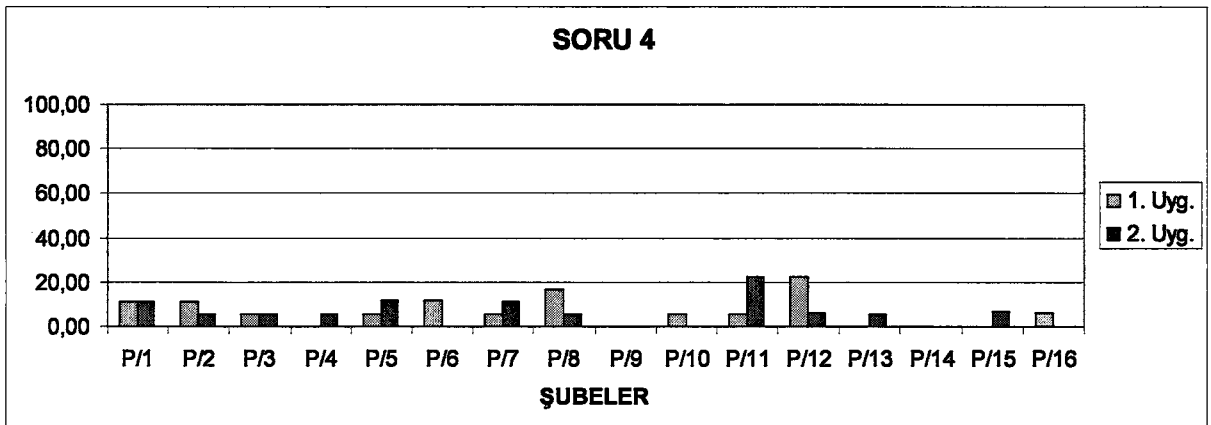
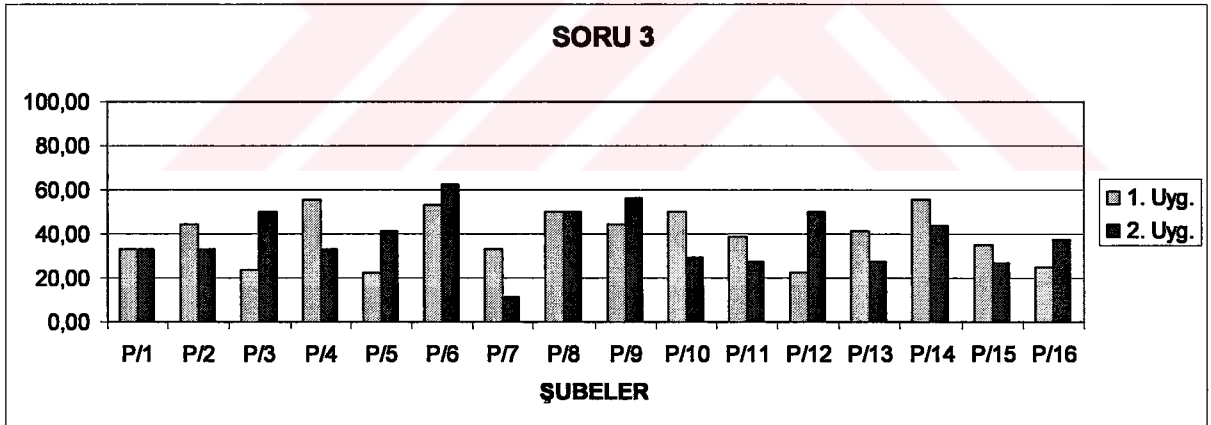
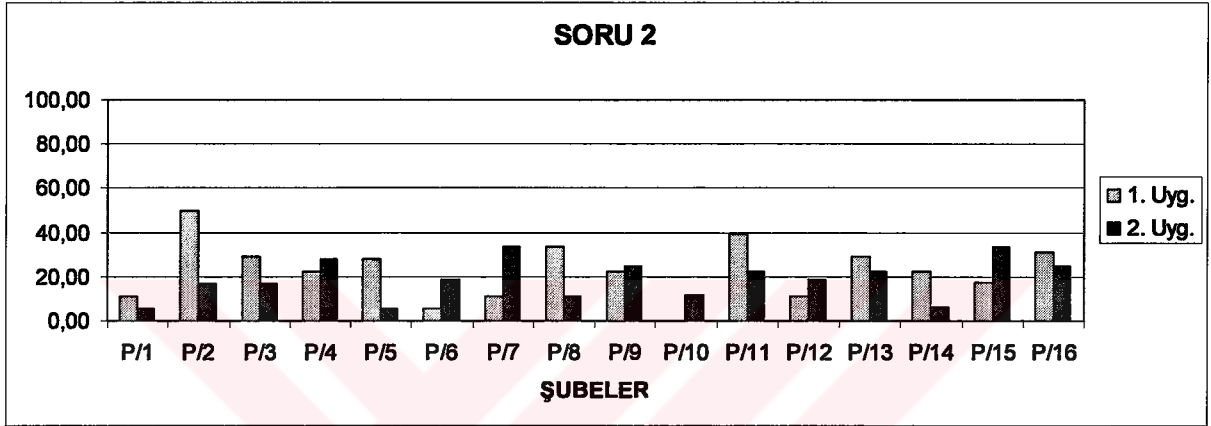
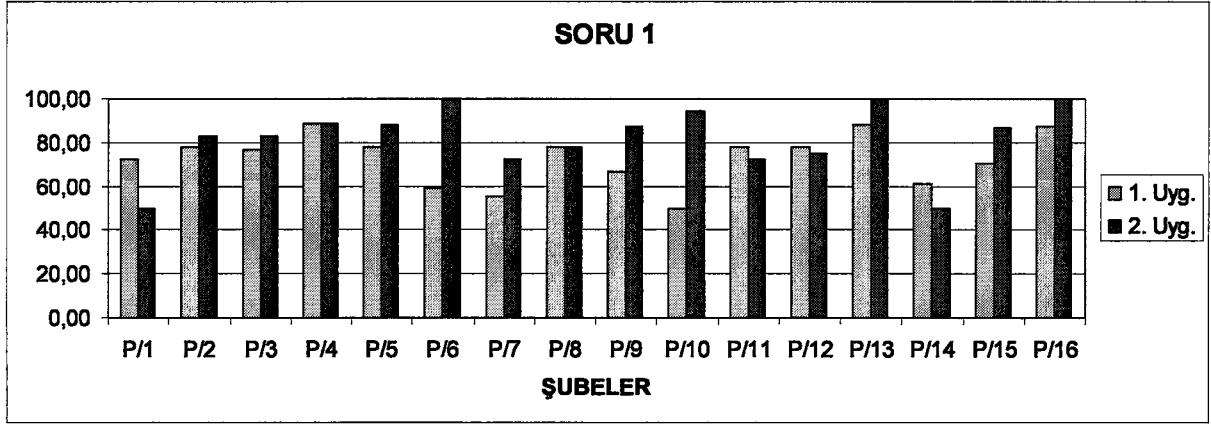
- a. hoş
- b. cool
- c. sıkı
- d. yakışıklı

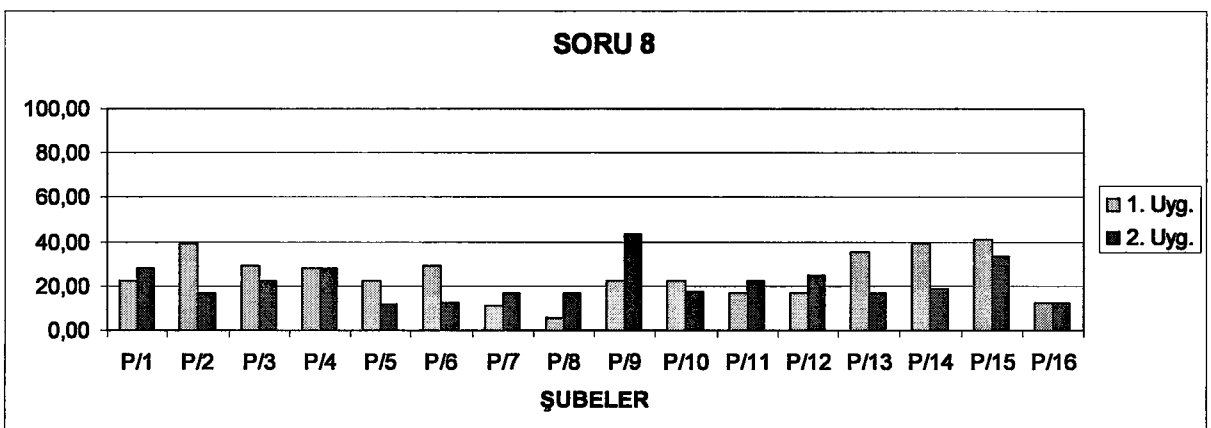
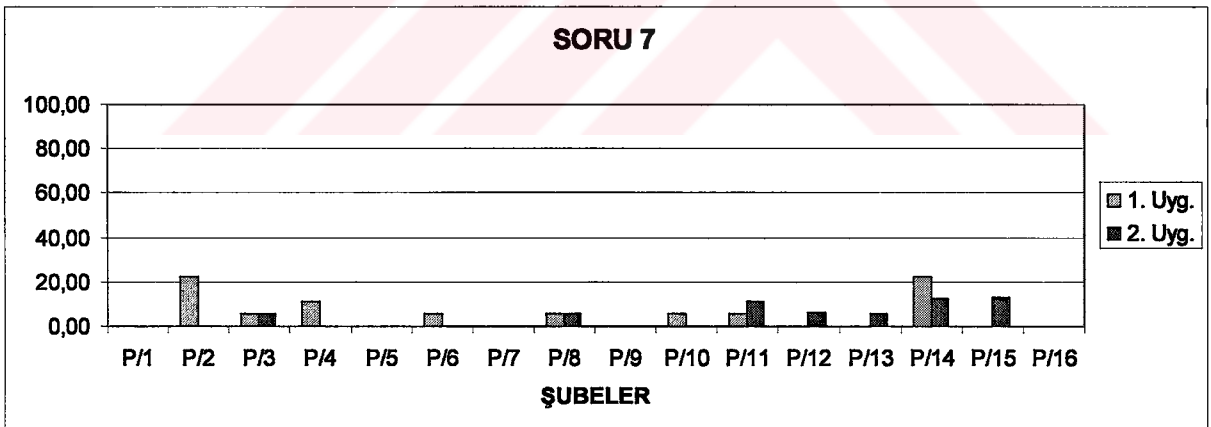
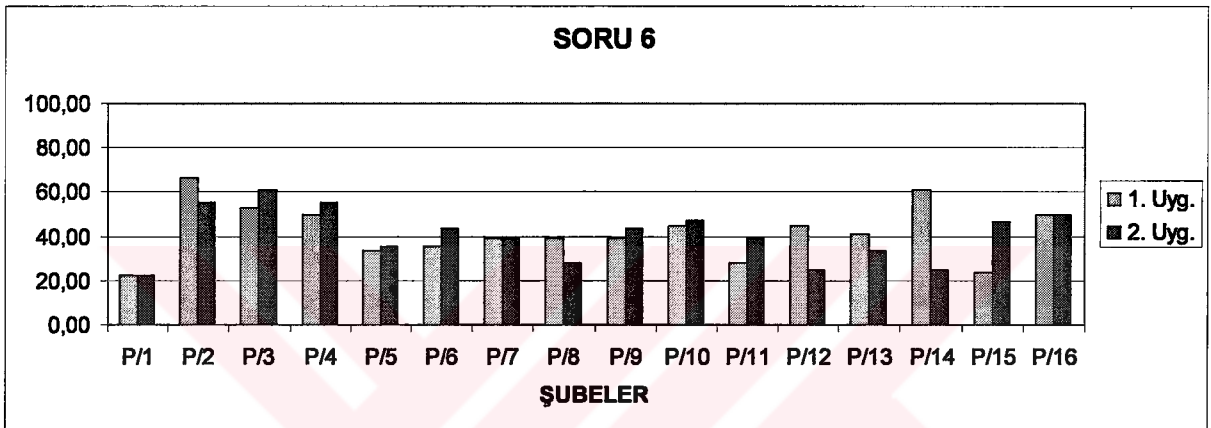
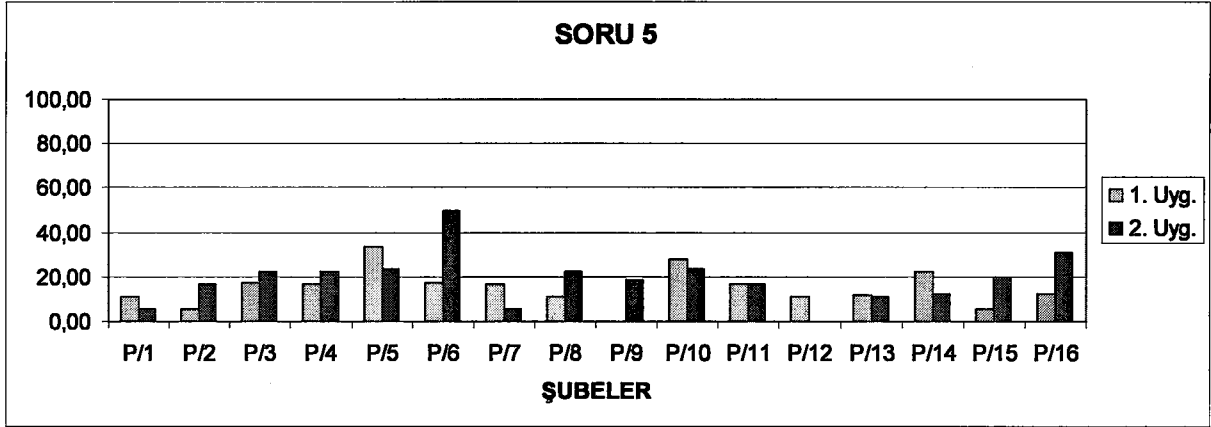

İzlenen seçenek olan B seçeneğinin işaretlenme oranı ikinci uygulamada % 0,30 oranında artmıştır.

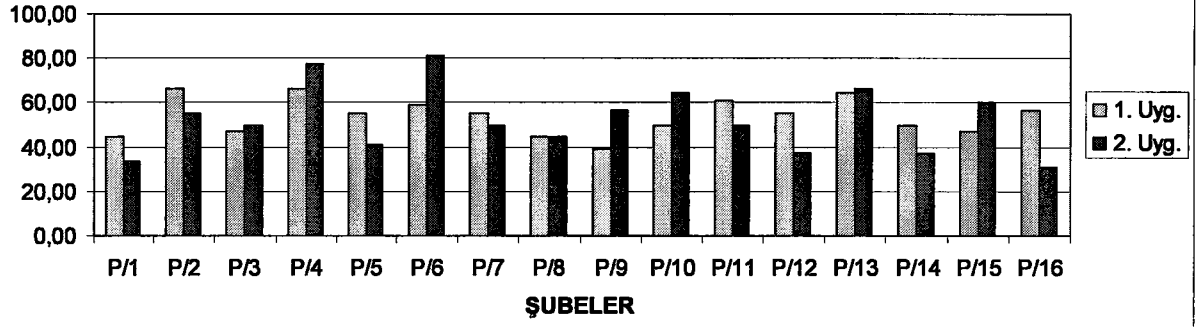
2.9.2.2. ÖA3 İle Elde Edilen Şube Tabanlı Bulgular

Bu bölümde ÖA3'te yer alan her sorunun izlenen seçeneğinin ilk ve ikinci uygulama sonucunda yüzdelik işaretlenme oranları, on altı şubenin yanıtlarını içerecek biçimde her soru için ayrı birer çizgeyle sunulmuştur.

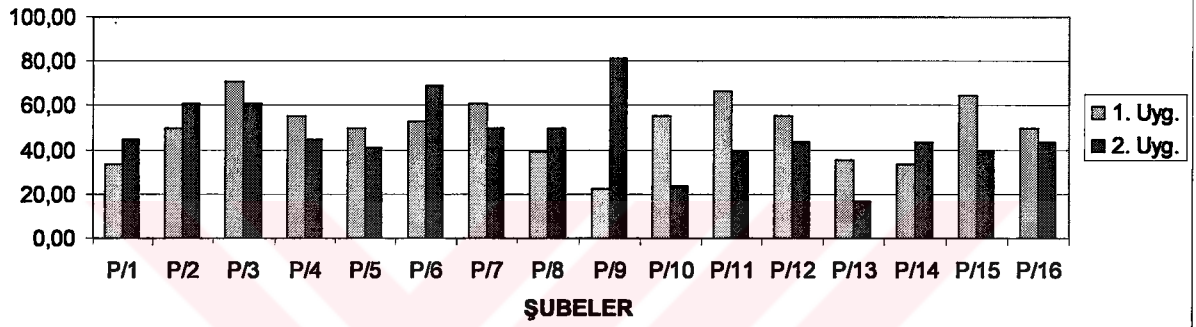

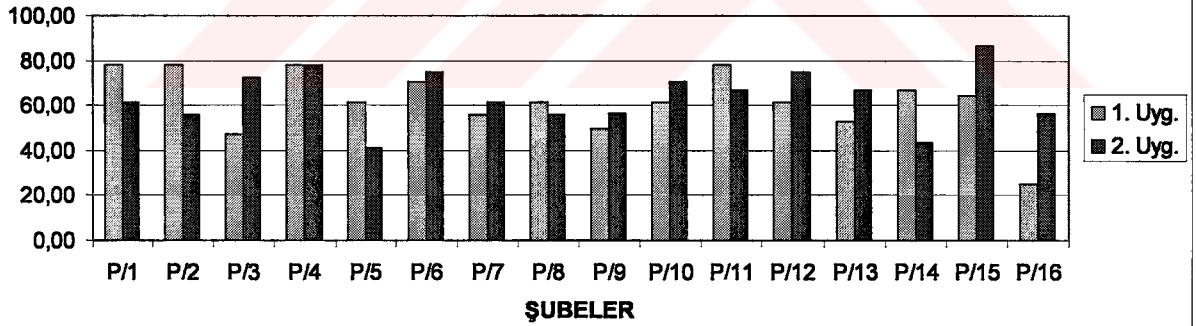
SORU 9

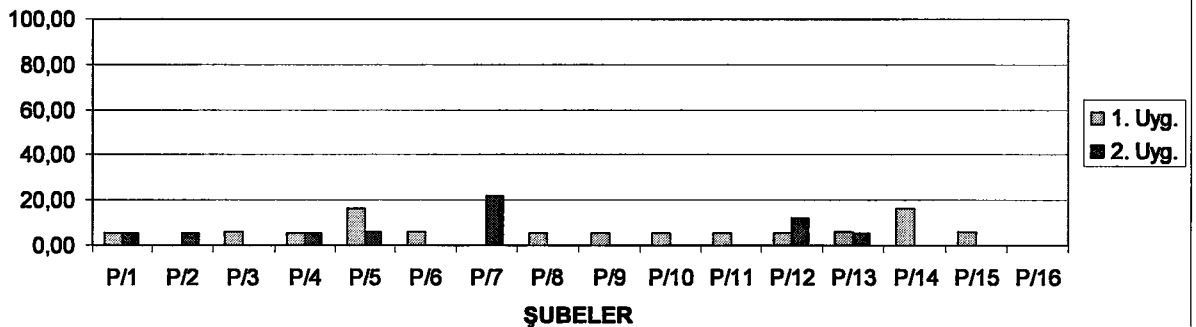
SORU 10

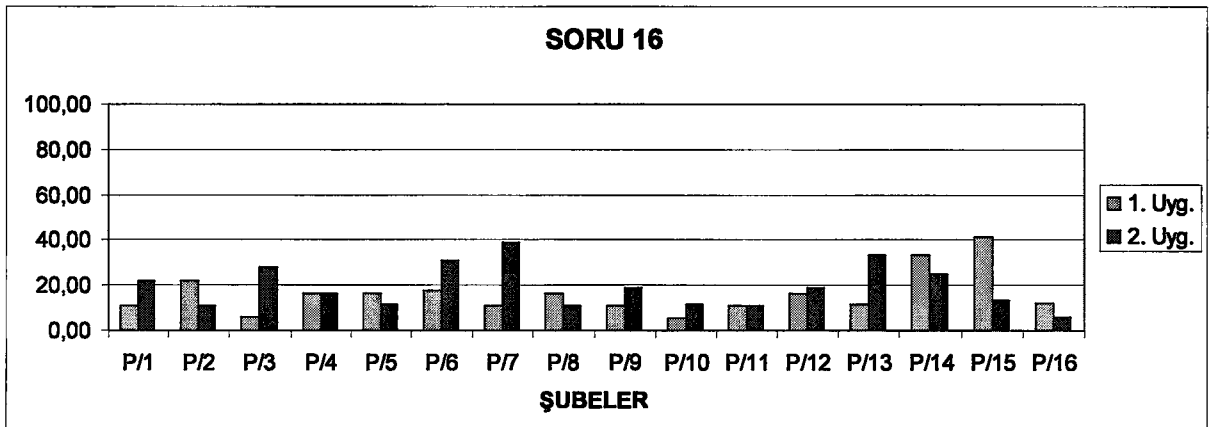
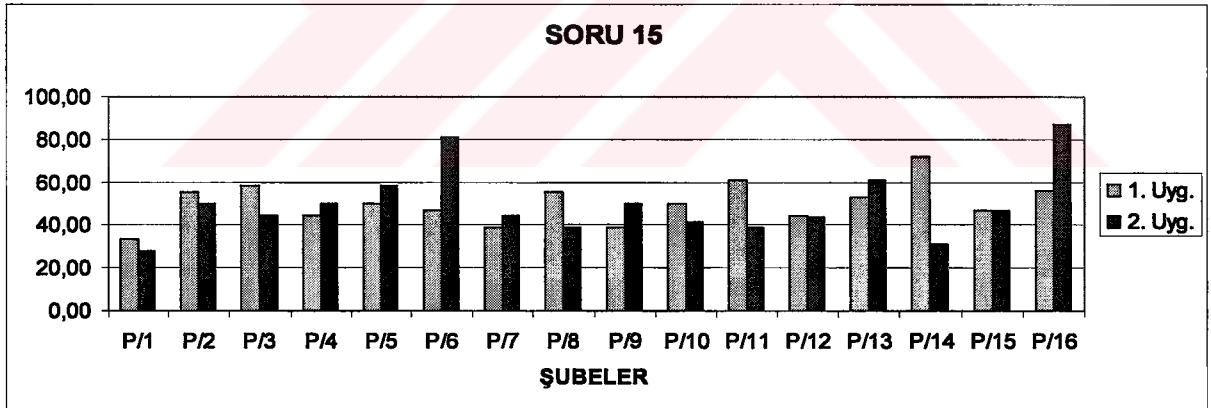
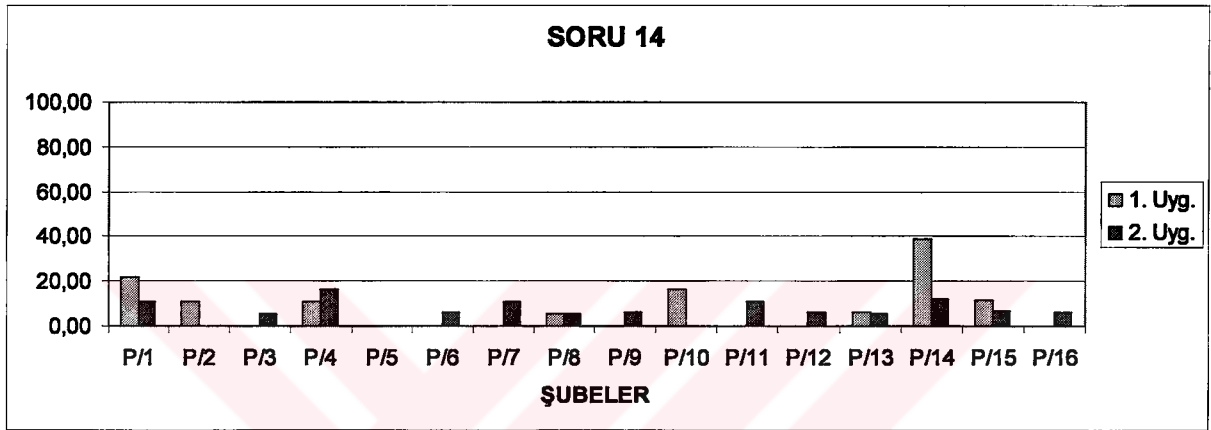
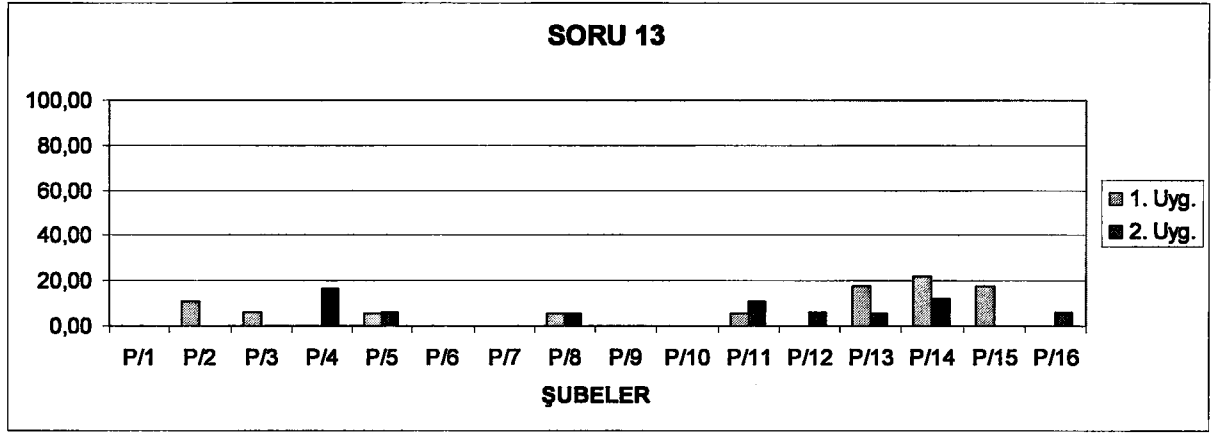

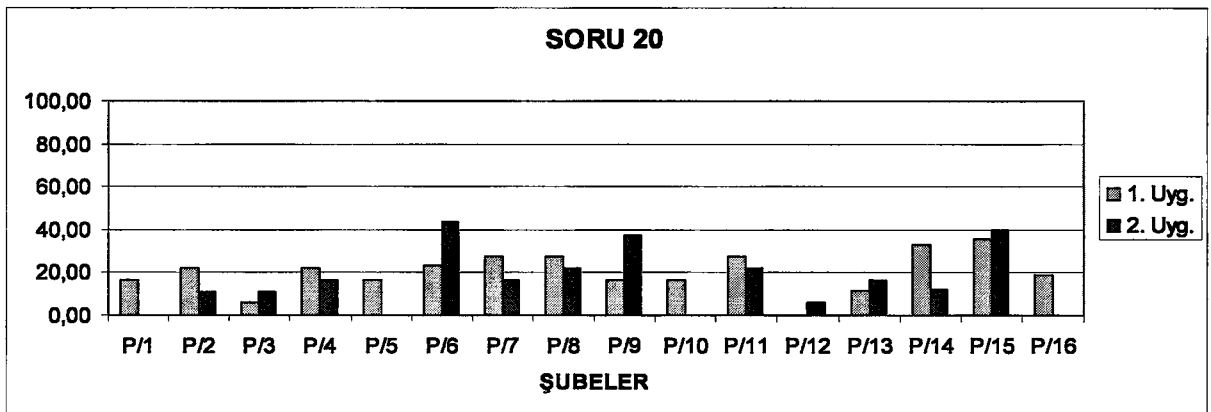
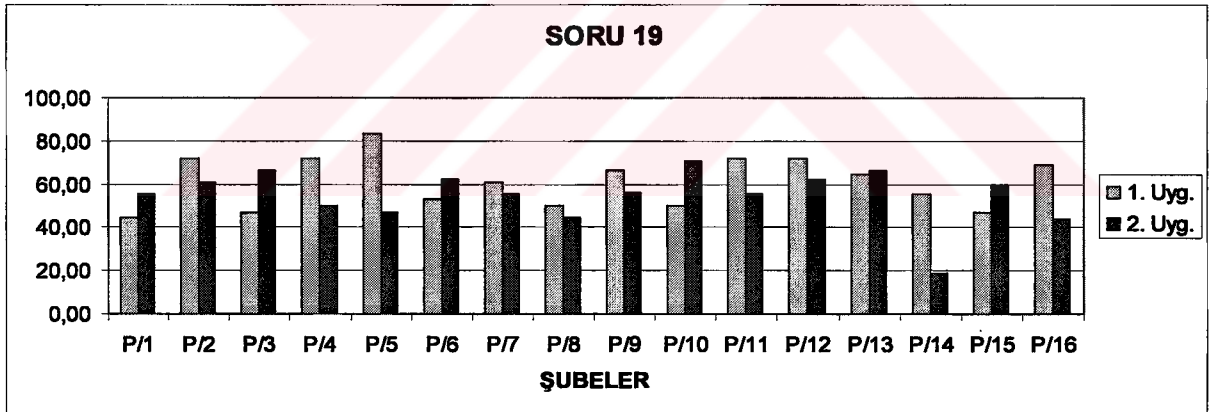
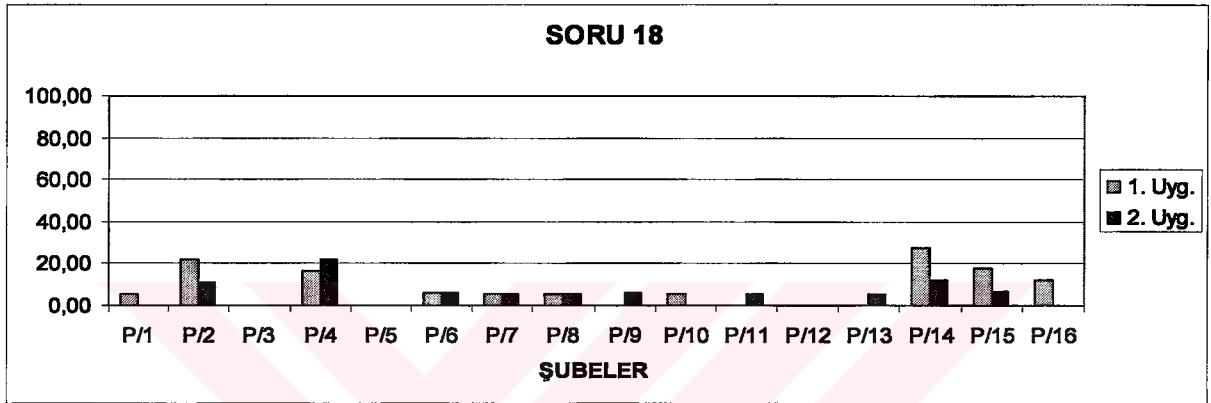
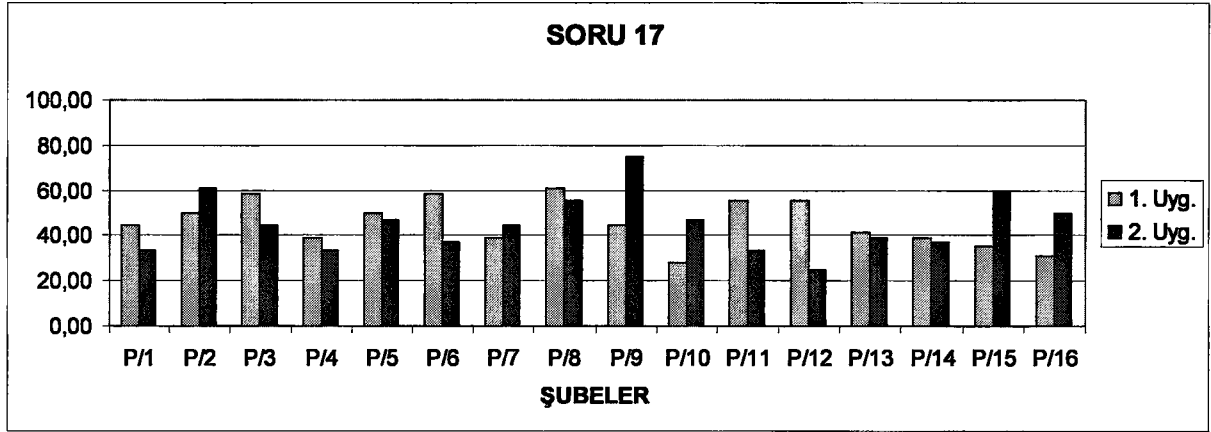
SORU 11

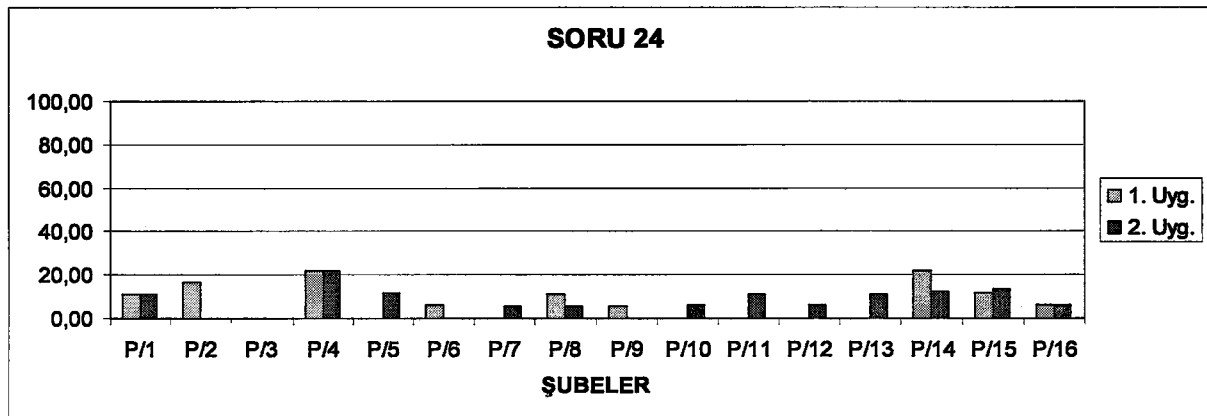
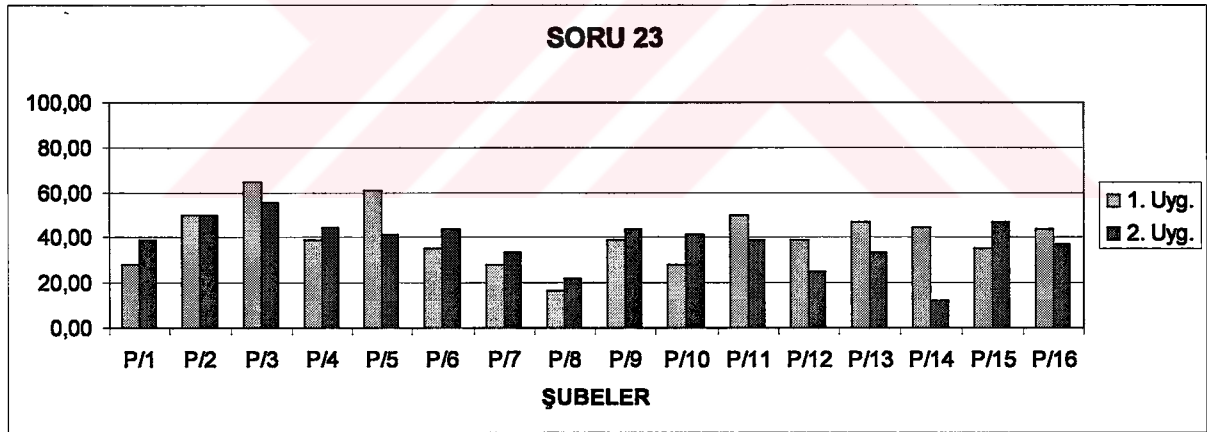
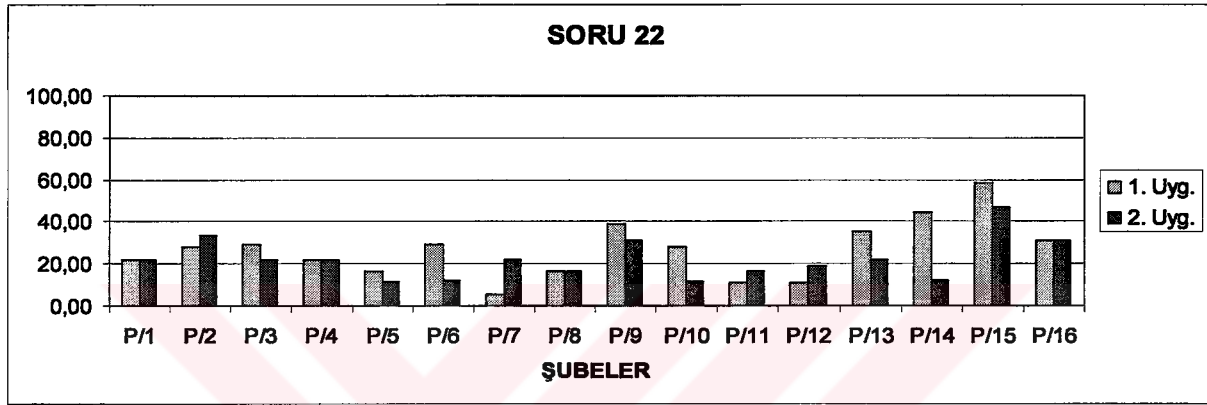
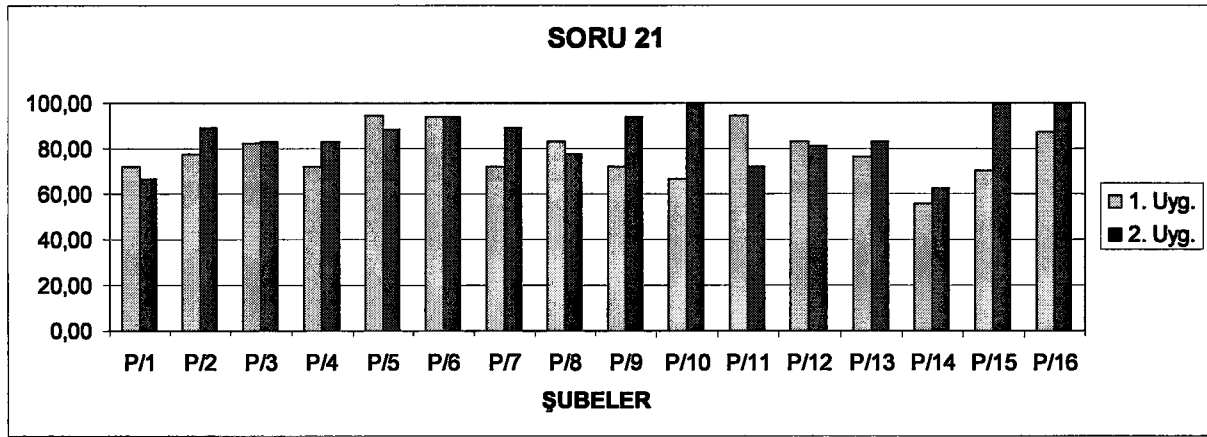

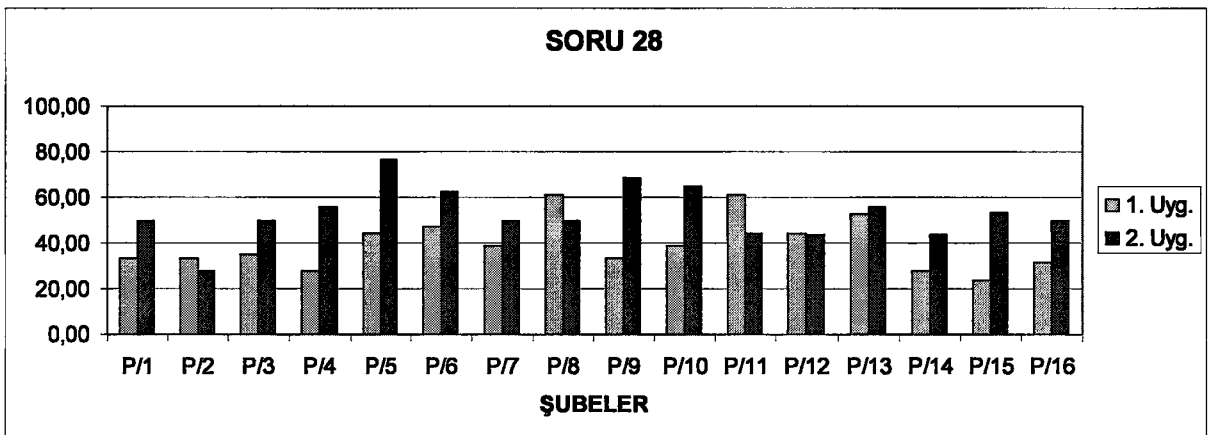
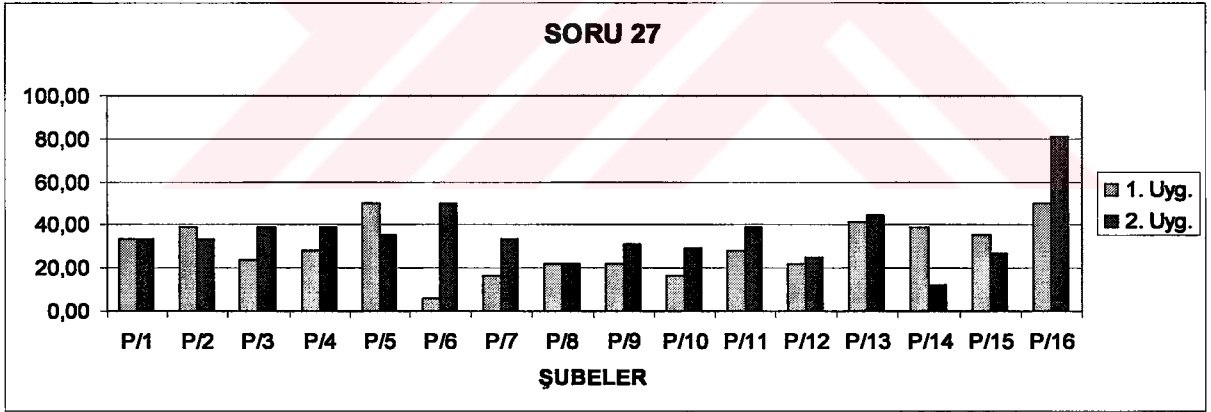
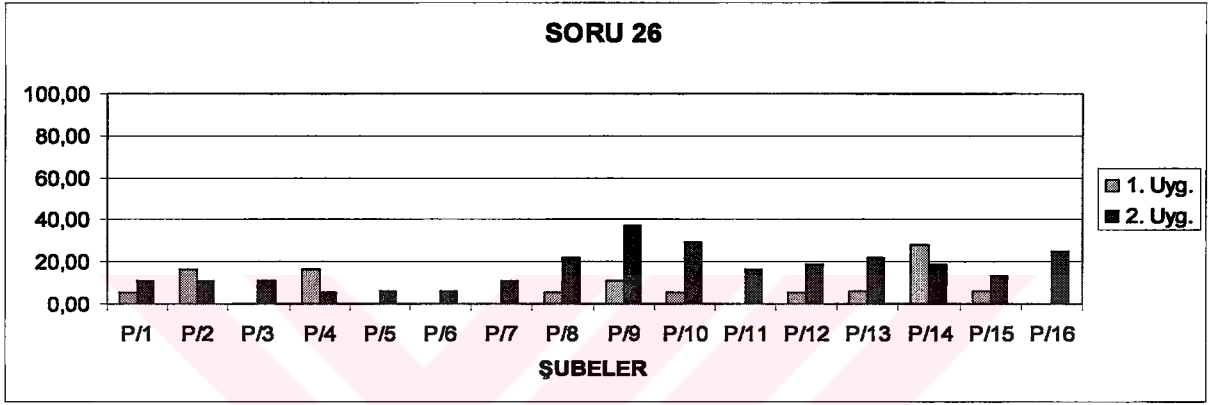
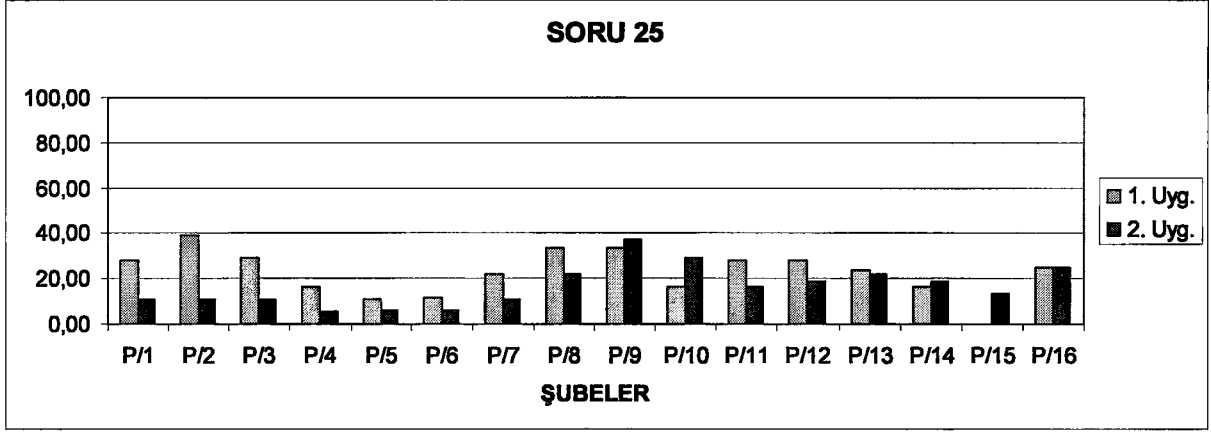
SORU 12

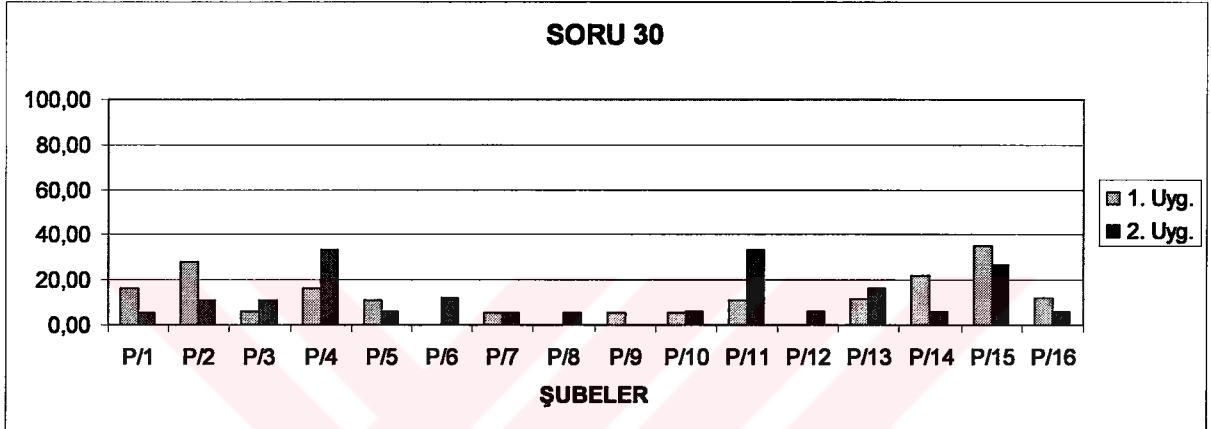
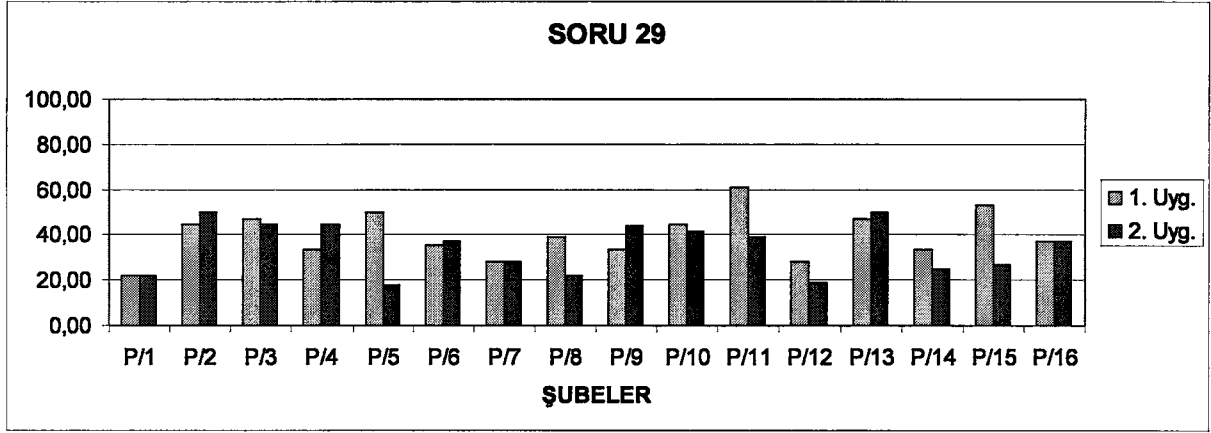

ÖA3'te kullanımı sorgulanan öğelerin kullanımı hakkında yukarıdaki çizgelerle sunulmuş olan şube tabanlı bulguların ilk ve ikinci uygulama sonuçlarının karşılaştırılması sonucunda elde edilen değişim göz önünde bulundurularak yapılan bir sıralamayla, yapıların kullanım sıklığı bağlamında şube tabanlı değişim sıralaması aşağıda, Çizelge 8.'de sunulmuştur.

Çizelge 8. Erek-Dil Öğelerinin Anadilde Kullanım Değişim Sıralaması

EN SEYREK ←																	→ EN SIK
P/14	P/2	P/5	P/11	P/8	P/1	P/12	P/13	P/4	P/3	P/15	P/16	P/10	P/7	P/6	P/9		

2.9.2.3. ÖA3 İle Elde Edilen Ölçüt Tabanlı Bulgular

Yabancı dilden birebir çeviri veya doğrudan aktarım yoluyla anadilde kullanıma sokulan öğeler üç ölçüte göre sınıflandırmıştır. Bunlar 1)Sözcük, 2)Kalıp-söz ve 3)Kavram biçiminde düşünülmüştür. *Sözcük* gurubu adından da anlaşılacağı üzere tek-sözcüklük öğeleri,

Kalıp-söz gurubu ise günlük yaşıntıda kullanılan kalıplaşmış ve birden fazla sözcükten oluşun deyişleri içermektedir. *Kavram* gurubu anadilde kavram olarak da bulunmayan ve dolayısıyla anadil ekini için yeni olan kavramla birlikte giren sözcük veya kalıp-sözleri içermektedir.

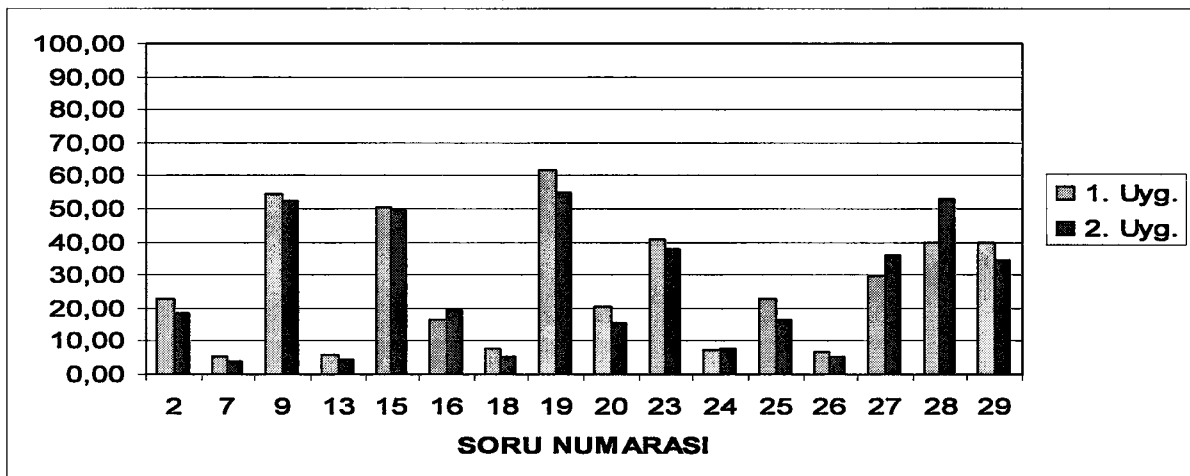
ÖA3'te bulunan otuz soru bu ölçütler göz önünde bulundurularak sınıflandığında, ÖA3'te bulunan otuz soru arasında *Sözcük* gurubuna giren on altı soru ve bunlara ait yüzdelik değeri içeren bulgular Çizelge 9'da görölmektedir.

Çizelge 9. Sözcük Gurubuna Ait Bulgular

Soru No	İlk Uygulama	İkinci Uygulama	Değişim
Soru 2	22,86	18,68	-4,18
Soru 7	5,36	3,66	-1,69
Soru 9	54,29	52,38	-1,90
Soru 13	5,71	4,40	-1,32
Soru 15	50,71	49,45	-1,26
Soru 16	16,43	19,41	2,99
Soru 18	7,86	5,49	-2,36
Soru 19	61,79	54,95	-6,84
Soru 20	20,36	15,75	-4,61
Soru 23	40,71	38,10	-2,62
Soru 24	7,14	7,69	0,55
Soru 25	22,86	16,48	-6,37
Soru 26	6,79	5,13	-1,66
Soru 27	29,64	35,90	6,25
Soru 28	40,00	52,75	12,75
Soru 29	40,00	34,43	-5,57
Ortalama			-1,12

ÖA3 aracılığıyla elde edilen bulgular ölçüt tabanlı olacak biçimde gruplandırıldığında *Sözcük* gurubuna giren on altı soruya ait verileri içeren çizge şu biçimde ortaya çıkmıştır:

SÖZCÜK ÖLÇÜTÜNE UYAN SORULAR

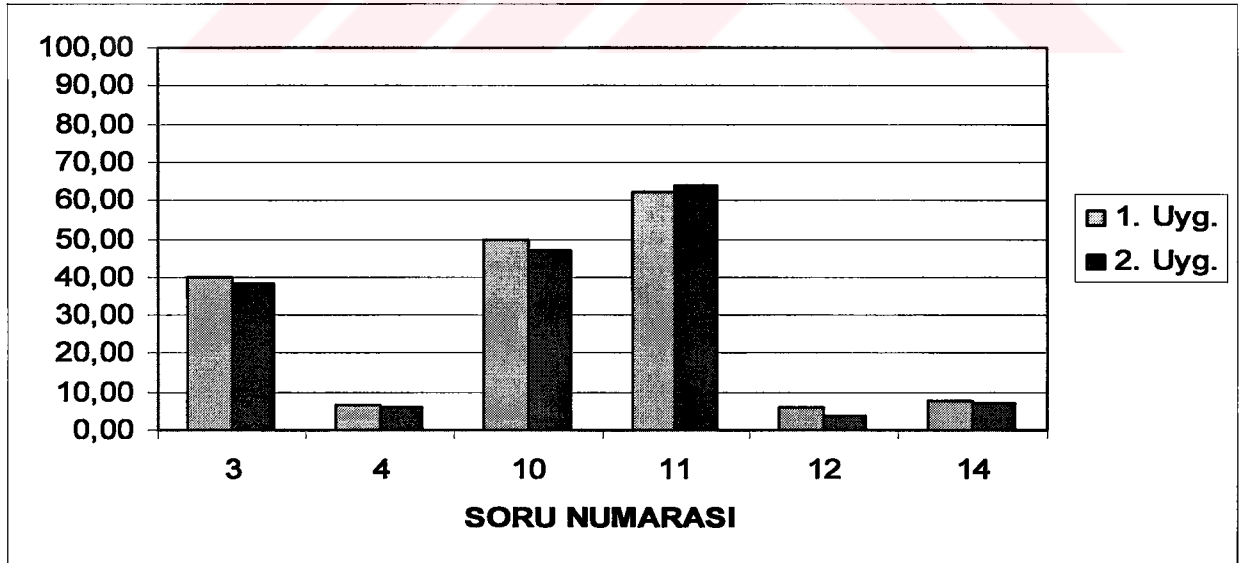
Kalıp-söz gurubuna giren altı soru numaraları ve bunlara ait yüzdelik değerleri içeren bulgular Çizelge 10'da sunulmuştur.

Çizelge 10. Kalıp-söz Gurubuna Ait Bulgular

Soru No	İlk Uygulama	İkinci Uygulama	Değişim
Soru 3	39,64	38,10	-1,55
Soru 4	6,79	6,23	-0,56
Soru 10	50,00	46,89	-3,11
Soru 11	62,50	63,74	1,24
Soru 12	6,07	4,03	-2,04
Soru 14	7,86	6,96	-0,90
Ortalama			-1,15

ÖA3 aracılığıyla elde edilen bulgular ölçüt tabanlı olacak biçimde gruplandırıldığında *Kalıp-söz* gurubuna giren on altı soruya ait verileri içeren çizge şu biçimde ortaya çıkmıştır:

KALIP-SÖZ ÖLÇÜTÜNE UYAN SORULAR

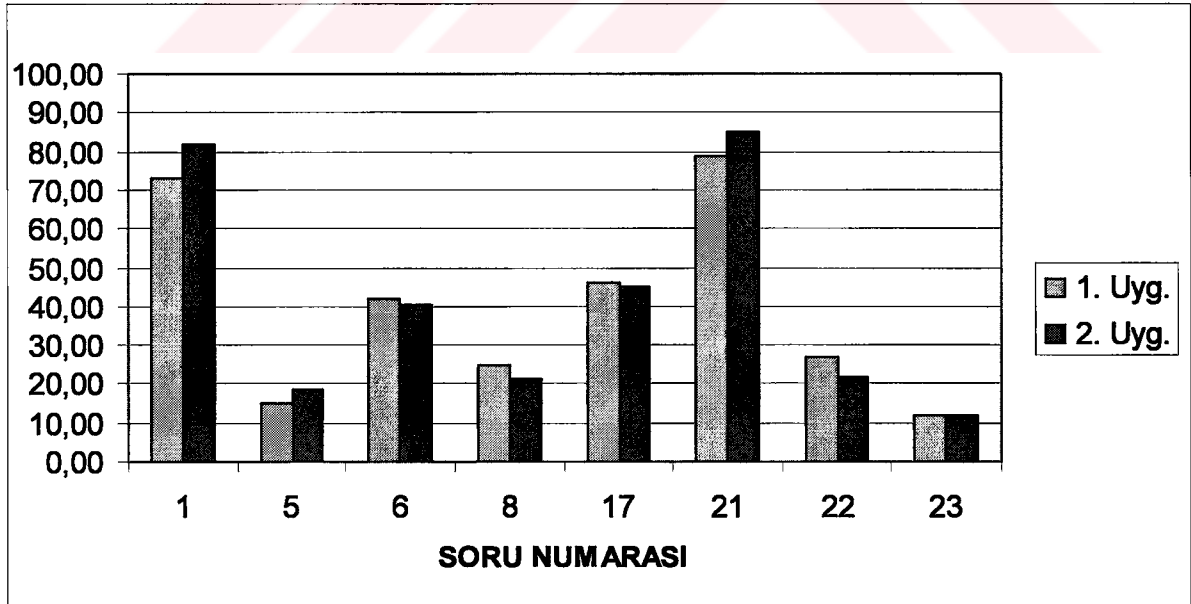
ÖA3'te bulunan otuz soru arasında *Kavram* gurubuna giren sekiz soru ve bunlara ait yüzdelerik değeri içeren bulgular Çizelge 11'de incelenebilir.

Çizelge 11. Kavram Gurubuna Ait Bulgular

Soru No	İlk Uygulama	İkinci Uygulama	Değişim
Soru 1	73,21	81,68	8,47
Soru 5	15,00	18,68	3,68
Soru 6	42,14	40,66	-1,48
Soru 8	24,64	21,25	-3,40
Soru 17	46,07	45,05	-1,02
Soru 21	78,93	84,98	6,05
Soru 22	26,79	21,98	-4,81
Soru 30	11,79	12,09	0,30
Ortalama			0,98

ÖA3 aracılığıyla elde edilen bulgular ölçüt tabanlı olacak biçimde gruplandırıldığında *Kavram* gurubuna giren on altı soruya ait verileri içeren çizge şu biçimde ortaya çıkmıştır:

KAVRAM ÖLÇÜTÜNE UYAN SORULAR

2.10 Değerlendirme

Araştırmada kullanılmak üzere oluşturulan modelin içerdiği ölçme araçları, on altı şubeyi içeren bir hazırlık sınıfında biri birinci dönem, diğeri ikinci dönem sonu olmak üzere iki kez uygulanmış ve arada anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Öğrencilerin erek-dil ekinine karşı tutumlarındaki farkı saptamak için kullanılmış olan ÖA1 ve ÖA2 sonuçlarına göre, öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarında sınıf tabanında olumsuz anlamda görece bir artış gözlenmektedir. ÖA1 ile ölçülen öğelerde dikkat çeken ilk nokta, erek-dil ekini hakkında tamamı olumlu yargı içeren on tümce için “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğinin işaretlenmesinde sınıf tabanında ortalama % 11’lik bir artış ve diğer tüm seçeneklerin işaretlenmesinde değişen oranlarda azalma gerçekleşmiştir. Bu da öğrencilerin yabancı dil öğrenim sürecinde erek-dil ekinine karşı sahip oldukları tutumda sınıf tabanında olumsuz yönde bir değişim, erek-dil ekininden uzaklaşma eğilimi sergiledikleri anlamına gelmektedir. ÖA2 ile elde edilen verilerin ÖA1 ile elde edilen sonuçları doğrular nitelikte olduğu saptanmıştır.

ÖA1’de bulunan on tümce içerisinde tüm seçenekler dikkate alındığında sınıf tabanlı en büyük değişim 5. tümce olan “İngiliz/Amerikan adalet sisteminin çok iyi olduğunu düşünüyorum.” tümcesi için “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğinde % 26 oranındaki artış şeklinde gözlenmiştir. Bu seçeneği 7. tümce olan “İngiliz malları sağlam ve kalitelidir.” tümcesi için “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğindeki % 15.1 oranındaki artış izlemektedir.

9. tümce olan “İngilizce konuşan uluslardan insanlarla iletişime girmek her zaman daha kolaydır.” tümcesi ÖA1’de bulunan on tümce arasında erek-dil ekini hakkında olumsuz değişimin tüm seçenekler için gözlemlendiği tek tümce olarak dikkat çekmektedir. Bu tümce için değişim “Tamamen katılıyorum” seçeneği için % 13 azalma, “Katılıyorum” seçeneği için % 9,4 azalma “Bir fikrim yok” seçeneği için % 4,5 artış, “Katılmıyorum” seçeneği için % 8,47

artış ve son olarak “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneği içinse % 8,81 artış biçiminde gözlenmektedir.

ÖA1’de bulunan tümceler arasında erek-dil ekini hakkında en büyük olumlu tutum değişikliği, 3. tümce olan “En çok Hollywood yapımı filmlerden hoşlanıyorum.” tümcesi için “Tamamen katılıyorum” seçeneğindeki % 4,8 oranındaki artışla ve “Katılmıyorum” seçeneğindeki % 8,7 oranındaki azalma ile gözlenmektedir. Bu artışı 2. tümce olan “Yatırım için dolar almak akıllıca olur.” tümcesi için “Katılıyorum” seçeneğindeki % 3,4 oranındaki artış izlemektedir.

ÖA1’de tamamı erek-dil ekini hakkında olumlu yargı içeren tümceler için işaretlenen seçeneklerdeki ortalama değişimlerin şube tabanlı incelemesi sonucunda en büyük değişim, erek-dil ekini hakkında olumsuz yönde PREP/8 şubesinde gözlenmektedir. Bu şubede “Tamamen katılıyorum” seçeneğinde % 4’lük, “Katılıyorum” seçeneğindeki % 9,8’lik, “Bir fikrim yok” seçeneğindeki % 4’lük azalmanın, “Katılmıyorum” seçeneğindeki % 0,68’lik, “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğindeki % 17’lik artışa kayması yönünde bir değişim gözlenmektedir. Diğer seçeneklerden olumsuz olarak nitelenebilecek seçeneklere en büyük oranda kayma bu şubede görülmektedir. Bu şubeyi aynı biçimde diğer seçeneklerdeki azalmanın “Katılmıyorum” ve/veya “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine artış biçiminde kaymasıyla PREP/5, PREP/7 ve PREP/2 şubeleri izlemektedir.

PREP/16, PREP/3 ve PREP/11 şubeleri erek-dil ekini hakkında olumlu tutum değişimin en büyük oranda gözleendiği şubeler olmuştur. PREP/3 şubesi “Katılıyorum” seçeneğindeki % 8,9 oranında artışla, PREP/11 şubesi ise “Tamamen katılıyorum” seçeneğindeki % 7,4 oranında artışla bu seçeneklerdeki en yüksek değişimin gözleendiği şubeler olmuştur. Bu iki şubeyi erek-dil ekini hakkında olumlu değişimle birlikte “Bir fikrim yok” seçeneğinin işaretlenme oranındaki en büyük artış olan % 6,9’luk değişimin de gözleendiği PREP/16 şubesi izlemektedir. Bu şubedeki öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki

tutumlarında sınıf genelinin aksine, olumluya ve kararsıza doğru bir kayma gözlenmektedir. Bu şube tüm seçenekler dikkate alındığında olumsuz yönde tutum değişiminin gözlenmediği tek şubedir.

Erek-dil ekini hakkındaki tutum değişim sıralamasına göre erek-dil ekini hakkında olumlu değişim sergileyen şubeler sırasıyla PREP/16, PREP/3 ve PREP/11 olarak saptanmıştır. Olumsuz değişim sergileyen şubeler ise sırasıyla PREP/8, PREP/5, PREP/7, PREP/2, PREP/15, PREP/14, PREP/4, PREP/1, PREP/12, PREP/6, PREP/10, PREP/9 ve PREP/13 olarak saptanmıştır.

ÖA3 aracılığıyla ölçülen otuz maddenin tamamının kullanımına dönük olmak üzere sınıf tabanında ortalama % -0,57'lik bir değişim gözlenmiştir. Bu sonuç, araştırmanın gerçekleştirildiği yabancı dil öğretimi sürecinde, öğrencilerin ÖA3'te ölçülen yabancı dile ait sözcük ve kalıp-sözleri doğrudan anadile aktararak kullanımında göz ardı edilebilir oranda görece bir azalma gerçekleştiği anlamına gelmektedir.

ÖA3'ün içerdiği maddeler ölçüt tabanlı olarak ele alındığında ise değişim kavram ölçütünde sınıf tabanlı % 0,98, sözcük ölçütünde % -1,12, kalıp-söz (günlük kullanım kalıpları) ölçütünde ise % -1,15 olarak saptanmıştır. Bu sonuçlara göre sınıf tabanında İngilizceden anadile doğrudan aktararak kullanıma sokulan öğelerde artış yalnızca yeni kavramların aktarımı yoluyla, göz ardı edilebilecek bir oranda gerçekleşmiştir. Anadilde karşılığı bulunduğu halde doğrudan İngilizceden aktarılan sözcük ve kalıp-söz kullanımlarında ise görece bir azalma gözlenmiştir.

ÖA3'te kullanımı sorgulanan maddelerin içinde, kullanımında en çok artış görülen madde % 12,75'lik oranla “aksiyon” sözcüğü olmuştur. Bu sözcük ÖA3'te 28. soruyla ölçülmektedir. Kullanımında en çok artışın gözlemlendiği bu maddeyi sırasıyla 1. soruda ölçülen “çet (chat) yapmak” % 8,47'lik kullanım artış oranıyla; 27. soruda ölçülen “kopya (copyright)” % 6,25'lik artış oranıyla; 21. soruda ölçülen “mail'ler” % 6,05 artış oranıyla; 5.

soruda ölçülen “*onlayn (online)*” % 3,68’lik artış oranıyla; ve 16. soruda ölçülen “*dizayn*” % 2,99’luk artış oranıyla izlemiştir. Kullanımında artışın gözlemlendiği diğer öğeler % 1,24 oranla “*çekap (check up) yaptırmak*”, % 0,55 oranla “*çek (check) etmek*” ve % 0,30 oranla “*cool*” olmuştur.

ÖA3’ün ilk ve ikinci uygulaması arasındaki farkın saptanması için şube tabanlı inceleme sonuçlarına göre en büyük değişim % 10,76 artış ile PREP/9 şubesinde ve % 14,14 azalma ile PREP/14 şubesinde gözlenmektedir. Bu verilere göre yabancı dil öğelerinin doğrudan aktarımı yoluyla anadil kullanımının en yüksek oranda zarar gördüğü şube PREP/9, düzgün anadil kullanımının en yüksek oranda arttığı şube ise PREP/14 olmuştur.

Olumsuz değişimin en yüksek oranda saptandığı PREP/9 şubesinde İngilizceden anadile doğrudan aktarılarak kullanıma sokulan öğeler arasında en yüksek değişim % 13,11 ile kavram ölçütüne giren öğelerde gerçekleşmiştir. Bu kategorideki değişimi % 12,96 oranıyla kalıp-söz ölçütüne giren günlük kullanım öğelerinin doğrudan aktarımındaki artış ve son olarak % 10,78’lik oranla İngilizceden doğrudan aktarılan sözcük ölçütüne giren öğelerin kullanımındaki artış izlemiştir.

Saptanan değişim oranlarına göre on altı şubenin dokuzunun yabancı dil öğreniminden anadili düzgün kullanma bağlamında olumsuz etkilendiği ve Türkçe kullanımlarının yıprandığı, yedisinin ise olumlu etkilendiği ve Türkçe kullanımlarında düzelme gerçekleştiği gözlenmiştir. Olumsuz etkilenen şubeler ve oranları sırasıyla şu biçimde ortaya çıkmıştır: PREP/9 (% 10,76), PREP/6 (% 7,66), PREP/7 (% 4,44), PREP/10 (% 3,73), PREP/16 (% 3,54), PREP/15 (% 3,15), PREP/3 (% 2,20), PREP/4 (% 1,67), PREP/13 (% 0,64). Anadil kullanımlarında düzelme yönünde değişim gözlenen şubeler ve oranları ise şöyle sıralanmaktadır: PREP/14 (% -14,44), PREP/2 (% -7,41), PREP/5 (% -4,97), PREP/11 (% -3,70), PREP/8 (% -2,78), PREP/1 (% -2,41), PREP/12(% -0,90).

Araştırmanın saptamayı hedeflediği birincil amaç olmamakla birlikte, ÖA3'te bulunan maddeler arasında en çok kullanılanlar sırasıyla 21. soruda ölçülen “mail” (% 84,98); 1. soruda ölçülen “çet (chat) yapmak” (% 81,68); 11. soruda ölçülen “çekap (check up) yaptırmak” (% 63,74); ve 19. soruda ölçülen “maus (mouse)” (% 54,95) şeklinde ortaya çıkmıştır.

ÖA1 ile elde edilen şube tabanlı bulguların olumlu ve olumsuz tutum bildiren iki grupta sınıflandırılarak karşılaştırılması ile oluşan sıralamadaki şubelerin ÖA3'de elde edilen bulgularla karşılaştırılması sonucunda erek-dil ekini hakkında olumlu tutum değişiminin gözlemlendiği üç şubeden ikisinde Türkçe kullanımının yıprandığı (PREP/3 ve PREP/16) gözlenmiştir. Erek-dil ekini hakkında olumsuz değişimin gözlemlendiği on beş şubeden yedisinde yine Türkçe kullanımının yıpranma yönünde değişim sergilediği saptanmıştır (PREP/9, PREP/6, PREP/7, PREP/10, PREP/15, PREP/4, PREP/13). Bu yedi şubeden dördünün (PREP/6, PREP/10, PREP/9, PREP/13) ÖA1 sonuçlarına göre olumsuz tutum değişimi sergileyen şubeler sıralamasının sonunda yer alması dikkat çekicidir.

2.11. Yorum

Araştırmada elde edilen bulgular öğrencilerin geneli dikkate alınarak gözden geçirildiğinde, gerek öğrencilerin erek-dil ekini hakkında dikkat çekici bir tutum değişimi sergilememiş olmaları, gerekse yabancı dilden ana dile çeviri veya doğrudan aktarım yoluyla kullandıkları öğelerin oranında görece bir azalmanın saptanmış olmasından dolayı, araştırmanın yapıldığı kurumda yabancı dil öğretimi ve öğreniminin kaygı yaratacak herhangi bir duruma neden olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

ÖA1 ile ölçülen tutum değişimlerinde dikkati çeken genelde % 11 oranında, en çok değişimin gözlemlendiği tümce olan “İngiliz / Amerikan adalet sisteminin çok iyi olduğunu düşünüyorum.” tümcesi için “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğinde ise % 26 oranında

gözlenen artışın, öğrencilerin öğrenimleri sırasında medya aracılığıyla tanık oldukları Amerika'nın Irak operasyonundan kaynaklanmış olabileceği akla gelmektedir. “İngilizce konuşan uluslardan insanlarla iletişime girmek her zaman daha kolaydır.” tümcesi için gözlenen olumsuz tutum değişiminin de aynı nedenden kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir. 14-15 yaş gurubundaki öğrencilerden oluşan bu kitlenin bu savaş hakkındaki tutumlarının, büyük oranda öğretmenlerinin tutumlarından etkilenmiş olabileceği de olası çıkarımlardan birisidir.

Erek-dil ekini hakkında olumlu tutum değişiminin gözleendiği “En çok Hollywood yapımı filmlerden hoşlanıyorum.” tümcesindeki değişimin, öğrencilere öğrenimleri sırasında video derslerinde, çoğu Hollywood yapımı olan güncel filmlerin izletilmesinden kaynaklanmış olabileceği değerlendirilmektedir.

ÖA3 ile elde edilen ölçüt tabanlı bulgular incelendiğinde, erek kitlenin yabancı dilden çeviri veya doğrudan aktarım yoluyla Türkçede kullanıma soktukları öğeler arasında yalnızca kavram ölçütüne uyan öğelerin kullanımında görel bir artışın gözlenmiş olması, bu kurumda yapılan yabancı dil öğretim/öğreniminin herhangi bir olumsuz etki yaratmadığının bir diğer göstergesidir. Çünkü karşılığının kavram olarak da bulunmadığı bir sözcük veya kalıp-sözün o dile çeviri veya doğrudan aktarım yoluyla başka bir dilden alınması ve kullanılması, tüm diller için sıkça karşılaşılan bir durumdur. Sözcük ve kalıp-söz ölçütüne uyan öğelerde görülen görel azalma da bu kurum için oldukça sevindirici olarak değerlendirilebilir.

ÖA3 ile elde edilen sınıf tabanlı bulgulara göre kullanımında en çok artışın gözleendiği öğeler incelendiğinde, çoğunluğunun teknolojik değişim ve yeniliklerin gözleendiği bilgisayar kullanımı ve ona bağlı alanlarda olduğu göze çarpmaktadır.

Şube tabanlı bulgular incelendiğinde erek-dil ekini hakkındaki olumlu tutum değişimi ile yabancı dilden aktarılan öğeler aracılığıyla anadil kullanımının yıpranması arasında birebir koşutluk sağlayacak bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Ancak dilsel yıpranmanın erek-dil ekini

hakkında olumlu tutum değişiminin gözleendiği üç şubeden ikisini ve olumsuz tutum değişiminin en az gözleendiği dört şubeyi kapsayacak biçimde gerçekleşmiş olması, erek-dil ekinine yakınlık duyulması ile erek dilde kullanılan öğelerin aktarımı yoluyla anadilin yıpranması arasında doğru bir orantı olabileceğini göstermektedir. Erek-dil ekininden uzaklaşma yönünde en çok değişimin gözleendiği ilk iki şube olan PREP/8 ve PREP/5 şubelerinde dilsel yıpranmanın görülmemesi bu olasılığı güçlendirir niteliktedir. Birebir koşutluk sağlanamamasının nedeni bu koşutluğu bozacak nitelikte sonuçların elde edildiği şubelerin öğretmenlerinin yabancı dilden Türkçeye sözcük aktarımı konusunda hassas davranıyor olması olabilir. Çünkü erek kitle olarak seçilmiş olan öğrenciler kendilerini ekinel ve dilsel anlamda etkileyebilecek modeller olan ailelerinden öğrenimleri süresince uzak kalmışlar; hemen hemen tüm akademik ve ekinel etkinliklere birlikte katılmışlar; ve erek-dil ekininden etkilenmelerinde rol oynaması olası (yazılı – sözlü basın, televizyon, sinema, vb.) diğer öğelerden etkilenme noktasında ortak fırsat ve engellere sahip olmuşlardır. Dolayısıyla ders kitabı, ders yardımcı gereçleri, kullanılan öğretim yöntemleri gibi tüm öğretim/öğrenim öğelerinin aynı olduğu erek kitlede gözlenen şubesel farklılıklara neden olabilecek en güçlü değişkenin, bir yıl boyunca yalnızca belirli bir şubeye giren yabancı dil öğretmenleriyle ilgili olabileceği değerlendirilmektedir.

3. SONUÇ: Çözüm ve Öneriler

Tezin başında, sonul ürün olarak çıktılar belirlenmişti. Bu çıktılar öğrencilerin yabancı dil öğrenimleri sonucunda erek-dil ekini ile ilgili tutumlarında ve yabancı dilden doğrudan aktararak Türkçede kullandıkları öğelerin oranında değişim oluşup oluşmadığını saptamada yararlanılacak bir aracın oluşturulmasında kullanılabilecek bir model ve bu modelin örnek uygulaması idi. Bu doğrultuda gerçekleştirilmesi başarılan aşamalar şöyle özetlenebilir:

A. Amaçlanan model oluşturulmuş ve çalışmanın “2.3.Yabancı Dil Öğreniminin Öğrencilerin Anadil Kullanımları Ve Ekinleri Üzerinde Olumsuz Etkisini ve Derecesini Saptamaya Yönelik Araç Geliştirilmesi İçin Bir Model Önerisi” adlı bölümünde sunulmuştur.

B. Bu modelin örnek uygulaması gerçekleştirilmiştir.

B1. Modelin örnek uygulaması için EK A.’da sunulan ÖA1 geliştirilmiş, uygulanmış ve sonuçları alınmıştır. Öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumlarını ortaya çıkarmak üzere geliştirilmiş olan bu ölçme aracındaki yargı bildiren tümceler, erek-dil ekinini simgelediği varsayılan alanlar (ekonomi, teknoloji, eğitim v.b.) hakkında oluşturulmuştur. Araştırmacının erişebildiği kaynaklarda karşılaştığı alanlar doğrultusunda oluşturulan bu tümcelerin karşılık geldiği alanların dışında kalan alanların da bulunup ilgili tümcelere de bu araçta yer verilmesi olasıdır.

B2. Modelin örnek uygulaması için EK B.’de sunulan ÖA2 geliştirilmiş, uygulanmış ve sonuçları alınmıştır. Öğrencilerin erek-dil ekini hakkındaki tutumları hakkında ikincil başvuru verisi sağlaması için geliştirilmiş olan bu ölçme aracında oluşturulan göstergeler, erek-dil ekinini simgelediği varsayılan alanlar hakkında oluşturulmuştur. Ölçme aracında yer verilen her bir gösterge için bir-sözcüklük boşluk bırakılmış olmasına rağmen bazı öğrenciler sormaca formunun boş

yerlerini de kullanarak daha uzun yanıtlar vermiştir. Bu durum derinlemesine değerlendirme için uygun görünmekle birlikte verilen yanıtların sınıflandırılması açısından zorluk yaratmıştır. Bunu engellemek için sormacadaki ilgili bölümdeki yönergeye “tek sözcükle” sözü eklenebilir.

B3. Modelin örnek uygulaması için EK C.’de sunulan ÖA3 geliştirilmiş, uygulanmış ve sonuçları alınmıştır. Bu ölçme aracı öğrencilerin yabancı dilden çeviri veya doğrudan aktarım yoluyla anadilde kullanıma soktukları öğelerin kullanımını saptamak için geliştirilmiştir. Bu ölçme aracında yer alan otuz soru, araştırmacının artalan bilgisi taraması sırasında karşılaştığı, bu konuda görüş bildirmiş olan yazar ve araştırmacıların örneklerinden yola çıkarak ve değişim görmeyi umduğu diğer öğeleri içerecek biçimde araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Oluşturulan otuz sorunun her biri için dört seçenek hazırlanmış, hazırlanan seçeneklerden birisi mutlaka yabancı dilde kullanılan bir sözcük veya kalıp-sözün birebir çevirisi ya da olduğu gibi doğrudan aktarımı biçiminde, bir seçenek de bu seçeneğin Türkçede kullanılan karşılığı olacak biçimde hazırlanmıştır. Geriye kalan iki seçenek ise yabancı dilden aktarılan kullanıma karşılık gelen Türkçe seçeneğe yakın ve kabul edilebilir diğer Türkçe kullanımlar olacak biçimde hazırlanmıştır. Her ölçüt için eşit sayıda soru oluşturulamamıştır. Bunun başlıca nedeni yabancı dilden aktarım yoluyla kullanımına tanık olunan kalıp-söz ölçütüne uyan örneklerin diğerlerine oranla sayıca daha az olmasıdır. Bununla birlikte ölçüt başına düşen soru sayısının farklı olması araştırmanın yürütülmesi açısından önemsiz görülmektedir. Çünkü araştırmada farklı ölçütlere uyan öğelerin ne oranda kullanıldığı değil, adı geçen öğelerin kullanımlarında ilk ve ikinci uygulama arasında ne tür bir değişimin oluştuğunun saptanması amaçlanmıştır.

B4. Elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Bu çalışmada oluşturulan modeli ve model için geliştirilen araçları kullanmayı ve geliştirmeyi düşünen sonraki kullanıcılara bu konuda verilmesi uygun görülen öneriler şu biçimde sıralanabilir:

1. Araştırmada ölçme aracı olarak kullanılmış olan ÖA1, ÖA2 ve ÖA3’de yer alan öğeler, modelin örneklenmesi için seçilen erek kitle özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu araçları kendi araştırmalarında kullanacak olan araştırmacılar, erek kitle özellikleri ile araçlarda yer alan öğeleri karşılaştırarak, çalışmayacağını umdukları seçenek, tümce ve göstergeleri, değişim görmeyi umdukları öğelerle değiştirerek güncellemelidirler. Söz konusu değişiklik için soru, tümce ve gösterge oluşturacak olan kullanıcıların iletişim bilimleri ve ruhbilim alanlarından yardım alması yerinde olacaktır.
2. Bu çalışmadaki araştırmada yabancı dil öğrenimi süreci, öğrencilerin hazırlık sınıfında izledikleri bir yıllık yabancı dil öğrenimi ile sınırlı tutulmuştur. Bu süreç daha uzun zaman dilimlerini de içerebilmektedir. Dolayısıyla bu modeli uygulamayı düşünen araştırmacılar, öğrenim sürecinin daha uzun algılanabileceği durumları da dikkate alarak geliştirilen ölçme araçlarını bu sürecin başında ve sonunda uygulayabilirler.
3. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, öğrencilerin ekinel ve dilsel değişimleri üzerinde etkili olan etmenler arasında öğretmenlerin de en az kullanılan ders gereçleri kadar önemli olduğunu yansıtmaktadır. Bu bulguyu doğrulamak ve güçlendirmek amacıyla bu konuda yapılacak benzer çalışmalarda öğretmenlerin ders anlatım biçimleri hakkında veri sağlayacak veri toplama yollarının da araştırma kapsamına alınması yerinde olacaktır.

EK A. ÖA1

ANKET

İngilizce öğrenimindeki kültürel etkiler ile ilgili yüksek lisans tezi için bilgi toplanmasını sağlayacak bu anketi dürüstlük ve içtenlikle yanıtlarsanız çok yardımcı olmuş olacaksınız.

Soruları yanıtlarken lütfen boş bırakmayınız. Düşünce ve duygularınızla tam örtüşmeyen bir durum olursa, size en yakın seçeneği işaretleyiniz

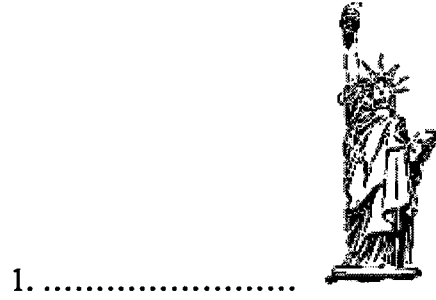
Ankete verdiğiniz yanıtlar yalnızca bu araştırmayı hazırlayan araştırmacı tarafından incelenecektir, ankete katılan üzerinde hiçbir yükümlülüğü kesinlikle olmayacaktır.
Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

A. Bu bölümde size en uygun gelen seçeneğin kutusuna X işareti koyunuz.

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Bir fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. Amerika özgürlükler ülkesidir.					
2. Yatırım için Amerikan Doları almak akıllıca olur.					
3. En çok Hollywood yapımı filmlerden hoşlanıyorum.					
4. Yılbaşında evi çam ağacı ve ışıklarla süslemek isterim.					
5. İngiliz/Amerikan adalet sisteminin çok iyi olduğunu düşünüyorum.					
6. Amerika'da zengin olmak çok kolay olmalı.					
7. İngiliz malları sağlam ve kalitelidir.					
8. Yüksek öğrenimimi İngiltere veya Amerika'da yapmak isterdim.					
9. İngilizce konuşan uluslardan insanlarla iletişime girmek her zaman daha kolaydır.					
10. McDonald's veya Burger King'de yemek hoşuma gider.					

EK B. ÖA2

B. Bu bölümde aşağıdaki sembollerin yanına sizde çağrıştırdığı ilk özelliği yazınız.

EK C. ÖA3

ANKET

İngilizce öğrenimindeki kültürel etkiler ile ilgili yüksek lisans tezi için bilgi toplanmasını sağlayacak bu anketi dürüstlük ve içtenlikle yanıtlarsanız çok yardımcı olmuş olacaksınız.

Soruları yanıtlarken lütfen boş bırakmayınız. Düşünce ve duygularınızla tam örtüşmeyen bir durum olursa, size en yakın seçeneği işaretleyiniz

Ankete verdiğiniz yanıtlar yalnızca bu araştırmayı hazırlayan araştırmacı tarafından incelenecektir, ankete katılan üzerinde hiçbir yükümlülüğü kesinlikle olmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

*Aşağıdaki boşlukları doldurmak için doğru kullanım olsun ya da olmasın, SİZİN kullanmaktan hoşlandığınızı/hoşlanacağınızı seçeneği işaretleyiniz.

1. Hamit: Cumartesi günü internete takılalım mı? Ne dersin?

Mesut: İyi olur, zaten ben de birkaç arkadaşla _____ düşünüyordum.

a. e-sohbet etmeyi	c. internette sohbet etmeyi
b. çet (chat) yapmayı	d. hoşbeş etmeyi

2. Ahmet: Şimdi zamanım kısıtlı. Başka bir zaman konuşuruz.

Ali : Olur. _____

a. Hoşça kal!	c. Hadi baay!
b. İyi günler!	d. Hadi bakalım.

3. Jale : Hoş geldiniz. _____ .

Buse: Teşekkürler.

a. Evinizdeymiş gibi davranın.
b. Burası yabancı yer değil, sizin de eviniz sayılır.
c. Evinizde olduğu kadar rahat edin.
d. Kendinizi evinizdeymiş gibi hissedin.

4. Sami : Tam şeye binecektik - _____ - şu Taksim'de olan ...

Hüseyin: Tramvay mı?

Sami : Hah, işte o.

a. söyleyiver	c. sen söyle
b. adı neydi	d. bilirsin

5. Rıdvan: Yahu bu internete nasıl giriliyor? İnternet tarayıcısını açıyorum sayfa görüntülenemiyor yazıyor.

Sami : Sayfayı görüntüleyebilmen için _____ olman lazım.

a. hatta	c. telefonla konuşuyor
b. onlayn (online)	d. bağlantıda

6. Münevver: Bu kilolardan kurtulmanın bir yolu da _____ ürünler tüketmek.

a. düşük kalorili	c. layt (light)
b. hafif	d. kalorisiz

7. Cemal: Baksana Ferhat. Yeni aldığım _____ nasıl buldun?

Ferhat: Çok güzel görünüyor. Güle güle kullan.

a. bilgi işlemciyi	c. bilgi işlem cihazını
b. bilgisayarı	d. kompüteri

8. Feyza : Şule'yi gördün mü? Son zamanlarda ne kadar zayıflamış!
Melahat: Bence de. Ama bu çok normal. Üç aydır _____ gidiyormuş.
a. fitnis sentira (fitness center) c. vücut geliştirme merkezine
b. zayıflama merkezine d. güzellik merkezine
9. Bu Cumartesi _____ girecek olan filmi kesinlikle izlemeliyiz.
a. izlenmeye c. sinemaya
b. vizyona d. gösterime
10. Rıfki : Görüşmeyeli uzun zaman olmuştu. Bir araya gelmemiz çok iyi oldu.
Fuat : Haklısın, bir dahaki sefere arayı bu kadar açmalım.
Rıfki : Bence de. Benim biraz yapacak işim var. Bankaya gidiyorum.
Fuat : Oldu. _____
a. İyi günler! c. Kendine iyi bak!
b. Sağlıcakla kal! d. Hoşça kal.
11. Mehmet: Merhaba Ahmet bey. Nereden böyle?
Ahmet : Hastaneden.
Mehmet: Hayırdır? Geçmiş olsun?
Ahmet : Önemli bir şey değil. Malum yaşımız ilerledi. Çok geç olmadan _____ dedim.
a. bir çekap (check up) yaptırayım
b. baştan aşağıya vücudumu şöyle bir kontrol ettireyim
c. muayene olayım
d. vücudumu tepeden tırnağa bir muayene ettireyim
12. Rafet: _____
Sema: Biraz sersem gibiyim. Uyuyakalmışım.
a. Nasıl hissediyorsun?
b. Kendini nasıl hissediyorsun?
c. Nasılsın?
d. İyi misin?
13. 2004 yılında izlenme rekorları kıran film bir Hollywood _____ idi.
a. üretimi c. yapımı
b. yönetimi d. prodüksiyonu
14. (Telefonda) Rıfat: Beni niye aramıştın?
Cafer: Biraz uzun bir hikaye. Vaktin var mı?
Rıfat: Şey, biraz acelem var aslında. Şimdi kapatmam lazım. _____
a. Seni sonra ararım. c. Ben seni ararım.
b. Ben sana dönerim. d. Sonra konuşuruz.
15. Hamit: Hamdi'nin aldığı yeni _____ bilgisayar 2000 dolarmış.
Sacit : İnanmıyorum.
a. Portatif
b. Dizüstü
c. Leptap (Laptop)
d. Taşınabilir

16. Hey, yeni cep telefonunun _____ çok beğendim. Markası ne?
 a. dizaynını c. şeklini
 b. biçimini d. tasarımını
17. Peugeot'nun yeni modelini gördüm. Çok güzel. Yeniköy'deki _____ sergiliyorlardı.
 a. şovrumda (showroom) c. teşhir salonunda
 b. sergi yerinde d. tanıtım yerinde
18. Yiyeceklerde kullandıkları katkı maddelerinin zararlı etkilerinden korunmak istiyorsan _____ yiyecekleri tercih etmelisin.
 a. tabii c. natürel
 b. doğal d. doğadan
19. Şenol : Bilgisayarın nesi var?
 Cezmi: Galiba _____ bozuk.
 a. ok işareti c. imleç
 b. fare d. maus (mouse)
20. Arif : Unutma, yarın saat 5'de sinemanın önünde oluyoruz, tamam mı?
 Behçet: _____.
 a. Okey c. Tamam
 b. Oldu d. Peki
21. Mahir : Neredesin abi, geciktin?
 Muzaffer: Şöyle bir _____ bakayım dedim. Zaman nasıl geçmiş anlamadım.
 a. e-postalarım c. elektronik postalarım
 b. mail'lerime d. iletilerime
22. Fuat : Sen de Bircan gibi üçgen bir vücuda sahip olmak istemez misin?
 Mahir: Elbette. Ben de bunun için hafta sonları _____ takılacağım.
 a. vücut geliştirme kursuna
 b. vücut geliştirmeye
 c. body building'e
 d. kas geliştirmeye
23. İsmail: Bu bilgisayardan çıktı alamıyor muyuz?
 Ali : Maalesef. _____ bozuk.
 a. yazdırıcı c. printer
 b. yazıcı d. çıktı
24. Sıtkı : Araba çalışmıyor. Sen anlarsın. Ne olabilir?
 Burak: Bujileri _____
 a. inceledin mi? c. çek (check) ettin mi?
 b. kontrol ettin mi? d. gözlemledin mi?
25. _____ Ne kadar güzel bir araba bu böyle!
 a. Wow!
 b. Vay be!
 c. Oba!
 d. Vay canına!

26. (Telefonda) Aslı : _____ için aramıştım. Planda bir değişiklik yok, yarın saat dokuzda Plaza'da buluşuyoruz değil mi?

Canan: Doğru.

a. onaylamak	c. emin olmak
b. konfirme etmek	d. doğrulamak

27. Tarık: CD'yi kopyaladın mı?

Can : Hayır, _____ korumalı olduğu için kopyalanmıyor.

a. imtiyaz hakkı	c. telif hakkı
b. kopirayt (copyright)	d. çoğaltım

28. Şimdi gençler daha çok _____ filmlerden hoşlanıyor.

a. hareketli	c. macera türü
b. vurdulu-kırdılı	d. aksiyon türü

29. Emrah: Bu kadar yazıyı bilgisayara nasıl aktaracağım?

Can : Neden _____ kullanmıyorsun?

a. tarayıcı	c. aktarma cihazı
b. skenir (scanner)	d. tarama cihazı

30. Tanju : Hey, bugün çok _____ görünüyorsun!

Kaan : Saçımı jöleledim.

a. hoş	c. sıkı
b. cool	d. yakışıklı

Kaynakça / Göndermeler

- Albert, E. (1968), "Value Systems," INTERNATIONAL ENCYCLOPEDIA OF THE SOCIAL REFERENCES. New York: Crowell, Collier and MacMillan Inc., 287-291.
- Altbach, PG. (1981), 'The university as center and periphery,' TEACHERS' COLLEGE RECORD 82(4), s. 601-622.
- Ateş, Toktamış (2000), "Türkçem Benim Ses Bayrağım," CUMHURİYET GAZETESİ, 16.12.2000.
- Bachman, L.—A. Palmer (1982), "The construct validation of some components of communicative proficiency," TESOL QUARTERLY 16(4), s. 449-465.
- Baltaş, Zuhâl—Acar Baltaş (1994), BEDENİN DİLİ, İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Barrow, Robin (1990), "Culture, Values and the Language Classroom," in Harrison, Brian (1990) (ed.) CULTURE AND THE LANGUAGE CLASSROOM. Hong Kong: Modern English Publications and the British Council.
- Blommaert, Jan (2003), "Commentary: a sociolinguistics of globalization," JOURNAL OF SOCIOLINGUISTICS 7(4), s. 607-623.
- Brown, H. Douglas (1987), PRINCIPLES OF LANGUAGE LEARNING AND TEACHING, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Canagarajah, A. Suresh (2000), RESISTING LINGUISTIC IMPERIALISM IN ENGLISH TEACHING, Hong Kong: Oxford University Press.
- Carroll, John B. (1956), LANGUAGE, THOUGHT, AND REALITY: SELECTED WRITINGS OF BENJAMIN LEE WHORF, Cambridge, MA: M.I.T. Press.
- Carroll, J. (1973), "Linguistic relativity and language learning." in J. Allen and S. Corder (eds.). READINGS FOR APPLIED LINGUISTICS: LANGUAGE AND LANGUAGE LEARNING, London / Oxford: Oxford University Press.
- Clarke, Jane—Michael Clarke (1990), "Stereotyping in TESOL Materials." in Harrison, Brian (ed.) CULTURE AND THE LANGUAGE CLASSROOM. Hong Kong: Modern English Publications and the British Council.
- Condon, E.C. (1973), INTRODUCTION TO CROSS CULTURAL COMMUNICATION. New Jersey: Rutgers University.
- Crystal, D. (1987), THE CAMBRIDGE ENCYCLOPEDIA OF LANGUAGE. Cambridge: Cambridge University Press.
- Çelebi, Nilgün (2004), (Çev. Joseph FICHTER) SOSYOLOJİ NEDİR, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökçek, Fazıl (2005), MEHMET AKİF'İN ŞİİR DÜNYASI, İstanbul, Dergah Yayınları.

- Damen, Louise (1987), *CULTURE LEARNING: THE FIFTH DIMENSION IN THE LANGUAGE CLASSROOM*, Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, Inc.
- Demircan, Ömer (2001a), “Yabancıdille-Öğretim II,” *MÜDAFAA-İ HUKUK* 34-3, Haziran 2001, s. 47-51.
- (2001b), “Usumuzdaki Türkçe Sözlük,” *MÜDAFAA-İ HUKUK* 37-6, Eylül 2001, s. 72-76.
- (2001c), “Türçe ve Bilim Adamları,” *MÜDAFAA-İ HUKUK* 38-7, Ekim 2001, s. 73-77.
- (2001d), “Yabancı Dil Öğretmek mi?” *MÜDAFAA-İ HUKUK* 39-8, Aralık 2001, s. 40-43.
- (2002), “Kimisi Dilsatar, Kimisi Sözkovar,” *MÜDAFAA-İ HUKUK* 51, Aralık 2002, s. 57-58.
- (2003), “Lisan Dilenciliği ve Uyanış Yılı,” *MÜDAFAA-İ HUKUK* 54, Mart 2003, s. 51-53.
- Eroğul, Cem (1994), “Anayasa ve Tüze Dilinin Türkçeleştirilmesi,” *A.Ü. SBF DERGİSİ* 49, s. 3-4.
- (2001), “Öztürkçe Davası Türkiyenin Uygarlaşma Davasıdır,” *BİLİM VE ÜTOPYA*, Şubat 2001.
- Harmer, Jeremy (2003), “Popular culture, methods, and context,” *ELT JOURNAL* 57(3), s. 288-294.
- Harrison, Brian (1990), (ed.) *CULTURE AND THE LANGUAGE CLASSROOM*. Hong Kong: Modern English Publications and the British Council.
- Hepçilingirler, Feyza (2002), *TÜRKÇE “OFF”*, 17. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi
- House, Juliane (2003), “English as a lingua franca: A threat to multilingualism?” *JOURNAL OF SOCIOLINGUISTICS* 7(4), s. 556-578.
- İlhan, Atilla (1998), “Meğer, “Biz Sömürge miyiz Be?”” Kilimci, A. (1998) içinde s.90-91.
- (2000a), “Dinozorlar Uyumuyor”, *CUMHURİYET GAZETESİ*. 5.6.2000.
- (2000b), “Ecnebi Kültür Kuşatmasına Karşı”, *CUMHURİYET GAZETESİ*. 14.7.2000.
- Kachru, Braj. B. (1990), *THE ALCHEMY OF ENGLISH: THE SPREAD, FUNCTIONS AND MODELS OF NON-NATIVE ENGLISHES*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- (1992), (Ed.) *THE OTHER TONGUE: ENGLISH ACROSS CULTURES*, Urbana: University of Illinois Press.
- Karaman, Mahmut (2005), *Eğitim Sosyolojisi —Yayımlanmamış Ders Notları*, Beykent Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezsiz Yüksek Lisans Programı.

- Kilimci, Ayşe (1998), (Derl): ANADİLİNDE ÇOCUK OLMAK, Papirüs Y.
- Kula, Inur B. (1989) "Hangi Dil Özgürleştirir?", CUMHURİYET GAZETESİ.16.9.1989.
- Masemann, V. L. (1986) "Critical ethnography in the study of comparative education" in Altbach, PG, Kelly, GP (eds), NEW APPROACHES TO COMPARATIVE EDUCATION, Chicago: University of Chicago Press, s. 11-25.
- Modiano, Marko (2001a), "Ideology and the ELT practitioner", INTERNATIONAL JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS 11(2), s. 159-173.
- (2001b), "Linguistic imperialism, cultural integrity, and EIL," ELT JOURNAL 55(4), s. 339-346.
- Naysmith, J. (1987), "English as imperialism?" LANGUAGE ISSUES 1(2): 3-5.
- Pennycook, Alastair (1996), THE CULTURAL POLITICS OF ENGLISH AS AN INTERNATIONAL LANGUAGE, New York: Longman Group Limited.
- (2003), "Global Englishes, Rip Slyme, and performativity," JOURNAL OF SOCIOLINGUISTICS 7(4), s. 513-533.
- Phillipson, R. (1992), LINGUISTIC IMPERIALISM, Oxford: Oxford University Press.
- (1997), "Realities and Myths of Linguistic Imperialism," JOURNAL OF MULTILINGUAL AND MULTICULTURAL DEVELOPMENT 18(3), s. 238-247.
- (1998), "Globalizing English: Are Linguistic Human Rights An Alternative to Linguistic Imperialism?" LANGUAGE SCIENCES 20(1), s. 101-112.
- (2001), "English for Globalisation or for the World's People?" INTERNATIONAL REVIEW OF EDUCATION 47(3-4), s. 185-200.
- Rajagopalan, Kanavillil (2000), "Critical Pedagogy and Linguistic Imperialism in the EFL Context," TESOL JOURNAL 9(4), s. 5-6.
- Samovar, L.—R. Porter, N. Jain (1981), UNDERSTANDING INTERCULTURAL COMMUNICATION, Belmont, Calif.: Wadsworth.
- Selimoğlu, Zeyyat (1996), "Çileli Bülbülümüz, Dilimiz," YENİ YÜZYIL GAZETESİ, 24.3.1996.
- Tahirgil, Şükrü (1975), "Yabancı Dil Öğretiminde Yenilikler," CUMHURİYET GAZETESİ, 28.11.1975.
- Tekin, Talat (1995), "Aleme Verir Talkımı," CUMHURİYET GAZETESİ, 21.7.1995.
- Tezcan, Mahmut (1997), EĞİTİM SOSYOLOJİSİ, Ankara.
- Topuz, Hıfzı (1973), "Uluslar dillerine sahip çıkıyor", CUMHURİYET GAZETESİ, 9.10.1973.
- TÜRKÇE SÖZLÜK 1 A-J, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara 1998.

TÜRKÇE SÖZLÜK 2 K-Z, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara 1998.

Uygur, Nermi (1984), *Kültür Kuramı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Whorf, Benjamin (1956), “Science And Linguistics,” in Carroll (1956), John B. (1956) LANGUAGE, THOUGHT, AND REALITY: SELECTED WRITINGS OF BENJAMIN LEE WHORF, Cambridge, MA: M.I.T. Press.

Yaşar, Hürriyet (2002), “kitaba tutulan el fenerleri,” CUMHURİYET GAZETESİ, 22.12.2002, s. 14

Yücel, Tahsin (1995), “Dil ve Kimlik”, CUMHURİYET GAZETESİ, 30-5-1995.

